

2018/3. szám

Börtönügyi Szemle

A Büntetés-végrehajtási Szervezet szakmai és tudományos folyóirata

BÖRTÖNÜGYI SZEMLE

2018/3. SZÁM

BÖRTÖNÜGYI SZEMLE

Kiadja a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága

Megjelenik negyedévente * 2018.3. szám

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

Elnök:

DR. TÓTH TAMÁS

Tagok:

DR. CSORDÁS SÁNDOR

DR. HUSZÁR LÁSZLÓ

DR. KABÓDI CSABA

LEHOCZKI ÁGNES

DR. LŐRINCZ JÓZSEF

DR. MEZEY BARNA

DR. NAGY FERENC

DR. PALLO JÓZSEF

DR. VÓKÓ GYÖRGY

Kiadásért felelős:

DR. BODÓ BERNADETT

Főszerkesztő:

VÁRKONYI ZSOLT KRISTÓF

Olvasószerkesztő:

RUTKAI KATA

KELLNER GERGELY

Nyomdai előkészítés és nyomdai munkálatok:

Duna-Mix Kft., Vác

www.dunamix.hu

Felelős vezető:

SZAKOLCZAI LÓRÁNT

ISSN 1417-4758 (Nyomatott)

ISSN 2559-9771 (Online)

A szerkesztőség címe:

1054 Budapest V.,

Steindl Imre utca 8.

E-mail: szemle@bv.gov.hu

SZÁMUNK SZERZŐI

DR. BOLYKY ORSOLYA PHD tudományos munkatárs, Országos Kriminológiai Intézet, Bűnözéskutatási és Elemzési Tudományos Osztály, osztályvezető-helyettes

FODOR ISTVÁN bv. alezredes, büntetés-végrehajtási osztályvezető, Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön

GYÖRI LEVENTE bv. alezredes, osztályvezető, Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, Humán Szolgálat

HAJDÚ MIKLÓS börtönlelkész, Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön

KOLLÁR ROLAND c. bv. alezredes, kiemelt főelőadó (elemző, értékelő), Váci Fegyház és Börtön

PAVLICS TAMÁS börtönmúzeumi főelőadó, Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön, Magyar Büntetés-végrehajtás Múzeumi Kiállítóhelye

PESTI FERENC bv. ezredes, bv. tanácsos, mb. parancsnok, Fiatalokorúak Büntetés-végrehajtási Intézete, parancsnok, Tököli Országos Büntetés-végrehajtási Intézet

PETREZSELYEM ZSÓFIA hallgató, Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Kommunikáció és médiatudomány szak, PR szakirány

RUTKAI KATA főelőadó, Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága Hivatal, Stratégiai, Elemzési és Tervezési Főosztály

DR. SÁRIK ESZTER PHD tudományos munkatárs, Országos Kriminológiai Intézet, Bűnözéskutatási és Elemzési Tudományos Osztály

STEIN MÁRIA bv. alezredes, kriminál-kinológus szakértő, Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, Biztonsági Szolgálat

VÁRI KRISZTINA ÁGNES börtönlelkész, Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet

ZAGYI PÉTER bv. őrnagy, fegyelmi és nyomozótiszt, Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön

ZATYKÓ ANIKÓ bv. hadnagy, főelőadó (oktató), Váci Fegyház és Börtön

Borítófotó: Bv. fotó

A megjelenő írások nem a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, hanem a szerzők saját, tudományos szabadságon alapuló álláspontját képviselik.

Szerkesztőségünk olyan dolgozatokat vár a szerzőktől, amelyek

a társadalmi devianciákat, a büntetés-végrehajtásra vonatkozó joganyagot, a fogva tartás, a fogvatartotti népesség sajátosságait, problematikáját a tudományos közvélemény által elfogadott tudományterületek (kriminológia, szociológia, pszichiátria, pszichológiai, vezetéselmélet, pedagógia, műszaki tudományok, szakmatörténet stb.) szempontjából elemzik, értékelik. A dolgozatok eredetéért és tartalmáért a szerző vállalja a felelősséget. Kérjük, a kéziratokon tüntessék fel nevüket, munkakörüket, munkahelyüket, telefonszámukat, lakcímüket és – ha van – tudományos fokozatukat, rendfokozatukat is.

KÖZLÉSI FELTÉTELEK

A beérkezett írásokat a szerkesztőség név nélkül továbbítja a bíráló bizottság tagjainak, véleményezés céljából. A megjelenés feltétele ezen tagok támogató véleménye, illetve a szöveg szerzőhöz való visszaküldését követően az átdolgozásra javasolt szövegrészek (ha vannak) javítása.

Szerkesztőségünk mindenkor fenntartja magának a jogot – a szerzővel egyeztetve – a kéziratok stilizálására, szerkesztésére, esetleges javítására. Amennyiben a beérkezett kézirat nem felel meg a formai követelményeknek, vagy tartalma nem illeszkedik a kiadvány szellemiségéhez, úgy a szerkesztőségnek nem áll módjában megjelentetni azt.

TARTALOM

TANULMÁNYOK

- BOLYKI ORSOLYA – SÁRIK ESZTER:
A bűnelkövetéshez vezető út megismerése visszaeső
elítéltek körében – Előkészítő szakasz 5
*Getting to know the way leading to committing crime among
the recidivist prisoners – Preparatory phase*
- FODOR ISTVÁN – HAJDÚ MIKLÓS – PAVLICS TAMÁS – ZAGYI PÉTER:
A 113 éves Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön,
mint büntetés-végrehajtási szakmai műhely 25
*The 113 year-old Sátoraljaújhely Strict and Medium Regime Prison
as a professional workshop*
- KOLLÁR ROLAND – ZATYKÓ ANIKÓ:
A Váci Fegyház és Börtön múltja és jelene 35
The present and the past of the Vác Strict and Medium Regime Prison
- PESTI FERENC:
A víztorony árnyékában – Tanulmány a tököli büntetés-végrehajtási intézetekről 47
In the shadow of the water tower – Study about the penitentiary institutions of Tököl
- PETREZSELYEM ZSÓFIA:
Reintegrációs projekt, mint PR tevékenység 57
The reintegration project as a PR activity
- STEIN MÁRIA:
A szolgálati kutya szerepe, jelentősége, képzésének és alkalmazásának
lehetőségei a Büntetés-végrehajtás Szervezetének rendszerében 73
*The role, significance and possibilities of the training and application
of service dogs within the organization of the Hungarian Prison Service*
- VÁRI KRISZTINA ÁGNES:
Az intézeti vallásgyakorlás szerepe a reintegrációs folyamatokban 93
The role of practicing religion inside prison in the reintegration process

RÖVIDEN

- GYŐRI LEVENTE:
Toborzás a Szegedi Ifjúsági Napokon 104
- RUTKAI KATA:
Beszámoló a III. Országos Börtönszínházi Találkozóról 106
- ESEMÉNYNAPTÁR 110

Foto: Bv. foto

A BŰNELKÖVETÉSHEZ VEZETŐ ÚT MEGISMERÉSE VISSZAESŐ ELÍTÉLTEK KÖRÉBEN – ELŐKÉSZÍTŐ SZAKASZ

*Getting to know the way leading to committing crime among
the recidivist prisoners – Preparatory phase*

Jelen tanulmány a többszörösen büntetett fogvatartottak életútjának vizsgálatáról szóló próbakutatás eredményeit mutatja be. A korábban végzett kriminológiai kutatásokhoz képest újdonságnak tekinthető, hogy a klasszikus kriminológiai kérdések (gyermekkor, iskolai eredmények, családi háttér, párkapcsolat, stb.) mellett a kutatók kitértek a bűnhöz és a büntetéshez kapcsolódó morális kérdésekre, valamint a megkérdezettek valláshoz, hithez való viszonyát is igyekeztek feltárni. Az eredmények azt mutatják, hogy a bűnismétlők erkölcsi és „filozófiai” attitűdje, illetve az említett kérdésekről való gondolkodás nagymértékben függ az illető intelligenciaszintjétől és absztrakciós képességétől. Viszont valamennyi megkérdezett vonatkozásában megállapítható a bizonytalanság és egy esetleges támadás lehetősége miatti állandó készenléti állapot fenntartása.

Kulcsszavak: visszaeső, életút, vallásosság, megbánás, kutatás

The current study intends to describe the life events of recidivists upon the outcomes of a pilot study. Besides the so called classical criminological issues (such as childhood, educational attainment, family background, partnership), the paper explains the moral attitude of convicts involved in the research, in the context of sin and penalty, as well as their approach to religion. The results suggest that the philosophical and moral attitude of recidivists and their cogitation on theoretical questions mostly depend on their level of intelligence and their skill of abstraction. According to the interviews, the prisoners had two main common features: the feeling of insecurity and the permanent state of readiness they had to suffer due to real and potential threats from their personal environment.

Keywords: recidivist, life events, religious attitude, regret, research

Problémafelvetés

Több hazai¹ és nemzetközi² kriminológiai vizsgálat foglalkozott már a bűnelkövetés kialakulásának okaival, hátterével, rizikó tényezőivel; a legtöbb közülük a fiatalokorú elkövetőkre irányult. Az elmúlt évtizedekben a kriminológiai kutatók alapján világossá vált, hogy a bűnelkövetők két jellegzetes karrierutat járnak be. Az egyik csoportba azok a büntettek tartoznak, akik tinédzser korukban követnek el szabálysértéseket vagy apróbb (esetleg közepes tárgyi súlyú) bűncselekményeket, bűnelkövetői karrierjük a büntetőjogi értelemben vett fiatalokorú (14-18 éves) és a fiatal felnőtt kor (18-24 éves) időszakára véget ér, vagyis a bűnelkövetésük/deviáns viselkedésük a kamaszkorra korlátozódik (adolescence limited).³ Ezek a terheltek általában rendezett (vagy viszonylag rendezett) családi körülmények között élnek, stabil anyagi háttérrel, átlagos tanulmányi előmenetellel rendelkeznek, pszichés/mentális állapotuk épnek/átlagosnak tekinthető. A bűnelkövetők másik csoportjába azokat sorolja a szakirodalom, akiknek a bűnelkövetői karrierje élethosszig tart (life course-persistent offenders).⁴ Ezeknek a személyeknek az életében a hátrányok halmozottan fordulnak elő. Stabil családi háttérről nem (vagy alig) beszélhetünk, anyagi helyzetük átlag alatti, a strukturálatlan nevelői közeg gyakran változik: nem ritka a bántalmazás, a közeli hozzátartozók szerhasználata vagy pszichés megbetegedése. A terheltek iskolai előmenetele kudarcos: jellemző a hagyományos iskolai oktatásból való kiesés, az ebből adódó aluliskolázottság, később pedig a hézagos foglalkoztatottság. A terheltek kamaszkorukban (vagy már gyermekkorban) gyakran kerülnek a gyermekvédelem, a szociális ellátás, és nem ritkán – már igen fiatal korban (akár 10-12 évesen) – a nyomonkövetési látókörébe. A tartós bűnelkövetői karrier megismerése szempontjából ez utóbbi csoport tekinthető relevánsnak.

A tartósan bűnöző egyéneket a büntetőjog nyelvén visszaeső, többszörös visszaeső vagy erőszakos többszörös visszaeső bűnelkövetőknek nevezzük, akikre nézve viszonylag ritkán folytattak kutatást Magyarországon. Hazánkban utoljára az 1980-as években jelentek meg művek a témában.

A nemzetközi szakirodalomban az amerikai szerzők járnak élen a kérdés elemzésében, tekintettel arra, hogy az elmúlt évtizedekben (1979-2011 között) az Egyesült Államokban a börtönök telítettsége 700%-kal nőtt.⁵ A tanulmányok célja így elsődlegesen annak feltárása, hogy a szabadságvesztés-büntetés valóban visszatartó erő lehet-e a további bűnelkövetés tekintetében, illetve, hogy a hosszú büntetések mennyiben szolgálják a bűnelkövető, másodlagosan pedig a társadalom egészének érdekeit.⁶

A külföldi vizsgálatok között azonban találtunk olyanokat is, amelyek ugyanazt a kérdéskört elemzik, mint jelen kutatásunk, nevezetesen: kik azok az elkövetők, akik

1 Ld. pl.: Sárík E. (2018); Csemáné Dr. Váradi E. (2007)

2 Unruh, D., Povenmire-Kirk, Tiana, Y., Scott (2009); Lynch, M., Buckman, J., Krenske, L. (2003); Balkin, R. S., Cavazos, J. Jr. et al (2013)

3 Moffitt, T. E. (2003)

4 Moffitt, T.E. (2003)

5 Mears, D.P., Cochran, J. C., Bales, W. D., Bhati, A. S. (2016) p. 3.

6 Mears P. D., Cochran, J. C. (2015)

bűnismétlőkké válnak.⁷ Felállítható-e olyan tipológia, amelynek értelmében a visszaesés rizikófaktorai beazonosíthatók?⁸ Van-e ezeknek az embereknek az élettörténetében bármilyen közös vonás, sajátosság, amelyek arra „predesztinálják” őket, hogy életük jelentős részét a börtönben éljék?

Jelen tanulmány egy ún. pilot kutatás eredményeit foglalja össze, amelynek célja a kutatók által összeállított kérdőív tartalmi elemeinek, illetve a hozzájárulási, részvételi hajlandóság ellenőrzése volt, többszörös visszaeső elítéltekkel való beszélgetésen keresztül. Tanulmányunkban nem térünk ki a kérdőívben szereplő összes kérdésre (az elítélt munkához való viszonya, párkapcsolata, sikerei és kudarcai, a fogvatartott alkohol- és drogfogyasztásának jellemzői), ehelyütt mindössze azokra a tárgykörökre koncentráltunk, amelyek újdonságot képviseltek a hazai kriminológiai adatgyűjtések körében (az elítéltek valláshoz való viszonya, morális kérdések megítélése), illetőleg a kriminogén életút feltérképezése szempontjából megkerülhetetlen problémákra, mint amilyen a családi háttér és az iskolai karrier.

A vizsgálat módszere, menete

Kutatásunk elvégzéséhez személyes interjúk felvételét alkalmaztuk, majd az interjúk tartalmi, kvalitatív elemzésére került sor. A félig strukturált interjúhoz használt kérdőív több olyan kérdéskört tartalmazott, amely az eddigi, magyarországi kriminológiai kutatásoknak nem képezte részét (legalábbis nem ilyen részletességgel). Ezek a problémakörök a terhelt életének, családjában és iskolájában betöltött szerepének, illetve személyiségének, a bűnelkövetéssel kapcsolatos attitűdjének részletesebb megismerésén túl lehetőséget biztosítottak az elítélt társadalmi és csoportbeli szerepének kijelölésére, illetőleg a fogvatartott vallásosságának interpretálására is.

2017 októberében tíz fogvatartottal készítettünk interjút. Az elítéltek a Budapesti Fegyház és Börtönben töltötték – illetve az idei évben, azaz 2018-ban is töltik – jogerős szabadságvesztés-büntetésüket: a megkérdezettek közül 4 fő fegyház, és 6 fő börtön fokozatban. A tíz interjú sikeresnek bizonyult abban az értelemben, hogy az elítéltekkel 1-2 óra időtartamban beszélgettünk, a kérdéseinkre válaszoltak, elutasításban nem volt részünk. Egy fő tekintetében a válaszadás rendkívül hiányos volt, mivel egy motorbaleset következményeként fellépő amnéziára hivatkozva nem volt hajlandó beszélni a baleset előtti időszakról.

A beszélgetés megkezdésékor beszereztük a megkérdezett írásbeli hozzájáruló nyilatkozatát, amelyben szerepelt a diktafonra való rögzítés ténye is, mindezekről írásban

7 Egy ausztrál kutatás például meglepő eredményekre jutott egy metaanalízis során: ennek értelmében alacsonyabb rizikót hordoztak a fiatal, droghasználó, bennszülött férfiak, mint a többi elítélt. A vizsgálat adatai szerint a bennszülött, párkapcsolatban élő nők a közepes kockázati csoportba kerültek. A magas visszaesés kockázata mögött egyedül a rövid büntetési tartamot tudta kutatócsoport beazonosítani. Fitzgerald R., Cherney, A., et al. (2016)

8 Más (amerikai) vizsgálatokból azonban a fentieknek ellentmondó eredmények születtek: minthogy azok az afrikai-amerikai férfiak dominanciájáról beszéltek a visszaesők körében. Az amerikai vizsgálatok megállapították, hogy a hosszú távú és gyakori fogvatartás számos szociális sérülést okoz: károkat okoz a családi és baráti kapcsolatokban, a mentális és fizikai egészségben, a munkaerőpiaci pozícióban és a lakhatáshoz való hozzáférésben is. Jung, H., Spjednes, Solveig et al (2010)

és szóban is tájékoztattuk a fogvatartottakat. Az elítéltek kutatásban való részvétele önkéntes és anonim volt, az interjúalany az egyes kérdésekre való válaszadást bármikor megtagadhatta.⁹ Emellett – szintén az elítélt írásbeli hozzájárulásával – megvizsgáltuk a büntetés-végrehajtási intézetben rendelkezésre álló, az elítéltre vonatkozó iratokat is. A büntetés-végrehajtási iratok alapján döntően az elítélt börtönben/fejyházban töltött idő alatti viselkedéséről kaphattunk képet, ugyanakkor az előzményi iratokból információt szerezhattunk a korábbi elítélésekről, valamint azokról a bűncselekményekről, amelyek miatt az illető a jelenlegi büntetését tölti. A megkérdezettek alaposabb megismerése, illetve az elmondottak hitelességének ellenőrzése céljából a reintegrációs tisztekkel is készítettünk interjút.¹⁰

Kutatási eredmények

A fogvatartottak mind bűncselekményi háttérüket, mind életútjukat tekintve heterogén csoportnak bizonyultak. Bár kutatási mintánk összeállításakor az erőszakos és a nem erőszakos bűnelkövetők egyenlő arányú előfordulása volt a cél, a tényleges mintába kerülők döntő többségénél végül vegyesen jelentek meg az erőszakos és nem erőszakos bűncselekmények. Valamennyien 20-50 éves férfiak voltak, akik többszörös visszaesőnek minősültek. Két fő töltötte büntetését szexuális erőszak büntette¹¹ miatt, egy ember emberölés előkészületéért, egy fő emberölés kísérletéért, és volt egy olyan elítélt, akinek az életében semmilyen erőszakos bűncselekmény nem fordult elő: ő adócsalások sorozatát valósította meg. A többi résztvevő vagyon elleni és erőszakos vagyon elleni bűncselekményeket – elsősorban rablásokat – vegyesen követett el. A beszélgetésekben a bűncselekményről, a büntetésről – illetve annak (a fogvatartott szerint) igazságos vagy igazságtalan voltáról – minden elítélt beszámolt.

Gyermekkor, család

Előzetes feltételezésünk szerint a többszörös visszaesők rendezetlen, instabil, halmozottan hátrányos helyzetű családi háttérrel rendelkeznek, amelyben gyakori az alkohol- és drogfogyasztás, valamint az erőszakos konfliktuskezelés, előfordul mentális probléma és bűnelkövetés is.¹² Mindebből adódóan feltételeztük, hogy a vizsgált elkövetői körben gyakori lesz a gyermekkori intézeti elhelyezés is. A hipotézisünk tíz esetből nyolcnál igazolást nyert, az életutak azonban több ponton különböztek.

1. (33 éves) Többszörös visszaeső, döntően vagyon elleni és erőszakos vagyon elleni bűncselekmények miatt kapott fejyházbüntetést. Budapesten született, hétéves

9 Az anonimitás jelen esetben azt jelentette, hogy az adatok alapján készülő kutatási jelentésben a fogvatartottak név és azonosításra alkalmas adatok nélkül jelentek meg.

10 A reintegrációs tisztek által elmondottak az eredeti kutatási beszámoló részét képezik, azonban terjedelmi okok miatt jelen tanulmányból ezt mellőztük. A fogvatartottakat jól ismerő „nevelők” által elmondottak alátámasztották a beszélgetésekből szerzett információkat.

11 A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 197.§

12 Barrett, D. E., Katsiyannis, A. (2015)

- koráig a szülei együtt éltek. Egy rövid ideig vidékre költözött a család, majd a szülők válása után visszaköltöztek a fővárosba. Az elítélt édesanyja úgy döntött, hogy fiát intézetben helyezi el. Innentől kezdve a fiú vegyesen élt intézetben, vagy töltötte idejét édesapjával, aki lányokat futtatott. Az elítélt beszámolója szerint, amikor apjánál tartózkodott, a prostituáltak közül többen is egy lakásban is éltek velük. Saját bevallása szerint az édesapja buzdította bűncselekmények elkövetésére, – „fiam, ha látsz valahol pénzt, azt vedd el!” – így az életében evidens módon jelentkezett a bűnözés. Az intézetben – elmondása szerint – jól érezte magát, hamar jóban lett a csoportban vezéregyéniségnek számító fiúkkal. Édesapját többször ítélték szabadságvesztés-büntetésre, édesanyja és a húga jelenleg is börtönbüntetésüket töltik.
2. (37 éves) Jelenlegi 14 éves fegyházbüntetését szexuális erőszak büntette miatt tölti, emellett rablásért, csalásért is elítélték. Szülei italozó életmódot folytattak. A családban az apa rendszeresen bántalmazta feleségét és gyermekeit is, de ezek a cselekmények nem kerültek hatóság elé. A gyerekekkel a szülők semmilyen módon nem foglalkoztak, gyakorlatilag az utca nevelte őket. Esetükben komoly és meghatározó élmény volt az otthonról való távollét iránti vágy.
 3. (25 éves) Szintén egy Pest megyei községben nevelkedett. Mindkét szülője alkoholista, bűnöző életmódot folytattak, otthon rendszeresek voltak a veszekedések, verések, elsősorban az apa bántalmazta az édesanyját. Egy alkalommal – a fogvatartott szemé láttára – az apa felgyújtotta az anyát, aki majdnem behalt sérüléseibe. Amíg szülei börtönben voltak, a fogvatartott a nagynénjénél, valamint nagymamájánál nevelkedett, akik megfelelően gondoskodtak róla és tanulmányaira is felügyeltek. Ennek ellenére nem tudták féken tartani a fiatal, aki gyakorlatilag 15 éves korától – kisebb megszakításokkal – javítóintézetben, illetve börtönben tartózkodott.
 4. (42 éves) Emberölés kísérletéért és más bűncselekményekért ítélték el. A nyolcgyermekes család legfiatalabb tagjaként mélyszegénységben élt egy tanyán. Az elítélt beszámolója szerint rendszeresen előfordult, hogy 5-6 éves korában napközben teljesen egyedül hagyták otthon egy kutyával és élelmet csak orvvadászattal tudott szerezni magának és családjának. A gyerekeket nagyon hamar kiemelték a családból, így a fogvatartott 6 éves korától felnőtté válásáig gyermekotthonban nevelkedett.
 5. (39 éves) Állítása szerint az apja az egész családot rendszeresen bántalmazta, a verés mindennapos volt. Apja befolyásos volt, így amikor beszámoltak az őket ért abúzusról, senki nem hitt nekik. Bár ő maga gyermekként kérte intézetbe való felvételét, a bántalmazó családban hagyták.
 6. (44 éves) Egy nagyobb vidéki városban nőtt fel. Kiemelkedő verbális és intellektuális képességei ellenére mindössze 8 osztályt végzett, ami részben annak tudható be, hogy az apja alkoholista volt, és rendszeresen bántalmazta. 17 éves volt, amikor az édesapja meghalt. Édesanyját gyenge akaratú nőként írta le, aki nem védte meg őket agresszív és italozó apjuktól. Az apa halála után az anya a fogvatartottat és a hűgát magára hagyta, ő maga külföldre költözött.
 7. (37 éves) Három fiútestvér egyike. Szülei öt éves korában elváltak, édesapjával egyáltalán nem tartott kapcsolatot, édesanyjával bár együtt élt a nagyszülőknél, gyakorlatilag anyai nagyszülei nevelték, így valódi érzelmi kapcsolata nem volt édesanyjával sem.

8. (23 éves) Büntetését vagyon elleni bűncselekmények miatt tölti. Saját állítása szerint a családja rendezett volt, a szülei a mai napig együtt élnek, bántalmazás, alkoholizmus, bűnelkövetés a szülőknél nem fordult elő. A testvérek közül volt, aki elkövetett bűncselekményt, illetőleg a tágabb értelemben vett családban is. Anyagi körülményeit átlagosnak írta le.
9. (31 éves) Szexuális erőszak büntette miatt tölti büntetését. Ő volt az, aki egy fejszerűlés következtében amnéziát kapott, ezért nem emlékezett a baleset előtti életére, így gyermekkorára sem. Nem adta hozzájárulását az irataiba való betekintéshez. A reintegrációs tiszt szerint manipulatív, beilleszkedésre képtelen személy, aki rájátszik az amnéziájára, kötekedik és szimulál.

Az emberölés előkészületéért fegyházbüntetését töltő 10. fogvatartott bizonyult az egyetlen kivételnek a családi háttérrel illetően, mivel azt rendezett, középosztálybeli, értelmiségi famíliaként írta le. A szülei együtt éltek, azonban 12 éves volt, amikor édesapja meghalt. A családban bántalmazás, abúzus, alkoholfogyasztás, bűnelkövetés nem fordult elő.

Igazolást nyert tehát a problémás családi háttérre vonatkozó hipotézisünk. A családi háttér gyakori változása – a fiatalok körében végzett vizsgálatokhoz hasonlóan – több esetben is meghatározó volt. A családi kríziseknek két jellemző vonása, indikátora jelenlegi (előzetes) vizsgálatunkból is megerősítést nyert: jellemző volt a terheltek körében a nagy testvérszám és az apa hiánya. A testvérek közötti összetartásról azonban nem nagyon hallottunk az elítéltektől: volt olyan, aki semmit nem tudott a fivéreiről.¹³ A családi kapcsolatokat tehát laza viszonyként lehet leírni, amely inkább jelentett praktikus együttélést, mint komoly emocionális köteléket.

Egybeesett a jelenlegi lekérdezés eredménye a korábbi kutatási tapasztalatokkal a tekintetben is, hogy az apával való viszony szinte minden elítélt esetében problémás volt. Gyakori az apa italozása, amely többször agresszióval is párosult.

- „- Az édesapja ittás állapotban durván bántalmazta magukat?
 - Előfordult, hogy olyan szinten megvert, hogy az arcom sebes volt, és inkább rákentük egy másik emberre, mint azt mondtam volna, hogy ő vert meg.
 - És tárgyval is bántotta, vagy kézzel ütötte?
 - Szíjjal, nadrágszíjjal.“

- „- Azt mondtá, hogy amikor kicsi volt, a cigánytelepen bántották.
 - Igen.
 - A nagynénje, nagybátyja, tehát akik nevelték, nem tudták megvédeni magát?
 - Hát főleg volt, hogy ők is ütöttek.
 - Ők is ütötték?
 - Volt olyan, hogy kikötözték a fához, baltával fejbe vágta.“

13 Lásd pl.: Sárík E., Bolyky O. (2015); Tamási E., Sárík E., Bolyky O. (2014)

Az apa korai haláláról¹⁴ két esetben adtak számot a fogvatartottak, valamint egy elítélt mesélt arról, hogy ötéves volt, amikor édesapja elhagyta a családot és utána nem tartott vele kapcsolatot. Ezek az adatok egybeesengenek azon kutatási eredményeinkkel, melynek értelmében a fiatalok és fiatal felnőtt elkövetők körülbelül harmadának érdemben nem volt jelen az apa az életében, amely jelenthette az apa halálát vagy válást/különköltözést. Jelen elemzés alátámasztotta tehát azt a – lélektani és szociálpszichológiai szempontból is igazolható – állítást, hogy a fiatalok és fiatal felnőtt férfi bűnelkövetők esetében az apa hiányát szignifikáns rizikófaktornak tekinthetjük.

Azok az elítéltek, akiknek az életében az intézeti múlt megjelent, szinte evidenciaként tekintettek a bűnelkövetésre. Pontosán fogalmazta meg egyik interjúalanyunk ezzel kapcsolatban a következőket:

„El kell, hogy fogadjam, hogy egy olyan történetbe kerültem, miszerint az állam adott nekünk egy pecsétet, mármint gyerekkorunk óta beadtak az intézetbe, és abból nem tudunk kijönni, akármennyire akarnánk, mert nekünk életvitel szerint jött a bűnözés, a verekedés, a rosszalkodás.”

Iskola

Kérdéseink között kiemelt szerepet kapott az iskola, az elítélt iskolai „karrierje”, az iskolában szerzett társas élményei, csoportbeli pozíciója. Az iskola több funkciót lát el párhuzamosan: oktat (tudást ad át), szocializál (nevel), kontrollt biztosít a fiatalok felett, megtanítja a kortárs csoportba való beilleszkedést stb. Az iskola a többségi (középosztálybeli) társadalom értékrendjét képviseli, így értékátadó, internalizáló funkciója is megkérdőjelezhetetlen. Az oktatási intézményekben töltött évek ráadásul megtanítják az egyént a „vágyak elhalasztására” is: a diákok ugyanis elsajátítják a vágyak közvetlen és azonnali kielégítésének késleltetését abban a reményben, hogy az iskolázottság a későbbiekben jobb társadalmi státuszhoz juttatja őket.¹⁵

A fentiekben kívül „[Á]ltalános elfogadott ténymegállapítása a kriminológiának, hogy az iskolai teljesítmény általános növelése nemcsak az emberek életminőségét növeli, hanem az állam szociális kiadásait is csökkenti, egyszersmind negatív hatást gyakorol a bűnelkövetésre is.”¹⁶ Bár Veselak¹⁷ szerint nem nyert egyértelmű bizonyítást, hogy az alacsonyabb iskolázottság vezet a bűnelkövetéshez, vagy pedig a nagyobb bűnelkövetési ráta miatt lesz az egyén kevésbé iskolázott;¹⁸ a magyarországi kutatási eredmények¹⁹ egységesebbek a tekintetben, hogy az alacsony iskolázottság – ha az ok és az

14 A szülő korai halálának traumatizáló hatásáról lásd Irvin D. Yalom, I. D. (2017): Egzisztenciális pszichoterápia című művét

15 Becker és Mulligan megállapítása közvetlen idézet: ld. Veselak, K. M. (2015) p. 3.

16 Lochner, L., Moretti, E. (2004)

17 Lochner kutatásainak értelmében bizonyos bűncselekmények (pl. lopás, testi sértés, kábítószerrel visszaélés) alacsony szellemi képességeket igényelnek, így alacsony iskolai végzettséggel társulnak, míg mások (pl. a csalás, sikkasztás, hűtlen kezelés) cizelláltabb képességeket követelnek, így elkövetőik döntően iskolázottabbak. Lochner, L., Moretti, E. (2004)

18 Veselak, K. (2015)

19 Tamási E., Bolyky O., Sárík E. (2014); Kerezsi K., Bolyky O., Györy Cs., Sárík E. (2010); Bolyky O., Sárík E. (2005)

okozat iránya nem is feltétlenül egyértelmű – és a bűnelkövetés szignifikáns korrelációt mutat. A két jelenség együttjárása vitathatatlan.²⁰ A hagyományos iskolarendszerekből való kiesésnek nyilvánvalóan több hátránya van a bűnelkövetés szempontjából, és, ha nem is tekintjük szükségszerűen rizikófaktornak, indikátorként bátran tételezhető.

A megkérdezettek közül legtöbben 8 általános iskolai osztályt végeztek el, ketten nem fejezték be az általános iskolát sem, és egy olyan elítélt volt, aki – saját állítása szerint – főiskolai diplomát szerzett. A beszélgetések alapján egyértelműen kitűnt, hogy a legtöbb fogvatartott sokkal intelligensebb, mint amelyet az iskolázottsága mutat, azonban a tanulás mint kiemelkedési lehetőség a legtöbb elítélt esetében fel sem merült. A bűnelkövetők nem láttak e tekintetben sem mintát, sem kitörési pontot, a tanulásra nem biztatták őket sem szülei, sem más.

Ugyanakkor – számunkra meglepő módon – többen is beszámoltak pozitív élményekről a pedagógusokkal kapcsolatban, két roma származású fiatal is említette, hogy voltak tanárok, akik segíteni akartak vagy segítettek is nekik.²¹ Úgy tűnt, hogy a pozitív pedagógus karakterekre jó szívvel emlékeztek az elítéltek, de ez nem volt több, mint egy jó benyomás, egy kellemes életélmény, azonban nem jelentettek motivációt a tanulásra: a tanárok segítőkész szándéka és a tanulás mint érték a megkérdezettek gondolkodásában kettévált.

„- Nem volt olyan tanár, aki egy kicsit foglalkozott volna magával, vagy a testvéreivel?

- Hát, volt egy osztályfőnököm, aki próbált volna arra az útra terelni, hogy tanuljak, de mivel azt ő is tudta, hogy dolgozni is jártam, és látta, hogy előbb-utóbb a munka átvette az iskola helyét”.

„- Térjünk vissza az általános iskolára: amikor még oda járt, ott hogy érezte magát az osztályban?

- Nyolcadikig jó volt, nagyon jó volt az osztályom. Jó volt a tanárnő is, segített, odafigyelt ránk, jó volt.”

Az elítéltek általánosságban nem tapasztaltak diszkriminációt származásuk miatt az iskolában. Legtöbben azt mondták, hogy szerették őket az osztályukban, nem töltöttek be központi szerepet, de kedvelt diákok voltak.

„- A többi gyerek közt hogy érezte magát? Volt olyan, hogy Ön volt a központi szereplő?

- Sose vagyok központi. Én nem vágyakozok arra, hogy én legyek az élen.

- De ott talált barátokat?

- Voltak, meg ismerősök.

- Nem volt kiközösítve az osztályban?

- Nem.

20 A teljesség és pontosság kedvéért, meg kell jegyezni – Hazel Kemshallra hivatkozva – hogy az iskola sok esetben az egyébként is meglévő társadalmi különbségeket növeli, és fokozza a hátrányos helyzetű fiatal kirekesztését. France, A., Homel, R. (2006)

21 Vigvári A. (2017)

- *Nem érezte, hogy lenézik, mondjuk a családi veszekedések, vagy a szegénység miatt?*
- *A családi veszekedésekről nem igazán tudtak.*“

- „- *Nem érezte, hogy lenézik, amiatt, hogy roma?*
- *Nem. Ebben az iskolában nem volt ilyen, mert több volt a roma, de voltak magyarok is, de ott nem volt olyan, hogy most te magyar vagy, vagy cigány. Nem számított. Nem.*
- *A tanárok is segítették magukat?*
- *Persze, jobban beszéltek cigányul, mint mi.*”

A fogvatartottak közül legtöbben azonban a klasszikus negatív iskolai karrierutat járták be, amelynek korábbi kutatásaink alapján is, egy jól körülírható íve rajzolható fel.²² A fiatal döntően hagyományos, általános tanrendű iskolában kezdi tanulmányait, tanulmányi és viselkedési szempontból problémás, ezért átsorolják ún. speciális igényű gyerekeknek szóló osztályba, ahol már – többnyire – a társai sem motiváltak a tanulásra. Közös vonása volt a kutatásban megkérdezetteknek is, hogy a családban a gyerekekkel, annak iskolai előmenetelével nem foglalkoztak. Az életükben az iskola egy átmeneti helyszín volt, ahol barátkoztak, ahonnan elcsavarogtak, azonban maga a tanulás, ismeretszerzés nem volt meghatározó élmény.

- „- *Szeretett iskolába járni?*
- *Nem szerettem. Soha nem szerettem, nem is érdekelt.*
- *A legtöbb gyerek azt mondja, hogy nem szeret tanulni, de vannak bent haverok, és azért érdemes bemenni.*
- *Az volt, de akkor se érdekelt a tanulás.*”

- „- *Amikor befejezte az iskolát, nem is jelentkezett máshova?*
- *De, péknek akartam menni tovább, csak belementem a rosszba.*
- *Akkor végül is elkezdte a középiskolában a pék szakmát?*
- *Elkezdtem, csak nem fejeztem be, nem jártam befele.*
- *Akkor felvették az iskolába.*
- *Persze, csak nem jártam be. Verekedést csináltam, hülyeségeket csináltam, bevittem a drogot, elkezdtem árulni, és egy idő után kidobtak.*”

Csavargás

A lógások hatása a tanulmányi eredményeken is érezteti hatását: a problémás, veszélyeztetett gyermek gyakran megbukik, osztályt ismét, végül értékelhetetlen teljesítménye miatt átsorolják magántanulónak.²³ Az iskolából való kikerülésnek azonban nemcsak az a következménye, hogy a fiatal „tanulatlan” lesz és kudarcos, hanem szinte egyenes úton megjelenik a csavargás és a deviáns kortárs csoportokkal

22 Baltodano, H. M., Harris, P., Rutherford, J., Robert B. (2005)

23 Unruh, D., Povenmire-Kirk, T., Yamamoto, S. (2009) p. 3.

való találkozás is. Az iskolai és családi kudarcok, az esetleges otthoni durva bánásmód együttesen (szinte szükségszerűen) kikövezik a kallódás útját.

„- Volt olyan, hogy az apjának az agresszivitása miatt el kellett otthonról jönni?

- Olyan volt, nem is egyszer.

- És akkor mentek a nagypapához?

- Igen, vagy pedig elmentünk csavarogni. Állandóan kint voltunk a réten, fociztunk, soha nem akartunk bemenni.”

„- ...édesapám alkoholista volt, és van egy húgom, és inkább a húgom volt az, aki úgymond szimpatikusabb volt, vagy akit jobban szeretett, és ezt sokszor éreztette is velem. Én nagyon sokat menekültem otthonról, az utcán nőttem fel. Azok a viselkedési minták, amit próbált gyerekként rám erőltetni, mondjuk az alkohol befolyásolása alatt az agresszív beszéddel, hogy parancsolgatott, hogy ezt kell csinálni, azt kell csinálni, ezek bőven elég volt ahhoz, hogy gyerekként féljek tőle. Ezért is nagyon sokat menekültem otthonról, én mindig elszöktem otthonról, és ezáltal az utcán nevelkedtem.

- Ez az elszökés ilyen több napos dolog volt?

- Elejébe nem, mikor egész kicsi voltam, akkor csak egész napra, de utána nagyon sokat elszöktem.

- Nagyon kicsi az hány éves kor?

- 13 éves koromig csak egy napokra, reggel elmentem, este mentem haza. Utána már nagyon sokat elszöktem otthonról, volt, hogy heteket, hónapokat nem voltam otthon. Tudták, hogy hol vagyok, de elmentem. Voltak vándorcirkuszosok, körhintások, és mindig mentek még abban az időben, amikor én gyerek voltam a '80-as években, voltak a búcsúik, és jártam velük mindenhova, hogy ne legyenek otthon. Pénzt is kerestem, nagyon jól elvoltam, így gyerekként, 15-16 évesen velük.”

A fentiek (illetőleg az interjúkból levont következtetések, személyes megfigyelések) alapján kitűnt, hogy a fogvatartottak életében talán a legmeghatározóbb közös momentumnak az állandó menekülés és készenléti állapot bizonyult. Akárhol is nőttek fel ezek az emberek, jellemzően nem tudtak megjelölni olyan helyet, közeget, ahol valódi biztonságban érezhették magukat. Kiszolgáltatott helyzetben voltak azok, akik a szülői (leggyakrabban az apai) bántalmazás elől menekültek, de az intézetben felnővők biztonságérzete még csekélyebb volt: nem tudták honnan éri őket támadás, mikor kell saját testi épségüket, kevés tárgyat vagy szeretteiket megvédeni.

„ Gyerekkoromban tapasztaltam, hogy ha nem is tudom róla, hogy valaki meg akar ütni, de valahol érzem, és megelőzőm. Nem is tudok róla, nem akarom én, csak egy belső védekezés, és ezzel megelőzzük a bajt. A mi fegyverünk csak az, ha mi győzünk, nekünk más nem volt, nem volt hatalmunk. Csak az, hogy a verekezésbe ki üti felül a másikat. Így kialakult egy belső kis személyiség, ami hárítja a feszültséget.”

A menekülés szellemi kiélezettséggel és lelki feszültséggel jár.²⁴ Ezeknek az embereknek az ellazulás, a feltöltődés nem jutott osztályrészül, ahogy bizalmi kapcsolatok kiépítésére sem volt mód.

Összességben elmondható, hogy elítéltek életében a tanulás, a hagyományos iskolai és munkahelyi karrier már csak azért sem merülhetett fel valós alternatívaként, mert az nem képezte a túlélés eszközét. A túlélés sokkal durvább magatartásformákat igényelt, mintsem, hogy elmélyült, szisztematikus munkára adhatott volna módot.

Munka

A munkához való hozzáállás, nagyjában egészében megegyezett a tanulóshoz való viszonytal: a nem dolgozó elítéltek körében a munkavégzés mint valós alternatíva fel sem merült. A megkérdezettek közül többen kijelentették, hogy a munka korántsem lett volna racionális tevékenység részükről, minthogy egyetlen munkavégzés sem hozott volna akkora jövedelmet, mint a bűnelkövetés. Kizárólag a bűnelkövetésből származott olyan haszon, amellyel kielégíthették igényeiket, jellemzően a drogfogyasztást, szerencsejátékot, illetőleg a nagyobb hasznot hozó adócsalás esetében a minőségi, márkás ruhadarabok és drága autók megszerzését is.

Párkapcsolat

Párkapcsolati szempontból a minta homogénnek bizonyult. Majdnem minden megkérdezettnek volt már az élete során tartós párkapcsolata, de ez a sokszoros és hosszú ideig tartó fogvatartások miatt felbomlott. A párkapcsolati mintázat a szexuális erőszak büntetettének elkövetőinél volt zűrösebb, akik – állításuk szerint – éppen a partnerük miatt kerültek börtönbe.

Vallás, vallásosság, hitek

A fogvatartottakat megkérdeztük a valláshoz való viszonyukról is. Vélhetően a börtönben töltött hosszú idő miatt mindannyian rendelkeztek valamilyen fogalommal és képpel a vallásról, Istenről, a vallás mibenlétéről, illetőleg a vallásgyakorlásról. Nyilvánvaló, hogy a fogvatartás alatt – a „túlélés” érdekében – opcióként merülhet fel a valláshoz fordulás. Megfigyelhető volt viszont, az a már korábban, más kutatás által is igazolt jelenség,²⁵ hogy a magukat romának/cigánynak vallók között a vallásosság nagyobb népszerűségnek örvendett. A roma fogvatartottak mindegyike azt mondta, hogy valamilyen módon hisz Istenben, azonban az, hogy a szervezett valláshoz hogyan viszonyulnak, különböző volt.

„ - Hisz Istenben?

- Nagyon segített nekem, én érzem.

24 Fonyó, A. (2011)

25 Sárkány E. (2015)

- *Mennyire fontos magának a hit?*
- *Fontos szerepet játszik az életemben.*
- *Gondolja, hogy ez tudná jó irányba befolyásolni?*
- *Tudna. Én már a tisztánlátást megkaptam. Meg tudom különböztetni a rossz és a jó embereket, nekem hiába csak 7 osztályom van, én máshogy gondolkodok, mint a többiek. Nem tudom, hogy miért van ez velem, én valahogy kitűnök a többi emberek közül.”*

Többen fogalmaztak meg kritikát a börtönben megtérőkkel vagy látszólag megtérőkkel szemben. Nem tartották hitelesnek ezt a fajta vallásgyakorlást, inkább azt mondták, hogy a legtöbben valamiféle érdekből társulnak be az egyházak benti tevékenységébe.

„ *Én azt látom, hogy aki itt van bent, mindenki Istenhívő lesz, mindenki ragaszkodik a missziókhöz [...] Mindig azt látom, hogy 30 ember ül, 25 csak beszélget másról, egymással. Én ezt csak „kamuhívőnek” hívom, addig hisz Istenben, amíg itt van, meg karácsonykor kap egy kis bejglit, meg kakaót, én nem szeretnék ebbe belekeveredni. Én sokszor azt mondom, amikor látom a tévében, hogy meghal egy kisgyerek, hogy megkérdezem, ilyenkor hol van Isten? Nem akarok én ebbe a mélységébe belemenni.”*

Többen számoltak be arról, hogy szoktak imádkozni a börtönben. Ugyanakkor az is elhangzott, hogy van olyan, aki fél elővenni a zárkában a Szentírást. Két olyan személy volt, aki teljesen elzárkózott a vallástól, a vallásosságtól.

A valláshoz való viszony két embernél kiemelkedően érdekes és kimunkált kérdés volt. Őket nevezhetjük másfajta vallásosnak vagy a maguk módján vallásosnak.²⁶ A két ember függetlenítette magát a vallás hagyományos elemeitől, azonban nagyon komoly utat tettek meg az önmegismerésben. Esetükben inkább beszélhetünk spirituális fogékonyságról, mint egyházi vallásosságról. Egyikük arról beszélt, hogy a vallási jellegű szövegeket nem is szívesen veszi kézbe, mert hitének alapjairól meggyőzték azok az írások, amit maga olvasott, ezeket ő nem szeretné megzavarni különböző egymásnak ellentmondó vallási szövegekkel:

- „- *Szokott imádkozni?*
- *Azt se úgy, mert valahol szégyellem is magam, még nem olvastam el a Bibliát, de valahol nem is merem, mert akkor megváltozna a véleményem, vagy befolyásolna engem, vagy eltérítene. Szerintem ez nekem így tiszta, egészséges, ez az én gondolkodásom.*
- *Tehát van egy hite Istenben, de nem akarja magát semmilyen irányba eltéríteni?*
- *Igen.”*

Személyiségének részévé vált az a meggyőződés, hogy az ember alapvetően jó, és minden emberben megtalálható az a szikra, a szeretetmag, amely felébreszthető, ami miatt érdemes vele jónak lenni. Elmondásából – számunkra és számára is – egyértelművé

²⁶ Rosta G. (2011)

lett, hogy az ember és a cselekedetei nem azonosak. Nem pusztán az a lényeg, hogy mit tett vagy mit tesz valaki – az lehet a körülmények következménye –, hanem az, hogy a benne rejlő ember milyen. Szerinte minden ember értékes – még, ha az agyát és a szemeit a drogfüggés köde be is takarja.

A másik említett fogvatartott felfogása szintén nem volt hagyományos értelemben vallásosnak mondható. Pszichológiai irányú érdeklődése azonban nagyon sok minden elgondolkodtatta. A lélektanról szóló könyvek olvasását arra használta, hogy önismeretét fejlessze. Érdekes volt hallani, hogy a saját magáról, és életéről milyen cizellált módon beszél, milyen mértékben beolvastotta életének elemzésébe és a történetek feldolgozásába a pszichológiai tárgyú tudást.

Morális kérdések

A kérdőívnek részét képezték olyan morális dilemmák is, amelyek általánosságban kérdeztek rá a bűnelkövetés okaira, a bűnök súlyosságára. Bár az interjúnak nem volt elsődleges célja az elítélés alapját képező konkrét bűncselekmény megismerése, a fogvatartottak többsége kitért erre. Mindez lehetőséget biztosított számunkra ahhoz, hogy a megbánásra és a szégyenérzetre vonatkozó kérdéseinket feltehessük. A megkérdezettek közül két fő tagadta a bűncselekmény elkövetését, mindketten szexuális erőszak büntetének elkövetése miatt kerültek büntetés-végrehajtási intézetbe.

- „- *Ha újrakezdehetné, illetve ha lenne erre mód, hogy jóvá tegye, akkor szeretné ezt jóvá tenni?*
 - *Amiben felelősnek érzem magam, azt jóvá is fogom tenni, már elkezdtem. Hogy megbántam-e? Nincs olyan bűncselekmény, amit megbántam, mert nem követtem el, és ha kimegyek nem az a cél, hogy jóvátegyem, hanem bebizonyítsam, hogy nem én követtem el.”*

A többi interjúalany döntően beismerte vagy legalább részben beismerte a bűncselekményét, ugyanakkor a bűnösséghez való viszonyuk ambivalens volt. A legtöbben úgy nyilatkoztak, hogy csupán a bűnelkövetésük sikertelenségét bánták meg és abban bíztak, hogy legközelebb „ügyesebbek” lesznek.

Volt olyan fogvatartott is, aki felmérte az általa okozott cselekmény súlyát, de nem a sértett (sértettje egyébként döntően az állam volt), hanem a saját családjának szemszögéből. A megbánása nem az áldozatnak szólt, viszont nem is mozgott önös spektrumon: szereteteit féltette és sajnálta saját viselkedése miatt.

- „- *Megbánta a bűncselekményeit?*
 - *Én azt a részét bántam meg, ami a következménye, meg amit hoz magával, nem magamra értve, hanem a családomra. Azt a részét, hogy a családomat sokkal jobban megviseli ez az idő.”*

Valódi megbánást a konkrét bűncselekménnyel kapcsolatban nem tapasztaltunk, amiben egyértelműen közrejátszik a cselekmények relativizálása is. Inkább hangzott el, a „*hülye voltam, hogy ezt megcsináltam*” fordulat, mint tényleges szembenézés a bűncselekmény bűn voltával.

Az intézetben felnőtt fogvatartott – akit kimondott bölcsesség jellemzett – érdekes summát mondott a megbánással kapcsolatban.

„ *Azt bántam meg, hogy nem tettem többször jót az életemben.*”

A megbánással kapcsolatban a szégyen fogalmával is foglalkoztunk. Braithwaite reintegratív szégyen elméletére²⁷ alapozva azt feltételeztük, hogy a kifejezett bünbánat, büntudat jelzi, hogy az elítélt képes volt szembenézni cselekményének súlyával, és azt hosszú távon jóvá is kívánja tenni. A probléma felvetésekor több ízben értetlenséggel szembesültünk. A szégyenérzet absztrakt módon értelmezhetetlen volt a fogvatartottak számára: a kérdést több ízben, konkretizálva kellett megismételnünk, ahhoz, hogy arra bármilyen megfogható választ kaphassunk.

Kíváncsiak voltunk arra is, hogy vajon a szabadságvesztés-büntetést töltő emberek milyen tényezőt tekintenek elsődlegesnek a bűnelkövetési okok között. Az absztraktabb gondolkodásuk jellemzően több tényezőben jelölték meg a bűnelkövetés okait, és kizárták az egyválaszos lehetőségeket. A válaszadást jellemzően a konkrét életese-mények, a saját tapasztalatok determinálták.

„ *Azt kérdezik, hogy mi tudna rajtuk segíteni, hogy ne csináljanak ilye-
neket? Hát nem tudom, talán a hit. Ha tanulnák a Bibliát, talán egy
kicsit megváltozna az életük, azt lehet, hogy másként gondolkodnának.
Az iskolát is tudom javasolni, nem tudom.*”

„ *Én azt gondolom, hogy bizonyos fokig a környezet, a család, az, amit
látott otthon, amit a szülőktől lát. Amit az élet megmutat, meg amit
saját maga is – nekem is van egy énképem, amit hordozok magammal.*”

A tekintetben viszont, hogy az erőszakos bűnelkövetés (mások bántása) súlyosabb, mint a vagyoni sérelemokozás, szinte teljes volt a konszenzus.

A „hogyan lehetne a büntetésnek visszatartó ereje? Mi lenne a jó büntetés?” jellegű kérdésekre adott válaszok szintén megoszlottak az elítélt elvonatkoztatási készségétől függően. Akik kevésbé tudtak kilépni a börtönben töltött idő – a konkrét, jelen helyzetük –kontextusából, azok a fogvatartás körülményeiről beszéltek.

Ketten is említették, hogy az első büntényesként bekerülők általában visszaesnek, mert nem kapnak elég kemény büntetést. Egy elítélt úgy nyilatkozott, hogy ha fiatal-korúként már a javítóintézeti és tüköli tapasztalatai is ilyen kemények lettek volna, alaposabban végiggondolja a bűnelkövetői életmódját.

Tekintve, hogy visszaesőkkel beszélgettünk, releváns, ugyanakkor filozofikus kérdésként fogalmaztuk meg, hogy „megtanítja-e valamire az embert a börtön, és ha igen, mire?” Az interjúalanyaink közül többen is értékes gondolatokat fogalmaztak meg ezzel kapcsolatban, például:

„ *Ami engem tényleg boldoggá tesz, hogy bírjam a börtönt, és erősebb le-
gyek lelkileg, hogy ki kell szabaduljak, és van egy célom, azt az agyamba*

27 Braithwaite, J. (1989)

szoktam eldönteni, és az edzés köt le nagyon. Pozitívan gondolkodok, és virágokra gondolok, kizárom a külvilágot, jó a család is, mert vannak nekem testvéreim, akik várnak, akik normálisak, meg még sok mindent megtanultam itt a börtönben... Pangtam, és nem bírtam sehova se menni kérni, és akkor rájöttem, hogy kint a civil életbe se lenne nagy probléma, nem lennének akadályok, ajtók előttem. Szóval nagyon sok mindenre megtanított engem a börtön. Nagyon sok mindenre, mindenre megtanított.”

„ Szerintem, ha valaki egy kicsit fogékony rá, akkor saját magát megtanítja arra, hogy ne csak odáig érjen az esze, honnan szerezzen cigit, kávé, vagy egyéb dolgokat, amik károsak, hanem egy kicsit tovább lásson a börtön falain belül [...]”

Összegzés

A vizsgálati tapasztalataink összességében azt mutatták, hogy az általunk megkérdezett többszörös visszaeső bűnelkövetők személyisége, élettörténete nagyobb heterogenitást mutatott, mint például a korábbi kutatásunkban szereplő fiatalokú terhelteké. Bár a 10 fős megkérdezés nem ad lehetőséget általános következtetések levonására, az azért látszott, hogy a karakterek sokszínűek, ebből adódóan szembetűnő eltéréseket tapasztaltunk mind a börtönön belüli, mind a kinti élethez való attitűd vonatkozásában.

Közös jellemzőként említhetjük, hogy a megkérdezett elítéltek életük jelentős részét egy állandó készenléti állapotban töltik. A folyamatos változások, a bizonytalan családi háttér, a bántalmazás lehetősége mint mindig fennálló és potenciális veszély – amely csakúgy származhatott a családtagoktól, mint az intézeti társaktól – összességében egy állandóan „résen lévő”, védekezésre kész magatartásformát alakított ki náluk. Szinte mindenki beszámolt az úton-levés, a céltalanság, az otthonról menekülés élményéről. Az állandó figyelés, az ellazulás és bizalom hiánya bizonytalanságot, félelmeket szül, a bizalomhiány pedig feszültséget és frusztrációt teremt, olyan mentális és érzelmi állapotot, amely a vadonban élő kiszolgáltatottság és érzelmi kiélezettség élményéhez hasonlítható.

Az interjúkból kiderült, hogy a krónikus bűnelkövetők két fontos tényezőt emeltek ki bűnmegelőzési szempontból: egyrészt a család hiánya és az intézeti nevelkedés jelentősen csökkenti az esélyét annak, hogy rendezett, tisztességes életet éljen, valamint a kriminális, agresszív családi légkör is a bűnelkövetésre predesztináló tényező. Másrészt azt gondolták, hogy amennyiben a kriminális közeg ellenére van olyan tisztességes életet élő személy a gyermek/fiatal körül, akiben megbízik és példaképül szolgál, illetve, ha később olyan párkapcsolata lesz, amely a rendezett, becsületes életet mutatja meg számára, jó eséllyel elkerülheti a bűnelkövetés és az ezzel járó következmények kálváriáját.

A fogvatartottak közötti legmarkánsabb eltérés abban nyilvánult meg, hogy a fogvatartás éve alatt átgondolták-e és ha igen, milyen mélységben az addigi életük alakulását. Két megkérdezett minden tekintetben kiemelkedett az interjúalanyok sorából, aminek a hátterében korántsem az iskolázottságuk állt, sokkal inkább intelligenciájuk,

absztrakciós képességük, illetőleg az élet egészéhez való viszonyuk. A börtönbeli éveik alatt életük célját, a bűn és a büntetés értelmét keresték a mindennapjaik során. E két elítélt a társadalmi és az egyéni okok különbségeiből fakadóan eltérő következtetésre jutott. Az intézetben felnövő interjúalany saját élettörténetét egy társadalmi viszonyrendszerben helyezte el – és ennek értelmezéséhez megkereste korábbi intézetis társait is. Ennek lényege szerint az intézetben felnövők bűnözői karrierje eleve elrendelt. A bűnözés a társadalom működéséhez hozzátartozik.

A sikeres „vállalkozó” elítélt pedig elsősorban arra kereste a választ, hogy bűnelkövetővé válásának folyamatában milyen tényezők játszottak szerepet. A felelősségvállalás egyébként ez utóbbinál jelentkezett markánsabban.

„ *Ha valamit tanultam, akkor az az empátia. Annak nagyon sokat olvastam utána, de mindattól függetlenül, hogy gazdasági ügyekben dolgoztam, legtöbbször a saját önös érdekem érdekelt, nagyon sokszor nem hallgattam meg a másikat. Nemcsak szakmai, hanem mint emberi oldalról is, és most már sokkal jobban foglalkoztat az emberi része a kommunikációnak, hogy figyelni az emberre, tehát empatikusabbnak lenni a másikkal, és elfogadni nagyon sok embert olyanak, amilyen, a hibáival együtt. Nekem is be kellett látnom a saját hibáimat, nagyon sok hibát elkövettem, minden téren.*” (sikeres vállalkozó elítélt)

Azonban az mindkét elítéltnél világosan kirajzolódott, hogy számukra a szellemi tevékenység, a szellemi motiváció kiutat jelenthetne az életük zártságából. Ezt a motivációt célszerű lenne számukra valamilyen formában kamatoztatni.

Jelen kutatásunk korántsem nevezhető teljesnek és befejezettnek, azt három éves időtartamra terveztük.

Kutatásunk 2018-ra tervezett szakasza a kriminológiai vizsgálatok sorában újdonságnak számít: az elhangzottak és a büntetés-végrehajtási iratokból megismert információk ellenőrzése, valamint a terhelt háttérének, személyes körülményeinek feltárása céljából megkeressük a terhelt családját, valamint – lehetőség szerint – azokat az intézményeket, amelyekkel a terhelt élete során kapcsolatba került. A kutatás ezen részének megvalósítására természetesen a fogvatartottak hozzájárulásának beszerzése után kerülhet sor. A vizsgálat azonban nem korlátozódik a tíz fogvatartottra, hanem az idei évben további 20 elítélttel készítünk még interjút.

A rizikófaktorkok megismerése alapján 2019-ben a kutatást kiterjesztjük egy olyan, hasonló tényezőkkel, hátrányokkal érintett csoport vizsgálatára, akik reziliensek, azaz a rizikófaktorkok halmozott megjelenése ellenére talpon tudtak maradni. A reziliens személyek megkérdezése által – reményeink szerint – lehetővé válik annak megismerése, hogy melyek azok a tényezők, amelyek szerepet játszottak a bűnelkövetéstől való távolmaradásban.

Felhasznált irodalom

- Balkin, Richard S. – Cavazos, Javier Jr. – Hernandez, Arthur E. – Garcia, Roberto – Dominquez, Denise L. – Valarezo, Alexandra (2013): Assessing At-Risk Youth Using the Reynolds Adolescent Adjustment Screening Inventory with a Latino Population. *Journal of Addictions and Offender Counseling*. April.
- Baltodano, Heather, M. – Harris, Pamela J. – Rutherford, Robert B. (2005): Academic Achievement in Juvenile Corrections: Examining the Impact of Age, Ethnicity and Disability. *Education and Treatment of Children*. 28(4). p. 361-379.
- Barrett, David, E. – Katsiyannis, Antonis (2015): Juvenile Delinquency Recidivism: Are Black and White Youth Vulnerable to the Same Risk Factors. *Behavioral Disorders*. 40(3). p. 184-195.
- Bolyky Orsolya - Sárík Eszter (2005): A fiatalkorú elkövetők gyermekkorá – az elkövetővé válás előzményei. In: Irk Ferenc (szerk.): *Kriminológiai Tanulmányok* 42. sz. OKRI, Budapest, 327-352. o.
- Braithwaite, John (1989): *Crime, shame and reintegration*. Cambridge University Press, New York
- Csemáné Dr. Váradi Erika (2007): A gyermek- és fiatalkori bűnözés. Online: www.ulnokok.hu/Data/Sites/1/gyerekb%C5%B1n%C3%B6z%C3%A9s-okai-varadi_erika.pdf (Letöltve: 2018. augusztus 15.)
- Deanne, Unruh – Povenmire-Kirk, Tiana – Yamamoto, Scott (2009): Perceived Barriers and Protective Factors of Juvenile Offenders on Their Developmental Pathway to Adulthood. *Journal of Correctional Education*. 60(3). p. 201-224.
- Fitzgerald, Robin – Cherney, Adrian – Heybroek, Lachlan (2016): Recidivism among prisoners: Who comes Back? Trends and Issues in Crime and Criminal Justice. 530. Australian Institute of Criminology, Canberra
- Fonyó Attila (2011): *Az orvosi élettan tankönyve*. Medicina Könyvkiadó Zrt., Budapest
- France, Alan – Homel, Ross (2006): Pathways and Prevention: Concepts and Controversies. *Australian and New Zealand Journal of Criminology*. 39(3). p. 287-294.
- Gönczöl Katalin (1980): *A visszaeső bűnelkövetők tipológiája*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Bp.
- Hyunzee, Jung – Spjeldnes, Solviég – Yamanati, Hide (2010): Racidivism and Survival Time: Racial Disparity among Jail Ex-Inmates. *Social Work Research*. 34(3). p. 181-189.
- Kerezi Klára – Bolyky Orsolya – Győry Csaba – Sárík Eszter (2010): Fiatalkori devianciák egy önbevalláson alapuló felmérés tükrében. In: Aáry Tamás L. – Aronson, J. (szerk.): *Iskolai veszélyek*. Complex Kiadó, Budapest. 159-185. o.
- Lochner, Lance - Moretti, Enrico (2004): The effect of education on crime: Evidence from prison inmates, arrests, and self-reports. *American Economic Review*. 94(1). p. 155-189. Online: www.aeaweb.org/articles?id=10.1257/000282804322970751 (letöltés: 2018. augusztus 15.)
- Lynch, Mark – Buckman, Julianne – Krenske, Leigh (2003): Youth Justice: Criminal Trajectories. Trends and issues in crime and criminal justice. 265. Australian Institute of Criminology, Canberra
- Mears, Daniel P – Cochran, Joshua C. – Bales, William D. – Bhati, Avinash S. (2016): Recidivism and Time Served in Prison. *Journal of Criminal Law and Criminology*. 106(1). p. 80-122.
- Mears, Daniel P. – Cochran, Joshua C. (2015): *Prisoner Reentry in the Era of Mass Incarceration*. Sage Publications, Los Angeles
- Mile Imre (1990): A visszaeső bűnözés kriminológiai jellemzői Csongrád megyében. *Kriminológiai Közlemények* 29-30-31-32. p. 103-130. Online: <http://www.kriminologia.hu/sites/kriminologia.hu/files/2910mile.pdf> (letöltés: 2018. augusztus 15.)
- Moffitt, Terrie E. (2003): Life-course-persistent and adolescence-limited antisocial behavior: A 10-year research review and a research agenda. In: Lahey, B.B. – Moffitt, Terrie E. – Caspi, A. (szerk.): *Causes of conduct disorder and juvenile delinquency*. Guilford Press, New York. p. 49-75.
- Rosta Gergely (2011): Vallásosság a mai Magyarországon. *Vigília*. 76. p. 741-750.
- Sárík Eszter – Bolyky Orsolya (2015): Fiatalkorú elkövetők a hazai kriminológiai kutatások tükrében. In: Hack Péter – Király Eszter – Korinek László – Patyi András (szerk.): *Gályapadból laboratóriumot*. Tanulmányok Finszter Géza professzor tiszteletére. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest. 377-394. o.

- Sárík Eszter (2015): A vallásosság vizsgálata a deviáns fiatalok körében. In: Vókó György (szerk.): Kriminológiai Tanulmányok 52. OKRI, Budapest. p. 192-210.
- Sárík Eszter (2018): Vallásosság, értékrend, ifjúság – a kriminológia kontextusában. PhD értekezés. Online: <http://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/sarik-eszter/sarik-eszter-muhelyvita-ertekezés.pdf> (letöltés: 2018. augusztus 15.)
- Tamási Erzsébet – Sárík Eszter – Bolyky Orsolya (2014): Az emberöléshez vezető út rizikófaktori fiatalkorúak és fiatal felnőttek körében. In: Vókó György (szerk.): Kriminológiai Tanulmányok 51. OKRI, Budapest. p. 130-165. o.
- Veselak, Kristina M. (2015): The relationship between Educational Attainment and the Type of Crime Committed by Incarcerated Offenders. *Journal of Correctional Education*. 66(2). p. 30-56.
- Vigvári András: Hős utca: Nem a lakóközösségen, hanem a hatalmon kéne számon kérni a kialakult helyzetet. Online: merce.hu/2017/10/27/hos-utca-nem-a-lakokozossegen-hanem-a-hatalmon-kene-szamon-kerni-a-kialakult-helyzetet/ (letöltés: 2018. augusztus 15.)
- Yalom, D. Irvin (2017): Egzisztenciális pszichoterápia. Park Könyvkiadó, Budapest

Fotó: Bv. fotó

A 113 ÉVES SÁTORALJAÚJHELYI FEGYHÁZ ÉS BÖRTÖN, MINT BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁSI SZAKMAI MŰHELY

*The 113 year-old Sátoraljaújhely Strict and Medium
Regime Prison as a professional workshop*

Ha meghalljuk a Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön nevet, a börtönök zord és zárt világa, az ott raboskodó erőszakos bűnelkövetők juthatnak eszünkbe. Nem látható azonban az a tartalom, amely e név mögött húzódik meg, és amely a Büntetés-végrehajtási Szervezet szempontjából kiemelt fontosságú. Szakmai körökben a szabadságvesztés letöltését végrehajtó intézetten kívül is a büntetés-végrehajtás egyik „műhelyként” ismerik, és ismerik el Sátoraljaújhelyt, köszönhetően annak, hogy az intézet nem kizárólag a fogvatartásra koncentrálna, hanem felvállal minden olyan tevékenységet, kutatást, amely a Büntetés-végrehajtási Szervezetet előre viheti. Az intézetben folyó reintegrációs tevékenységek a munka, a tanulás, a vallás és a kapcsolattartás négyes egysége köré szerveződnek. Az ezeken a területeken elért szakmai eredményeinket, innovációinkat összegeztük tanulmányunkban.

Kulcsszavak: Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön, reintegráció, szakmai műhely, munka, tanulás, vallás, kapcsolattartás

When we hear ‘Sátoraljaújhely Strict and Medium Regime Prison’ we might think of the harsh and segregated world of prisons and the violent prisoners. Some connotations of the prison go unseen and are very important to the Hungarian Prison Service.

In the professional field Sátoraljaújhely is known and recognized not only as a prison but as a ‘professional workshop’. In addition to the detention of inmates the institute concentrates on activities and research that is beneficial to the Hungarian Prison Service. The reintegration activities in the institute are formed around the four pillar of work, studies, religion and keeping up the family relationships of the inmates. We give a summary of our professional results and innovations in this publication.

Keywords: Sátoraljaújhely Strict and Medium Regime Prison, reintegration, professional workshop, work, studies, religion, family relationships

Bevezető

Ha meghalljuk a Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön nevet, rögtön a börtönök zord és zárt világa, az ott raboskodó erőszakos bűnelkövetők juthatnak eszünkbe. Nem látható azonban az a tartalom, amely e név mögött húzódik meg, és amely a Büntetés-végrehajtási Szervezet szempontjából kiemelt fontosságú.

Szakmai körökben a szabadságvesztés letöltését végrehajtó intézeten kívül is a büntetés-végrehajtás egyik „műhelyként” ismerik, és ismerik el a Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtönt. Köszönhető ez egyrészt a tradíciók, az építészeti lehetőségek, a jogszabályok által behatárolt szakmai munkának, másrészt annak az állománynak – a vezetőktől a végrehajtókig –, akik valóban hivatásuknak tekintik szakmájukat.

A műhely kifejezés egy börtön vonatkozásában némi magyarázatra szorul, mivel a klasszikus értelemben vett „termékek előállítása” fogalomkör nehezen illeszthető be egy olyan tevékenységbe, ahol emberek a munka alanyai, ugyanakkor az alkotás, az értékteremtés, mint a hivatás fő célja, minden esetben megjelent és megjelenik.

Az ezeken a területeken elért szakmai eredményeinket, innovációinkat összegeztük tanulmányunkban.

A Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön épületegyüttese

A büntetés-végrehajtás ma ismert rendszerének kialakulásában az első lépcsőfokot az 1878. évi V. törvény, más nevén a Csemegi-kódex megjelenése jelentette. A kialakult, letisztult jogi helyzetben szükség volt büntetés-végrehajtási intézetek létesítésére, melyek a kódex szabályainak betartásában elengedhetetlenek. Ebben az építési hullámban épült fel a Sátoraljaújhelyi Törvényszéki Palota és Fogház (1905) Czizler Győző építész, műegyetemi tanár tervei alapján.

Intézetünk alapfeladataként több mint 350, jogerősen elítélt fegyház és börtön fokozatú, felnőttkori férfi szabadságvesztés büntetését, valamint a helyi járásbíróóság által elrendelt előzetes letartóztatások végrehajtását biztosítja. A Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön nagyrészt súlyos, erőszakos, illetve kiemelt bűncselekményt elkövetett személyi fogvatartását, valamint egyes esetekben a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés büntetésének végrehajtását valósítja meg.

Mivel a fogvatartottak napi 24 órás elhelyezését kell ellátnia az épületeknek, ezért a társadalom számára fontos és alapvető szolgáltatásoknak itt is rendelkezésre kell állniuk.

A börtön lakoszobái a zárkák, melyek a fogvatartottak tartózkodására szolgálnak, büntetési idejük nagy részét itt töltik. A zárkák mindegyike áramvételi lehetőséggel, televízióval, hideg folyóvízzel, elválasztott mellékhelyiséggel van ellátva, melyekből a zárkában elhelyezettek száma alapján akár több is található. A zárkákban elhelyezhető létszám 1-12 fő.

Az intézetben többféle munka közül választja ki egy bizottság, mely a legmegfelelőbb a fogvatartott részére: síktextília-varrás, konyhai munka, építési, karbantartási munkák, mosodai tevékenység, képzőművészeti feladatok. Az előzőekben felsorolt munkáltatási helyszínekhez megfelelő épületek, épületrészek, ritkább esetben helyiségek kerültek kialakításra.

Mivel az intézetben elhelyezett fogvatartottak összetételére, előéletére, képzettségére az intézetnek nincs befolyása, ezért a munkavégzéshez szükséges képzettség megszerzésére is külön oktatócentrum került kialakításra, ahol általános-, és középiskolai oktatás, szakképzések, egyedi képzések valósulnak meg.

A Sátoraljaújrhelyi Fegyház és Börtönben egészségügyi részleg is kialakításra került, egy teljesen felszerelt fogászati rendelővel, melyet szakszemélyzet lát el, valamint mosodát, illetve főzőkonyhát is üzemeltetünk, mely szintén egy-egy külön épületrészben kapott helyet, mindemellett a karbantartási munkákra, raktározásra külön épület áll rendelkezésre.

A vallásgyakorlás, a művelődés, a sport biztosítása céljából könyvtárakat, sportlétesítményeket, szakköri helyiségeket alakítottunk ki.

Az intézetben folyó reintegrációs tevékenységek

Az intézet rendjét és biztonságát szavatoló, szigorú büntetés-végrehajtási törvény és szabályrendszer mellett az itt elhelyezett fogvatartottaktól elvárjuk reintegrációjuk érdekében a büntetésük letöltésében való aktív együttműködést.

Az intézetben folyó reintegrációs tevékenységek: a munka, a tanulás, a vallás és a kapcsolattartás négyes egysége köré szerveződnek.

Munka

Munkáltatás

A munka, mint a társadalomba visszavezető út, kiemelt jelentőséggel bír a fogvatartás teljes idejére nézve. Értelmes és hasznos tevékenység, amely kellőképpen fejleszti, és segítséget is nyújt a rendszeresség kialakításában, az elvégzett munka által kínált termék előállítását. A Sátoraljaújrhelyi Fegyház és Börtönben a tömegtermelésben végzett munka mellett számos, a fogvatartás sajátos jellegéből fakadó különféle munkáltatási forma is jelen van, amely kellőképpen igazodik mind a biztonsági, mind a termelésre vonatkozó elvárásokhoz.

A munkára alkalmas fogvatartottak jelentős része az Adorján-Tex Kft. termelőszálgajainál dolgozhat, ahol a Jurta védjegy alá tartozó munkaruházatot, lakástextíliát és a Belügyminisztérium irányítása alá tartozó szövetek egyenruházatát, valamint országosan egyedülálló módon, JurtaMed márkatermék néven, egyszerűhasználatos egészségügyi ruházati kollekción készítenek.

A fogvatartottak ezeken kívül kézi cipővarrást és gépi zsákvarrást is végeznek, valamint részt vesznek az intézet fenntartási munkálataiban, az ellátásban (mosoda, konyha), karbantartásban (házi műhely) és felújításban is. Az intézet a munkára alkalmas fogvatartottak 100%-át vonja be a munkavégzés valamely fenti formájába.

Jóvátétel

Az elmúlt években a jóvátételi programokban való részvétel lehetőségét is biztosítjuk a fogvatartottak részére, hiszen az intézet fennállása óta szerves részét képezi a város életének, ezért fontos, hogy működése illeszkedjen a lakosság elvárásaihoz, életéhez. A teljesség igénye nélkül az elmúlt időszakban, az alábbi jelentősebb település-reha-

bilitációs, település-fejlesztési és turisztikai projektekben vettünk részt: a Sárospataki Vár feltárása és az ágyúöntő látványműhely kivitelezése; a Sátoraljaújhelyi Plébánia-templom ásatása; a Magas-hegyi kilátó építése; részvétel a Kalandpark létesítésében; a Tourinform Iroda kivitelezése; szökőkútépítés, számos középület felújítása (Kazinczy Általános Iskola, V. István Katolikus Gimnázium), valamint szükség esetén részvétellel az árvízi védekezésben is (Ronyva-patak árvízvédelmi töltésének kivitelezése és rendszeres patakmeder-tisztítás Sátoraljaújhelyen, árvízvédelmi műtárgy kiépítés Széphalom és Mikóháza között).

2017. szeptember végén elkészült a sátoraljaújhelyi Szentháromság Kápolna felújítása, a fogvatartottak jóvátételi munkavégzése keretében. A várossal kötött együttműködési megállapodás keretében sikerült 15 fogvatartott 250 órányi munkájával a felújítás. A kerítés- és födémfestésen kívül az esőzések okozta sérülések is kijavításra kerültek, valamint parkrendezés is megvalósult. Most már a kápolna a cursillos, illetve egyéb vallási csoportok istentiszteleteinek helyszíne.

A Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön működtet egy sírkőgyártó üzemet is, ami a fogvatartottak ideiglenes foglalkoztatására jött létre három évvel ezelőtt, de a megrendelések nagy száma miatt, állandó munkáltatási helyszín lett. A helyi igényeken túl, készítettünk sírköveket a Balassagyarmati Hősök Temetőjébe és párnaköveket a Debreceni Hősök Temetőjébe is.

Az egyik legnagyobb projektünk a helyi Hősök Temetőjének felújítása, illetve annak a mai napig történő folyamatos gondozása, állagmegóvása. 2009-re a városi temető katonai részének állapota erősen leromlott. Ezt felismerve, a Honvédelmi Minisztériumnál kiírt pályázatra, hadisírok gondozása, állagmegóvása tárgyában nyújtottunk be anyagot konzorciumi tagként Sátoraljaújhely Önkormányzatával, amelynek keretében a sátoraljaújhelyi Hősök Temetőjében levő összes fejfa cseréjét vállaltuk. Az eltelt években sorra öntöttük és gravíroztuk a fejfákat, így a tavalyi évben elkészült az 1000. fejfa; 2018. szeptemberig pedig újabb 800 sírkövet kellett kiöntenünk, és az elhunyt katonák nevével gravírozoznunk.

Tanulás

A tanulás alatt értendő mindazoknak a hasznos tevékenységeknek az összessége, amelyek révén a fogvatartottak új és hasznos ismeretekre tehetnek szert, érdeklődésüknek megfelelő képzési formákban valósíthatják meg elképzeléseiket, bontakoztathatják ki adottságaikat, készségeiket, képességeiket. Ezeket a szempontokat figyelembe véve történik meg az elítéltek általános és középiskolai oktatása mellett a különféle tanfolyamok és szakmai képzések szervezése is, amelyek elvégzését követően nagyobb esély nyílik a visszaesés elkerülésére, az önfenntartásra.

Általános és szakképzés

Az intézetünkben 2016-ban megalakított Új Ösvény elnevezésű oktatási centrum szinte mindig maximális kapacitással kezdi meg működését, mivel az általános iskolai osztályok mellett középiskolai osztályok, valamint felnőttoktatási szakmai képzések is indulnak. Az oktatási centrumban egyszerre közel 80 fogvatartottat oktatnak a Pannon Oktatási Központ és a Szerencsi Szakképzési Centrum szakemberei.

Non-formális képzések

A bebörtönzés hatásainak csökkentése érdekében személyiségfejlesztő, konfliktuskezelő, agressziókezelő vagy munkaerőpiaci tréningeken is részt vehetnek az elítéltek, illetve egyéb kiscsoportos foglalkozásokon életvezetési tanácsokat kapnak: dohányzásról, kábítószer-használatról leszoktató programokat vehetnek igénybe.

Az iskolarendszerű oktatáson kívül sokféle egyedi vagy egyéni tevékenységet is folytathatnak az itt elhelyezett fogvatartottak, melyek szakköri kereteken keresztül zajlanak. A szabadidő hasznos eltöltése, az önbecsülés fejlesztése és fenntartása érdekében festő, kerámiakészítő, papírmakett-készítő, zene, foglalkoztató és testnevelés szakköri tevékenységet is biztosítunk számukra. A kerámiakészítő és festő műhely, valamint a papírmakett-készítő szakköri tevékenység elkészült termékeiből rendszeresen szervezünk kiállítást is.

A már 30 éve indított kreatív műhely – mely a szakkörből nőtte ki magát – 5 fogvatartott részére biztosít állandó napi elfoglaltságot, illetve költségvetési munkáltatási helyszínt. Itt kerámiatermékek előállításával és akril, valamint olajfestmények készítésével, üvegfestéssel keresik meg a munkadíjukat, melyeket az ország területén több száz szervezet számára készítünk – többek között itt készültek a miskolci, pálhalmi, győri büntetés-végrehajtási intézetek kápolnáinak színes üveglakalai is. 2017 szeptemberében megalapítottuk a Szent Adorján Ikonfestő Szakkört és Műhelyt, mely 8 fogvatartott részére jelent tartós szabadidős elfoglaltságot és lelki feltöltődést, valamint a jövőben munkahelyet. Az ikonfestés a kézzel fogható eredmények mellett vallási kötődése miatt nagyon jó eszköz arra, hogy a fogvatartottak jelleme nyugodtabb, kiegyensúlyozottabb legyen, illetve ebbe az irányba változzon.

Vallás

A vallás gyakorlása átszövi a mindennapokat. A fogvatartottak életében – különösen, ha hosszabb idejű büntetésüket töltik – fontos szerepet kapnak ezek a társas kapcsolatok, kiemelt helyen a viszonylag állandó vallási, illetve az ehhez kötődő egyéb kapcsolatok.

Az intézet számos olyan területet biztosít a hitük szerint élők számára, ahol vallásgyakorlásuk kiváló lelkesítő vezetést mellett folyhat.

„Börtöncursillo”

Kiemelt, keresztény reintegrációs programunk a fogvatartottak lelki gondozásának részeként a cursillok és ultreyák tartása, mely a büntetés-végrehajtás szakterületén Európában először intézetünkben valósult meg 2014-ben, 15 fő fogvatartott részvételével. Az első fogvatartotti ultreyát pedig 2016-ban tarthattuk meg 23 fogvatartott részvételével.

A cursillo (magyarul a kereszténységről szóló rövid tanfolyamot jelent) segítségével a vallásukat gyakorlók, de a hittől, egyháztól távol lévők is mérlegelhetik, meggondolhatják, mi a keresztény megközelítés és válasz aktuális élethelyzetük kérdéseire. Ez a börtönök társadalmára is igaz, így ezt a hiányt igyekszik pótolni a „börtöncursillo”. A három és fél nap alatt olyan sok élményt nyújt a börtön falain belül, amire a legtöbben egy életen át emlékezni fognak.

A cursillonak, mint optimális erőforrás-igényű, de hosszú kifutású programnak az integrációs célja, hogy az erkölcs megerősítésével javuljon a fegyelmi helyzet a börtön falain belül.

Az ultreya (magyarul „előre”, biztatást jelent) a cursillot elvégzett embert a megkezdett úton tovább viszi. A csoportokat általában 10-25 fő alkotja, az összejövetelek intézetünkben kéthavonta 1 napot jelentenek. A foglalkozásokon felelevenítik az elmúlt időszak eseményeit, sikereit, kudarcait, beszámolnak a közösen végzett apostoli munkáikról. Ennek tizedik alkalmára 2018-ban került sor intézetünkben.

A megszervezett, és nagy sikerrel lebonyolított börtöncursillo tagjai börtönlelkészinktől hallottak arról, hogy a Szentatya Rómában európai cursillosok számára hirdet találkozót. Mivel a fogvatartottak nem vehettek rajta részt, ezért tagjai ajándékot küldtek Ferenc pápának a találkozó alkalmából.

Egy olyan ajándék ötletét valósították meg, mely kifejezte a pápa számára a börtönviselt, de hívő cursillot végzetek köszönetét és üdvözlését. Az ajándék egy áldást formáló kéz és egy hozzá bilinccsel kapcsolódó nyitott biblia formájában valósult meg, melyen feltüntetésre került az első európai börtöncursillo helyszíne és ideje, valamint Magyarország és a Vatikán címere is.

Zarándoklatok

A Büntetés-végrehajtási Szervezet első ízben intézetünk börtönlelkészének gondolatai alapján 2016. június 29-én rendezte meg az Országos Fogvatartotti Zarándoklatot, a Mátraverebély-Szentkúton található Nemzeti Kegyhelyen, amelyen 15 börtön 130 elítélte vett részt. Ezt követte 2017. május 31-én a személyi állomány zarándoklata, melyen 25 büntetés-végrehajtási intézet 139 tagja volt jelen. A zarándoklatokon Bíró László tábori püspök celebrált misét. Az ünnepi köszöntőkben elhangzott, hogy Magyarországon ehhez hasonló és ilyen különleges egyházi eseményt még nem rendeztek. Azért szervezték meg a zarándoklatokat, hogy segítsék a lelki megerősítést, feltöltődést. A zarándoklat során a résztvevők megtekintették a római katolikus kegyhelyet, majd a kegytemplomban beszélgethettek a püspök úrral is.

Egyházi kötődésű programjaink intézetünk katolikus lelkésze – Hajdú Miklós atya – szervezésében és vezetésével valósulhatnak meg, aki a magyar büntetés-végrehajtás szervezetében is kiemelkedő helyet foglal el, mivel ő a Börtönlelkész Szolgálat vezetője, erőfeszítéseikért pedig több alkalommal részesült elismerésben.

Egyházi könyvtár

Intézetünkben már több éve eredményesen működtetjük a fogvatartotti könyvtárat közel 6000 kötettel. A fogvatartottak elsősorban hétfévente, de akár munkanapokon, délutánonként is látogathatják a könyvtárat. A könyvtár kínálata évről évre bővül együttműködéseinknek és felajánlásoknak köszönhetően.

A vallási témájú kötetek eddig az intézet börtönlelkészénél kerültek elhelyezésre, és a fogvatartotti vallási programokat (cursillo, ultreya, istentisztelet, szentmise, egyéb foglalkozások) látogatók előszeretettel éltek is a kölcsönzés lehetőségével. Az utóbbi három évben azonban a kötetek száma megnövekedett, illetve az egyházi programokon részt vevő fogvatartottak száma is megháromszorozódott. A Sárospataki Református Teológiai Akadémiával való együttműködésünknek köszönhetően kaptunk könyvtári polcokat, valamint további közel 400 kötetnyi vallási irodalmat.

2018. május 29-én került ünnepélyesen átadásra a Magyarországon egyedülálló fogvatartotti egyházi könyvtár, mely az intézet kápolnájából nyílóan került kialakításra, a könyvtári alap katalógusrendszer szerint. A könyvtár olvasósarokkal is bővült, így a fogvatartottak a lelki foglalkozásokat követően el is mélyülhetnek egy-egy kötetben.

Családi istentisztelet

A vallás révén negyedévente létrehozott közös családi istentiszteletek jól érezhetően közelebb hozzák a börtönbüntetést töltőket és hozzátartozóikat. A helyszínt úgy alakítottuk ki, hogy a családok egy-egy asztal körül kényelmesen ülhessenek le, ami a családi kötelékek szorosabbra fűzésében segít, és az egyébként is veszélyeztetettebb gyermekek rosszul rögzült apaképének megváltoztatásában is nagy szerepet játszhat.

A szabadulás előkészítése

A szabadulást megelőzően a börtönlelkész felveszi a lakóhelye szerinti egyházkerület curillos-ultreyas csoportjával a kapcsolatot, és ott beajánlja a szabadulásra várót. Amennyiben ott működik ilyen csoport, akkor ott tehet tanúságot hitéről, majd innen léphet tovább.

A Magyar Büntetés-végrehajtás Múzeumi Kiállítóhelye, a Börtönmúzeum

Különösen hangsúlyosak intézetünk életében a büntetés-végrehajtás múltjának bemutatásáért és a történelmi emlékezet ébrentartásáért tett erőfeszítések.

Intézetünk működteti a Magyar Büntetés-végrehajtás Múzeumi Kiállítóhelyét, a Börtönmúzeumot. A Sátoraljaújhely főutcáján található több mint száz éves, egykori Királyi Törvényszéki Palota impozáns épületében található mai parancsnoki szárnyban (ld. A Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön épületegyüttese fejezet) elhelyezett gyűjtemény tereibe külön, közvetlen bejáraton léphetünk be.

A Börtönmúzeum 2007 márciusában kezdte meg működését 5 teremben, közel 250 m²-en, melynek létrehozása, működtetése egyedülálló: az intézetben elhelyezett fogvatartottak is részt vettek az építési, szerelési, gépészeti, informatikai és berendezési munkálatokban, és folyamatosan tevékenykednek a karbantartási és takarítási feladatokban.

A Magyar Büntetés-végrehajtás Múzeumi Kiállítóhelye mind országos, mind közép-európai szinten egyedülálló. A hazai és az európai börtönügyi tudományterület legfontosabb eredményeit összegzi és mutatja be az érdeklődő közvélemény és a szakma képviselői számára. A látogatóknak bepillantást enged a börtönöket körülvevő fizikai és pszichikai falak mögé. A börtön, amelynek megítélése közvéleményünkben sokszínű, ellentmondásos: helye lehet a megérdemelt szenvedésnek, de a kijózanító büntudatnak, a megbánásnak, vagy egy új élet kezdetének is. A büntetés-végrehajtás átfogó történeti és szakmai szemléletű bemutatására Közép-Európában elsőként ez a múzeum vállalkozik. A tárlat szemlélteti a magyar történelem büntetési rendszereit, formáit, a szankciók végrehajtásának módjait, a büntetésüket töltők helyzetét, sorsát. A látogatók megismerhetik a megtorló, a testcsonkító- és halálbüntetéseket, a nemzetközi és hazai szabadságvesztés büntetés napjainkig tartó formálódását, a hazai és

európai börtönrendszereket. Az érdeklődők a magyar büntetés-végrehajtás korabeli és mai intézményi rendszerét, továbbá a fogvatartottak életét, oktatását, munkáltatását, művészetét, a személyi állomány tevékenységét, munkaeszközeit is megismerhetik.

Megtekinthető három zárkahelyiség: egy 1850-es években használatos, egy mai előírássoknak megfelelő, valamint egy álló sötétzárka, melyet az 1950-es évekig alkalmaztak.

A kiállított tárgyi anyag – közel 800 darab – folyamatosan bővül. Legjelentősebb tárgyi emlékeink: 1790-es évekbeli faragott kő zárkaajtó-keret és ajtó, a lipótvári fegyvertárból származó szintelválasztó- és ablakrács, az 1800-as években használt, működőképes öntöttvas zárkakályha, eredeti akasztófa, különféle kalodák, szőgyenpad, deres, pallos, béklyó, a XIX. századból származó írásos anyagok.

A kor követelményeinek megfelelően, digitális múzeumi formában is feldolgozzuk a gyűjtemény anyagát a megőrzés és a könnyebb kutathatóság előmozdítása érdekében. A múzeum előterében értékesítő hely is működik, ahol a fogvatartottak által készített tárgyi emlékek – kerámiák, festmények – vásárolhatók meg. Az iskoláskorú látogatók bűnmegelőzési célú múzeumpedagógiai foglalkozáson is részt vehetnek, amely segítheti a jogkövető magatartás, kultúra kialakítását.

Szakmai kapcsolatok

Történelmi emlékezet

Az 1940-es évek első felében németellenes tevékenységükért számos elítéltet tartottak fogva az akkor vezérkari büntető intézetként is működő törvényszéki fogházban. Az 1944. évi börtönkítörés élő emlékezetéért végzett munkánk elismeréseként 2017-ben a Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön személyi állománya Radnóti Miklós antirasszista díjban részesült.

A Magyar Politikai Elítéltek Közösségének nagyszámú csoportja, városunk vezetőjével, illetve a rendvédelmi és szakmai szervezetek vezetőinek, képviselőinek részvételével, megemlékező ünnepséget tart minden év augusztus végén, az 1945-1956 közötti időszakban intézetünkben raboskodó politikai elítéltekre emlékezve.

A megemlékezések során feltárt történelmi emlékeket és emlékiratokat igyekszünk a megőrzésen túl, a fiatalabb generációk számára is elérhetővé tenni, megjelentetni az Eötvös József Börtönügyi Egyesület együttműködő támogatásával.

Külföldi büntetés-végrehajtási intézetek

A történelmi múlt megismerése és emlékezetének megőrzése mellett, ugyanilyen hangsúlyos intézetünk életében a jövőbeni fejlődés és fenntarthatóság, az innováció.

Külföldi büntetés-végrehajtási intézetekkel jó kapcsolatot ápolunk, mely az állomány szakmai fejlődését, a jó tapasztalatok megosztását hivatott szolgálni. A lengyelországi Rzeszowban található partnerintézetünkkel minden évben két-három szakmai konferenciát, valamint két gyakorlati képzést tudunk megvalósítani. Ezt a több mint két évtizedes múltra visszatekintő elmélyült szakmai kapcsolatot 8 évvel ezelőtt hálózattá fejlesztettük három lengyel és három magyar büntetés-végrehajtási intézet bevonásával.

Összegzés

A fogvatartottak szocializációját és az azt támogató szakmai tevékenységeket értékelve hangsúlyozhatjuk, hogy fokozott erőfeszítéseket teszünk a büntetés-végrehajtás, különös tekintettel a reintegráció céljainak elérése érdekében, még akkor is, ha ez a fogvatartottak oldaláról mint igény, nem minden esetben jelenik meg.

A Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön egész állományának feladatellátását a hivatástudat és a szakmaiság jellemzi, ami időről időre azáltal is megerősítést nyer, hogy kollégáink munkáját elismerésben részesítik, ahogy azt legutóbb Sátoraljaújhely Város Önkormányzata tette, a Közzolgálati Díj odaítélésével 2014-ben.

Foto: Bv. foto

A VÁCI FEGYHÁZ ÉS BÖRTÖN MÚLTJA ÉS JELENE

*The present and the past of the
Vác Strict and Medium Regime Prison*

A tanulmány célja, hogy az olvasó Magyarország második legrégebbi börtönének múltjába, jelenébe bepillantást nyerhessen. Az elmúlt 163 év történelmi időszakai sokszor állították kihívások elé a Duna partján álló intézetet. A tanulmány kitér az intézet földrajzi elhelyezkedéséből adódó természeti nehézségekre, nevezetesen a Dunán 4-5 évente levonuló árhullám visszaszorítására, kezelésére is. De szót ejtünk a Váci Fegyház és Börtön jelenéről, a speciális részlegeinek működéséről, az innovatív kezdeményezésekről, amelyek a reintegrációt elősegítő és nemzetközi szinten is elismerésre méltó eredményekkel működő váci sajátosságok.

Kulcsszavak: Váci Fegyház és Börtön, reintegráció, árvíz, APAC, innovatív kezdeményezés

The aim of the study is to allow the reader to gain insights into the past and present of the second oldest prison in Hungary. Historical periods of the past 163 years have often challenged the institute on the bank of the river Danube. The study also presents the difficulties caused by the geographical location of the institute, namely the Danube flood waves recurring in every four to five years. We are also describing the present of the Vác Strict and Medium Regime Prison, focusing on the operation of its special departments and innovative initiatives facilitating reintegration – these achievements are our special features and have international recognition.

Keywords: Vác Strict and Medium Regime Prison, reintegration, flood, APAC, innovative initiative

Bevezetés

A tanulmány célja, hogy az olvasó Magyarország második legrégebbi börtönének múltjába, jelenébe bepillantást nyerhessen. Az elmúlt 163 év történelmi időszakai sokszor állították kihívások elé a Duna partján álló intézetet.

A váci intézet nem csupán a szakmai feladatok ellátásáról ismert, építészeti különlegessége Magyarország legnagyobb, neogótikus stílusban épült börtönkápolnája, illetve a rendkívüli érdeklődésre számot tartó „Doberdo” múzeuma, amely az 1950-es években – az ÁVH által működtetett részlegen – fogva tartott politikai elítélteinek borzalmait tárja a látogató elé. A tanulmány kitér az intézet földrajzi elhelyezkedéséből adódó természeti nehézségekre, nevezetesen a Dunán 4-5 évente levonuló árhullám visszaszorítására, kezelésére is.

Szót ejtünk a Váci Fegyház és Börtön jelenéről, a speciális részlegeinek működéséről, az innovatív kezdeményezésekről, amelyek a reintegrációt elősegítő és nemzetközi szinten is elismerésre méltó eredményekkel működő váci sajátosságok. Az intézet múltjának feltárásában nagy segítségünkre volt annak történetét kutató Draxler Ferenc bv. alezredes úr szakanyaga, amely átfogó képet nyújt az elmúlt évszázadokról. Ugyan az intézet teljes körű bemutatására nincs mód és lehetőség és előttünk is még számos kutatás áll, hogy múltunk homályos darabjaira fény derülhessen, de bízom abban, hogy bepillantást nyújthatok soraimon keresztül a Váci Fegyház és Börtön mindennapjaiba és történelmébe.

Az épület múltjáról

Vác Magyarország egyik legszebb tájegységében, a Dunakanyarban fekszik, a Duna folyam bal partján, a Naszály hegy lábánál. A város 900 éves történelmének szerves része, a hazai büntetés-végrehajtási intézetek egyik legrégebbi tagja a Váci Fegyház és Börtön.

A főépületet Mária Terézia adományából (1767) a bécsi Theresianum mintájára, Theresianum néven a gimnáziumi és az akadémiai elveknek megfelelően alakították ki. Az építkezés befejezését követően az 1777/78. tanévet az akadémia 75 növendéke már az új épületben kezdte meg. Az iskola felszereltsége kiemelkedő volt, félezernél több kötetes könyvtárral is rendelkezett.

1784 szeptemberében II. József a Theresianumot megszüntette, pazar felszerelését elárvereztette. Az épületet 1806-ban, a franciákkal vívott háborúk idején katonai kórházként működtették.

1808-ban az országgyűlés – a váciak kérelmét figyelembe véve – itt alapította meg a Ludovika Katonai Akadémiát, melynek megnyitása végül elmaradt. A Ludovika Akadémia célja az volt, hogy az itt nevelkedett magyar nemes és polgári családból származó ifjak a hadseregben, a haza szolgálatára alkalmasak legyenek. Az intézményt Vác város akarata ellenére 1825-ben Pestre helyezték. Az Akadémia áthelyezését követően az épületegyüttes egyes részeit haszonbérbe adták, de használták átvonuló katonai csapatok elszállásolására is, állapota ezáltal igen leromlott, szóba került a lebontása

is. 1834-ben Nádasdy Ferenc váci püspök vásárolta meg az épületet és felajánlotta az országos tébolydai alapba. Ekkor megkezdődött az épület átalakítása Kasselik Ferenc és Zittenbach Mátyás tervei szerint, viszont befejezésre nem került sor.

Az 1848-as szabadságharc elbukását követően, 1852-ben léptették életbe az osztrák birodalmi büntető törvénykönyvet Magyarországon. A törvénykönyv lényegében a szabadságvesztés büntetést tette a fő büntetési nemmé. Ahhoz, hogy a törvénykönyvben megfogalmazottakat végre tudják hajtani, olcsón és gyorsan börtönöket kellett létrehozni. E cél érdekében 1854 és 1858 között fegyintézeté alakítottak át várakat és más középületeket. Így vált fegyintézeté a korábban katonai erődítményként működő Nyitra megyei Lipótvár, a Trencsén megyei Illava (Léva), illetve a beregi Munkács vára. A Pest megyei fegyintézetet Vácra telepítették az egykor Mária Terézia és Migazzi Kristóf által nemes ifjak nevelőintézetének építettett intézet falai közé. Az első fegyencet 1855. november 20-án fogadták be a börtönnek nevezett, valójában fegyházként működő intézetbe.

1893-ban a bevezetésre került progresszív ír fokozatos végrehajtási rendszernek megfelelően felépült a sajátosan jellegzetes magányzárka épület 198 zárkával, az intézet befogadó képessége ezzel 600 főre bővült, ami a mai normatív befogadó képességgel közel azonos elhelyezhető létszám. A XIX. század végére elkészült az elítéltek munkáltatására szolgáló háromszintes Duna-parti objektum, a mai Duna-Mix Kft. épületei, amelyek egységes tömböt alkotnak az elhelyezési körletekkel.

Az 1885-ös átalakítás és építkezés terveit Sontheitl Ferenc készítette el 1878-ban, viszont a Váci Országos Fegyintézet épületének bővítését és átalakítását végül a szegedi csillagbörtön, a nagyenyedi fegyintézet és a gyűjtőfogház megálmodója, Wagner Gyula építész végezte. Ekkor építették meg az elítéltek munkáltatását szolgáló Duna-parti épületet, együttes tömböt alkotva az elhelyezési körletekkel. Az intézet 163 éves történelmi múltjával, távlati és jelenkori értékeivel kiemelkedik a magyar büntetés-végrehajtás színes palettájából. Az intézet normatív befogadóképessége alapján az ország egyik legnagyobb büntetés-végrehajtási intézete, ezen belül a zárt rendszerű országos jellegű fegyházak és börtönök közül a negyedik legnagyobb büntetés-végrehajtási szerv. Alapfeladataként biztosítja a jogerősen elítélt felnőtt korú férfiak szabadságvesztés büntetésének végrehajtását fegyház és börtön fokozatban, valamint az illetékességi területéhez tartozó négy városi bíróság által elrendelt előzetes letartóztatás foganatosítását.

A földrajzi adottságai miatt – Budapest közelsége, kiváló megközelíthetőség – a múltban is és a jelenben is számos újító szakmai program színhelyéül szolgált a város központi területén a „Diadalív” árnyékában.

Az intézet az elmúlt évtizedek alatt folyamatosan fejlődött, új épületekkel bővült, tevékenységi köre, feladata az igazságszolgáltatás reformjai, a vonatkozó törvények hatására időről időre változott. Az intézet működése során alapvetően mindig a legszigorúbb fokozatú magyar börtönök közé tartozott. Fegyház volt már létesítésekor is, később kerületi börtön, majd királyi országos fegyintézet, államfogház és közvetítő intézet, országos börtön, fegyház és szigorított börtön elnevezések váltogatták egymást, így nem csoda, hogy története során sok ismert személy, sok híres-hírhedt bűnelkövető volt a lakója. A falai között olyan ismert személyek raboskodtak, mint Déry Tibor, Kádár János vagy volt köztársasági elnökünk, Göncz Árpád.

Doberdó

A Doberdó az 1855-ös pótépítkezés során került kialakításra, az intézet fegyelmező részlegeként. Maga a helyiség – annak elrendezése és hangulata – és a máig élő legendák tanúskodnak szerepéről. Az első világháború olasz frontján Doberdó helyiség a háborús szenvedések megtestestítője volt, innen nevezték el a börtön volt fegyelmező részlegét a háborút megjárt magyar katonák, akik később valamilyen ok miatt a fegyintézet lakói lettek. Az elnevezés az eltelt idő alatt nem változott.

A körletrészen valaha megfordult, politikai elítéltek közül számos pártvezér, pap, közéleti személyiség neve ismerősen cseng. Kádár János, Göncz Árpád, Bibó István, Mindszenty bíboros, Gérecz Attila, Hómann Bálint neve mellett megjelenik a kiemelkedő észjárásáról híres viadukt-robbantó Matuska Szilveszter is, aki 1944-ben állítólag jó meggyőzőképességének köszönhetően, az orosz csapatok érkezésekor szabadult, majd került a Váci Rendőrkapitányság egyik vezető pozíciójába és tűnt el onnan két nap múlva örökre.

Kápolna

Szintén a börtönépítési program keretében – 1855 és 1885 között – kerülhetett sor a neogótikus börtönkápolna felépítésére is, az elbontott konviktusi kápolna helyén, határozottan azzal a céllal, hogy a fegyencek részére méltó istentiszteleti helyet biztosítsanak. A háromhajós kápolnát neogótikus építészeti stílusban, úgynevezett copf jegyekkel építették, pártázatos oromzat és kis fiatornyok díszítik. Az oltárhoz tíz lépcső vezetett, a főoltárkép a szeplőtelen szűzanya képét ábrázolta, mindkét oldalán egy anyállal, az orgona nyolcváltozékú volt. A szentély sokszögzárású, a két mellékhajóban díszes fakarzat, és vaskorlátok láthatók. A falképek neogótikus stílusban készültek. Ma is látható a négy evangélista medalionba foglalt arcképe, attribútumok nélkül a sarkokban, valamint Szent Imre herceg és Jézus Krisztus arcképe a diadalívekben. A megmaradt freskókon festett angyalok (puttók) láthatók, plakátszerű megjelenítésben. A kápolna alja Kelheimi kőlap burkolatot kapott. A kápolna alatti dongaboltozatos altemplom vagy kripta még Migazzi idejében épült. A karzatok a körletek felől is megközelíthetők voltak, később az ajtókat befalazták. A börtönkápolna szellemtörténeti értéke jelentős, műemlékvédelmi szempontból értékes, eredeti állapotának visszaállítása a jövő egyik kiemelt feladata lesz.

A kápolna megépítése korában már szabályozott volt a fegyintézet lelkészeinek tevékenysége, mely kimondta, hogy a lelkész a házirend tekintetében közvetlenül az igazgató alárendeltje, más tekintetben egyenlő ranggal rendelkezik vele. A lelkész tevékenységét a fegyencek vallási és erkölcsi javítására határozták meg. 1949-ben a börtönökben működő lelkési szolgálatot megszüntették, a lelkészeket elbocsátották, a templomot munkahelynek – fonalgombolyító, csillámfejtő üzem –, majd raktárnak rendezték be, ahol az intézet központi raktára egészen 2000-ig működött.

A közel 50 év alatt – rendkívüli károkat okozva ezzel a kiemelt történelmi értéket képviselő műemlék épületben – a freskókat lemeszelték, a díszes karzattartó oszlopokhoz salgó polcokat szögeltek. Az intézet vezetése 2001-ben döntött a kápolna eredeti

funkciójának visszaállításáról, amely azóta is méltó helyszín a hétfégi istentiszteletek megtartásához és a fogvatartottak részére egyéb hitéleti program biztosítására. Jelenleg az intézetben ökumenikus istentiszteleten és egyéni lelki gondozásban 150-180 fogvatartott vesz részt. A fegyház és egyház szoros együttműködése a minden napokban és a kiemelt események keretében is megmutatkozik. A Váci egyházmegye püspöke rendszeres látogatója az intézetnek, a püspökatyja a több éve fennálló aktív együttműködés egyik fő támogatója.

Államfogház

Az államfogház egy speciális épületrészét képezte a Váci Fegyház és Börtönnek, amelyet azóta már lebontottak azért, hogy a helyére 1931-ben börtönkórházat építsenek. Az itt fogva tartottak sajtóvétségért, párbajvétségért és izgatásért kerültek be a zárt falak mögé, de ellátásuk nem volt olyan szigorú, mint az intézet más területeire bezárt társaiké, mint arról az alábbi megemlékezés is beszámol:

Csordás Lajos, a 2003. szeptember 29-i Népszabadságban így ír az államfogházról:

„Tizenkét szoba várta az úri fegyenceket a földszintes, sárga kőkerítéssel kerített épületben. Minden fogoly saját szobát kapott természetesen. Az urak mellé külön inast is beosztottak a fegyház arra érdemes rabjai közül. Nappal szabadon lehetett kijárni a szobákból a folyosóra és a közös társalgóba: kártyázni, pipázni vagy vendéget fogadni. Akinek nem ízllett a börtönkoszt, külön is rendelhetett kedvére valót a közeli Kúria vendéglőből, a háziszolgával. Még napi egy liter bor fogyasztását is engedélyezte a börtönorvos. Előfordult azonban, hogy az őrizetesek éjszaka ki-kiszöktek további literek elfogyasztására. Sőt olykor a főfoglár is velük tartott.”¹

Kapuit véglegesen 1928-ban zárták be.

Az államfogház néhány nevezetes lakója:

- Törley József, pezsgőgyáros, párbajvétség miatt (1 nap),
- Geréby Pál, kereskedő, aki Ady Endrével párbajozott (8 nap),
- Krúdy Gyula, író, párbajvétség miatt (14 nap),
- Herczeg Ferenc, író, párbajvétség (4 hónap),
- Nagy Endre, a kabaré atyja (3 nap),
- Kárpáti Aurél, író (1 nap),
- Braun Sándor, a Budapesti Napló főszerkesztője (1 nap),
- Rózsahegyi Kálmán, színész (2 nap),
- Kálmán Jenő, újságíró (5 nap)

1 Csordás Lajos (Népszabadság, 2003. szeptember 29.)

Rabkórház

A modern felszereltséggel, önálló, országos jellegű, 100 ágyas rabkórház 1931-ben épült. A dunai levegő kiváló gyógyír volt a tüdőbetegek részére, az orvosok előszeretettel utalták ide a fogvatartottakat. Az épületet az 1980-as évek elején átalakították oktatási intézmény céljára, közel húsz évig a büntetés-végrehajtás alapfokú szakiskolájának adott otthont.

Az épület büntetés-végrehajtás férőhely-bővítési programba történő bevonásával, fogvatartotti munkával megvalósult egy korszerű, a hazai és nemzetközi jogszabályoknak maradéktalanul megfelelő 123 fő befogadására alkalmas objektum. Az átlagosan napi 45 fogvatartott munkavégzésével, összesen 45 350 fogvatartotti munkaórával megvalósuló beruházás közel egy évig tartott. Az intézetben biztosított két éves OKJ képzésben résztvevő szobafestő-mázoló és kőműves-hidegburkoló szakmát tanuló fogvatartottak saját börtönüket építették fel. A használaton kívüli épület felújított 3 szintjén a fogvatartottak elhelyezését szolgáló lakóhelyiségek, valamint irodák, oktatókabinet, tornaterem, egészségügyi rendelő, több munkáltató terem, mosókonyhák, raktárak és egyéb kiszolgáló helyiségek kialakítására került sor. A felújítási munkálatok mellett a berendezési tárgyak döntő része is fogvatartotti kezek munkája.

APAC – Szövetség az elítéltek védelmére

2008-ban a magyarországi büntetés-végrehajtás gazdag eszköztára egy újabb lehetőséggel tovább bővült. Az APAC (Association for the Protection and Assistance of the Condemned - Szövetség az Elítéltek Védelmére és Támogatására) néven megismert új módszer Brazíliából származik. Az APAC voltaképpen a keresztény hit életformáló, helyreállító szerepét emeli be a büntetés-végrehajtás világába. A hit elsődlegessége mellett az APAC-ban komoly szerepet kap a családok és lehetőség szerint a segítő civil közösségek bevonása is. Az ilyen alapelvek szerint működő körleten alapvetően keresztény alapelvek szerint élhetik mindennapjaikat az elítéltek.

Az új módszert a Váci Fegyház és Börtönben alkalmazták elsőként. A váci példán felbuzdulva, Tiszalökön majd a Pálhalmi Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben is nyílhatott APAC körlet.

Az APAC részlegen élők mindennapjait a házirend szabályain túl, az úgynevezett APAC regula is szabályozza, amelyet a részleg indulásakor az első beköltöző fogvatartottak fogalmaztak meg. A regula előírásait a Biblia iránymutatásai formálták és ezt minden APAC-os azóta is önként magára veszi. Az APAC közösséget bátran lehet „testvéri közösségnek” is nevezni. Hiszen a részlegen élők életét a sorközösségen túl még a hitélet is összeköti, mivel ezek a fogvatartottak nem csupán a részlegen, hanem a sokféle hitéleti alkalmon is együtt vannak. A börtönök világát kicsit is ismerő embernek meglepő lehet az APAC-on megtapasztalható segítő, támogató légkör. Az APAC-on alapvető beszédtema a Biblia tanítása. Az APAC részlegen folyamatosan tanulnak a fogvatartottak, nem csupán az intézet által biztosított módon, hanem egymástól is. Van, aki nyelvekre, van, aki hangszeres játéokra, és van, aki az érettségi vizsgán szá-

mon kérhető ismeretekre tanítja APAC-os társát. A cél az, hogy senki ne maradjon ugyanolyan. Mindenki a lehetőségeihez mérten legyen jobb, több.

Az APAC külön lehetősége a minden hónap utolsó szombatján tartandó családi beszélő, amelynek minden alkalommal egy teljes istentisztelet is része. A beszélők alkalmával az intézeti lelkésznek van lehetősége az APAC-os fogvatartottakat a családi körükben is megismerni. Így tud segítséget nyújtani a családgondozásban is, hogy minél egészségesebb családi körbe érkezhessen büntetés letöltése után a már szabadult ember. Az APAC-os testvériség túlmutat a büntetés szabta időhatárokon is. A már szabadult, újból lábra állt, családba visszailleszkedett egykori APAC-osok bizonyos alkalmakkor eljönnek az intézeti istentiszteletekre, hogy még büntetésüket töltő társaikat buzdítsák és bátorítsák. Illetve, hogy beszámoljanak arról, hogy a falakon belül megismert hitelvek, a falakon kívül sem vesztek el erejüket.

Az immár 10 éve működő részleg visszaesési mutatói kiemelkedőek. Az APAC részlegén eddig kicsivel több, mint 100 fő fogvatartott töltötte a büntetésének egy részét. Közülük mintegy 2-3% került ismételtlen a büntetés-végrehajtás látókörébe, amely egyedülálló reintegrációs eredményt jelent. Az APAC körleten az intézet 2018. szeptember 1-jei adatai szerint 14-en töltik a büntetésüket.

„Jó az Úr! Menedék a nyomorúság idején! Gondja van a hozzá folyamodókra!” (Náhum könyve 1, 7.)

A Váci Fegyház és Börtönre jellemző sajátosságok, sikerek, eredmények

A jó szintű szakmai munka nélkülözhetetlen eleme a felkészült és stabil személyi állomány jelenléte. Az intézet számos kimagasló szakmai és sport eredményre lehet büszke, a 2015. évben megrendezett országos Hivatás Mestere Vetélkedőn az intézet csapata második helyezést ért el, évről évre dobogós helyezést ér el Vác „járőr” csapata az országos megmérettetésén, immár második éve kollégáink bizonyultak a legerősebbnek a BM Országos Fekvenyomó Bajnokságán, illetve a terepfutó bajnokságon is rendszeresen dobogóra állhat az intézet már összezsírozódott csapata.

Az egységesség és rátermettség megalapozta azokat a vezetői döntéseket, melyek alapján az intézet színhelyeül szolgált számos országos szakmai értekezletnek, valamint a büntetés-végrehajtáson túlnyúló eseménynek. Legutóbb a Nemzeti Bünmegelőzési Tanács kihelyezett ülésének adott otthont az intézet, majd ezt követően 2018. május hónapban az NBT szervezésében a „Tudomány és bünmegelőzés” nemzetközi konferencia egyik helyszíne volt, mindezekon felül számos külföldi delegáció és belföldi szakképzés színtere a Váci Fegyház és Börtön.

A reintegrációs folyamatok keretében megteremtődtek az új (2013. évi CCXL törvény) jogszabály előírásai, megújult a fogvatartottak képzésére, kulturális tevékenység biztosítására szolgáló részleg.

A reintegráció másik pillére az oktatás-képzés és a munkáltatás. Az intézet a munkára kötelezett fogvatartottak esetében maradéktalanul biztosítja a 100%-os foglalkoztatást.

Az általános iskolai oktatáson túl a szakképzésre is kiemelt hangsúlyt fektet, a falak között kőműves, burkoló vagy festő szakmát szerző fogvatartottak szakmunkája nélkül az elmúlt hét év kimagasló eredményei nem jöhettek volna létre. Szinte kizárólagos fogvatartotti munkavégzés biztosításával megújult a személyi állomány öltözője, a teljes biztonsági blokk és valamennyi őrhely, az iroda épület, a személyi állomány kultúrterme és a sportterem. A munka nem állt meg a körleteken kívül, a fogvatartotti részlegek felújítása is megkezdődött, teljes körűen megújult az egészségügyi részleg, a kulturális részleg, valamint a lakózárkák jelentős része, a fürdő helyiségek egy részének korszerűsítése is megtörtént, de a legkiemelkedőbb intézeti feladat a közel egy évig tartó munkavégzés, a kórházépület 123 fő befogadására alkalmas önálló objektumként történő teljes gépészeti és funkcionális felújítása volt. Ezt a hatalmas munkát szinte teljes körűen fogvatartotti munkaerő bevonásával tudta az intézet gazdasági szakterülete elvégezni.

A foglalkoztatás legfőbb helyszíne az intézet mellett önállóan működő gazdasági társaság. A Duna-Mix Kft. a fogvatartottak munkáltatásának céljából létrejött költségvetési szerv, amely a fő profilként megjelenő Nyomdaipari tevékenység keretében végzi a fogvatartottak teljes körű foglalkoztatásából adódó feladatait. A Kft. sokszínűségét jellemzi, hogy a fő tevékenységi körön túl, faipari és fémtechnológiai üzemegekben zárka berendezési és felszerelési tárgyak, a hímző üzemben valamennyi rendvédelmi szerv ékítményeinek és rendfokozati jelzéseinek gyártása zajlik. A munkáltatás révén nem csak hasznos időtöltés, hanem a társadalomba történő visszavezetés is eredményesen megvalósul, ami elsődleges célja a korszerű büntetés-végrehajtási szakmai munkának.

A fő szaktevékenységeken felül nem lehet megfelelkezni a támogató szakterületek munkájáról. A személyügyi programszervezési feladatai nélkül egyik helyi rendezésű, vagy akár országos szakmai program sem valósulhatna meg, az intézet külvilág felé történő nyitása a helyi rendezvényeken, családi és egészségnapokon keresztül is történik, ahol akár 500-600 fős részvétel mellett biztosít az intézet aktív szórakozást a kollégáknak, hozzátartozóinak és együttműködő partnereinknek. Ezeket a rendezvényeken és más programokon a szakterületi munka részét képezi a toborzás, amely a jelenkor gyorsuló világában az egyik legfontosabb eleme a személyügyi munkának.

Az informatikai szakterület munkája kiemelten fontos a napi működésben, illetve számos újítás és pilot program köthető a váci szakemberek nevéhez. Az ország egyik legdinamikusabban fejlődő egészségügyi szakterülete a miénk, a 14 fős szakmai team négy szakorvos, egy fogorvos és szakápolók bevonásával folyamatosan magas szinten biztosítja a fogvatartottak és a személyi állomány alapellátását. A hatékony munkavégzéshez nélkülözhetetlen a jó munkahelyi környezet, amihez a 2017. évben teljes körűen felújított és átadott egészségügyi részleg is hozzájárul. Az évi közel 13 000 orvos-beteg találkozón túl, az országban egyedülállóan szakorvosi rezidensképzés is megvalósult az intézetben.

Az elvárható szakmai munka nem nélkülözheti az együttműködést. A katasztrófavédelem helyi és megyei szervezeteivel több évtizedes szakmai együttműködés biztosítja a büntetés-végrehajtási szerv védelmét. Az intézet földrajzi elhelyezkedése miatt, közvetlenül veszélyeztetett a dunai árvíz kapcsán, ami a 2013. évi rekord magas vízállásból fakadó árvízi védekezés során is megvalósult.

A Váci Fegyház és Börtön és az árvízi védekezés

Az első dunai árvízi feljegyzés 1012-ből való, mely árvízről „számtalan ember, barom és épület veszett oda”. A legrégebbi vízállás-feljegyzéseink az 1693/94 évi árhullámról vannak. A vízállások rendszeres észlelése a Dunán 1823-ban a pozsonyi és a budai, a Tiszán pedig 1833-ban a szegedi vízmércéken indultak meg. A Kiegyezés időszakában már 57 helyen folyt rendszeres vízállás-észlelés. Hamarosan megindult a vízállások közlése is az érdekeltek számára.

A Váci Fegyház és Börtön építészeti adottságait tekintve eredetileg a város szélére, a Duna partjára épült, amely fekvését tekintve az egyik legszebb panorámát biztosítja, mégis a négy-ötévente érkező árvíz beárnyékolja a látványt. Az évszázadok óta fennálló probléma legutóbb 2013-ban köszöntött be az intézetbe, a létesítmény falain kívül másfél méter magasságban állt a kiáradt Duna, s a börtön udvarát is térdig érő víz borította.

A Helyi Védelmi Bizottság I. fokú árvízvédelmi készültséget hirdetett ki. Az intézeti készleteket felmértük, a fogvatartotti csoportokban kijelöltük a védekezési munkákba bevonhatók körét. A fogvatartottak kijelölése során kiemelt figyelmet fordítottunk a biztonsági szempontokra, az intézet zavartalan működésének biztosítására, a fogvatartottak pihentetésére.

A börtön védelmén hét szivattyú dolgozott folyamatosan, miközben 7 ezer homokzsákkal rakták körbe az épületet, s további 25 ezer homokzsák megtöltésével segítették a város többi veszélyeztetett pontjánál dolgozókat. 370 fogvatartott végezte az árvízi védekezést, több mint százán pedig a gátakon álltak helyt, a személyi állomány 50 tagjának és szolgálati kutyáinak felügyelete mellett. A börtönben dolgozók szolgálaton kívül, önkéntesként is részt vettek az árvízi védekezésben, egy csapatként védtek kollégáink a várost és az épületet egyaránt. A társ-rendvédelmi szervekkel egyébként is kiváló munkakapcsolat csak megerősítette a védekezés erőpróbája, közös célként tűztük ki, hogy a rekord árhullámmal való küzdelemben egségként működjünk közre.

A három napig tartó árhullám levonulását követően a munka nem hagyhatott alább, a fertőző hordalék és az iszap eltakarítása további feladatok elé állította a fogvatartottakat és a munkatársakat egyaránt.

Zárszó

A hatékony büntetés-végrehajtási munka nem csupán a jogszabályok maradéktalan ismerete és pontról-pontra történő betartása – bár alapfeladatunk ellátásához ez is elegendő lehet –, hanem egy sokkal dinamikusabb, szerteágazóbb és összetettebb folyamat, aminek kulcs eleme a személyi állomány. A kapcsolatrendszer ismertetése során az egyik legfontosabb elem rejtve maradt, viszont kijelenthető, hogy „Vác város” támogatása nélkül a Váci Fegyház és Börtön sem működhetne ilyen hatékonysággal.

A városi polgárok mindennapjának szerves része a Diadalív árnyékában meghúzódó sűrű épületömb, a börtön. Kinek munkahely, kinek több generációs emlék, másoknak nyílt nap okozta élmény.

Minden váci lakosnak van bv.-s ismerőse, rokona, tudják, hogy helytállunk, számíthatnak ránk, tisztességgel hozzájárulunk a közbiztonsághoz.

A sokoldalú, innovatív szakmai tevékenység nem valósulhatott volna meg a személyi állomány és az intézeti vezetés áldozatos és kimagasló színvonalú helytállása, egységes fellépése nélkül.

A mindennapok feszített feladat-végrehajtásának kulcs elemei az erős biztonság, a hatékony reintegráció, valamint a gazdasági stabilitás fenntartása. Az elvárható szintű, alázatos és áldozatos, mégis határozott szakmai munka eredményeként érvényesül a parancsnoki akarat: biztonság, rend, fegyelem és szabályosság.

Felhasznált irodalom

Az 1870. június 10-én kelt IM rendelet - Dr. Megyeri István: A magyar börtönügy és az országos letartóztatási intézetek, Bp.,1905.

Börtön Újság IX.évf.11. szám, 2000. március 17. Szerző: Ács Jenő

Csordás Lajos (Népszabadság, 2003. szeptember 29.)

www.vizugy.hu/index.php?module=content&programelemid=120

Stelczer Károly: A vízrajzi szolgálat száz éve. Budapest, 1986.

Karcsu Antal Arzén: Vác város története (1888) - Kilenczedik kötet 349. oldal.

Klenyán Mihály: Váci fegyház története 1855-1945-ig, Szakdolgozat a Rendőrtiszti Főiskolára, 1976.

Fotó: Bv. fotó

A VÍZTORONY ÁRNYÉKÁBAN TANULMÁNY A TÖKÖLI BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁSI INTÉZETEKRŐL

In the shadow of the water tower

Study about the penitentiary institutions of Tököl

A fiatalokkal való foglalkozás, a kamaszok nevelése, a jövő nemzedékének jó irányba terelése komoly társadalmi felelősség. Ez a felelősség megsokszorozódik akkor, amikor mindezt börtönfalakon belül kell végrehajtani. A tököli börtön(ök) története kiváló lenyomatát adja a fiataikorú elítéltekkel való foglalkozás történeti áttekintésének. A tanulmány elsődleges célja, hogy némi történeti áttekintéssel együtt bemutassa a tököli intézményrendszert, a mai szervezeti struktúrát, és a reintegráció érdekében a tököli víztorony árnyékában tett erőfeszítéseket. Az olvasó megismerheti azokat a szemléletformáló eszközöket is, amelyek a rend és fegyelem fenntartása mellett nem csak a generális prevenciót, de az egyén fejlődését is lehetővé teszik, növelve ezzel a társadalmi visszailleszkedés sikerének esélyét.

Kulcsszavak: Tököl, fiatalkorú, reintegráció, drámapedagógia, börtönszínház, megoldásfókuszú reintegráció

Dealing with youngsters, teaching the modern adolescents and leading the upcoming generation to the right way all mean serious social responsibility. This sort of responsibility increases exponentially when it has to be carried out within the restraints of the prison walls. The history of the penitentiary institution(s) of Tököl provides a great example of the evolution of work and education carried out with juvenile inmates. The primary purpose of the study – after the historical overview - is to introduce the institutions of Tököl and the current organizational structure, as well as to provide an overview of the reintegration works and efforts made in the shadow of the water tower situated inside the prison. This paper will provide a glimpse of the different kind of tools and techniques that are currently in place, that in addition to keeping up discipline and order serve not only the purpose of general prevention, but also trigger individual development, therefore increasing the chance of successful reintegration of the inmates upon their release.

Keywords: Tököl, juvenile, reintegration, drama pedagogy, prison theater, solution-focused reintegration

Tököl, börtön. Talán nem túlzó az a megállapítás, hogy azok, akik ezt a két szót egy mondatban hallják, zsigerből a fiatalkorú fogvatartottakra asszociálnak. Nem véletlenül, hiszen a tököli börtönben már 1963 óta helyeznek el fiatalkorú elítélteket, és hosszú évtizedeken keresztül ez volt az egyetlen ilyen céllal működő büntetés-végrehajtási intézet Magyarországon. Azonban ahogyan ma már Tököl városa sem csak a börtönéről ismert, a tököli börtön sem kizárólag fiatalkorú fogvatartottak elhelyezéséről. A következő oldalakon rövid történelmi bevezetőt követően bemutatom az intézmény működésének szakmai, szervezeti és emberi mérföldköveit, fejlődésének útját, valamint a jelenkor korszerű büntetés-végrehajtási szemléletrendszerét, mely munkánk elvi alapját képezi. Mindezeket törekszem a börtönhétköznapi történésein keresztül megjeleníteni, annak érdekében, hogy jól érzékelhetőek legyenek a fogvatartottakkal való foglalkozás lehetséges irányai.

A büntetés-végrehajtás országos parancsnokának 1963. június 29-én kelt parancsa értelmében az ország börtöneiben elhelyezett jogerős és nem jogerős ítélettel rendelkező fiatalkorú fogvatartottakat Tököltre kellett szállítani egy hónapon belül. A fiatalkorúak központi elhelyezése több szempontból is indokolt lehetett, bár a valós okok nem ismertek. Feltehető, hogy az 1956-tól 1959-ig internáló táborként működő objektum kiürítése, és a bűnözéssel fertőzött Budapest közelsége is indokolhatta a tököli objektum célzott igénybevételét. A helyszínen a fiatalkorúak betelepítését megelőzően, már 1961-től működött a Tököli Központi Kórház és Munkahely. A kórház a mai napig szerves részét képezi a tököli börtönéletnek, jelenleg Büntetés-végrehajtás Központi Kórház néven működik, és hajtja végre gyógyító feladatait a börtönfalakon belül. Az 1956-ot megelőző időszakról kevés írásos emlék maradt fenn a levéltárakban, azonban az biztosra vehető, hogy az internáló tábor megelőző időszakban honvédségi gépjárműtelepként, azt megelőzően pedig huszárlaktanyaként funkcionált. Mindennek jelei a mai napig fellelhetők egyes régműltből megmaradt szimbólumokban, melyek a kórház épületét díszítik. A mai börtön tehát nem büntetés-végrehajtás céljából épült, az első években idehelyezett fiatalkorúakkal kezdték meg a terület és az épületek átalakítását, így nyerte el mai napig felismerhető elrendezését és formavilágát, a hazai börtönökre alapvetően nem jellemző parkosított jellegét hatalmasnak mondható zöld területtel a falakon belül.

A börtön Tököl város külterületén található Ráckeve irányába. A nyugati oldalról a Duna fő ága, keleti oldalról pedig a ráckevei HÉV pályája fogja közre egy kilométeres távolságon belül. Napjainkban ezen a közel 25 hektáros területen található a Tököli Országos Büntetés-végrehajtási Intézet, a Fiatalkorúak Büntetés-végrehajtási Intézete, a már említett Büntetés-végrehajtás Központi Kórház, és a Duna Papír Termelő, Kereskedelmi és Szolgáltató Kft. A terület építményekkel nagymértékben tagolt. Még felülnézetből sem lehet felfedezni klasszikus csillag, vagy kereszt alapterületű épületeket. Nem véletlenül, hiszen a mai körletépületek egy része a huszárok, vagy épp hátsaikk elhelyezésére szolgált, és ezek az épületek kerültek átalakításra a múlt század közepén, vagy épp kerültek újak felépítésre a későbbiek során. A kialakított H alakú épületek hosszú évtizedekre meg is határozzák az alkalmazható szervezeti struktúráját. Nincs átlátható függőfolyosós megoldásokkal kialakított csarnoképület, ehelyett számos fölszintes épület van szétszórva a területen, látszólag tudatos struktúra nélkül. A földszintes épületek sorából kimagaslik a kórház négy szintes épülete, amely korábban a laktanya központi épülete volt, egy 80-as évek derekán megépített háromszintes épület, ami ma a fiatalkorú fogvatartottak elhelyezésére szolgál, és a börtön szimbólumává váló, jelenleg használaton kívüli víztorony.

A városokon kívüli területeken megépült börtönök többségében ma is található víztorony, ami épp ezért számos büntetés-végrehajtási intézet jelképe lehetne, Tökölön pedig valóra is vált ez az elképzelés. A Fiatalkorúak Büntetés-végrehajtási Intézetének címere 2009-től az intézet területén „raboskodó” víztorony lenyomata egy pajzs alakban, aminek lábánál a fiatalkorúak oktatására utaló könyv található, ennek egyik lapján egy paragrafus jel, másik lapján pedig egy szintén oktatást szimbolizáló lúdtoll kapott helyet. A címer alapötletét egy fogvatartotti rajzpályázat győztes alkotása adta, amit némi finomítás után az állomány egyik tagja készített el digitális formában. Az eredeti funkcióját az építmény már két évtizede nem tölti be, lábazata a kétezres évek elején került megerősítésre, ezért jelen állapotában valóban csak jelképként lehet rá tekinteni. Tököl város értéktár bizottsága 2017-ben a víztornyot a helyi értéktárba emelte, megtéve ezzel az első lépést a műemlékké nyilvánítás útján. Az intézet vezetésének hosszú távú elképzelései között egy teljes állagmegóvó felújítás és egy múzeum kialakítása is szerepel, amely méltó módon, egyedi helyen állíthatna emléket a település, és a víztorony lábánál elterülő börtönkomplexum történetének.

A fizikai környezet és az építészeti struktúra mind biztonsági, mind pedig reintegrációs szempontból rendkívül fontos, különösen akkor, ha fiatalkorúak fogvatartásáról beszélünk. Az is kijelenthető, hogy a környezet alapvetően képes determinálni a magatartást, de a zöld környezet önmagában nem elegendő eszköz a reintegrációt segítő, végrehajtó állomány kezében. Eltérő foglalkozások, eltérő programok, eltérő szabályozás is szükséges. A fiatalkorúakkal való eltérő foglalkozás igénye, pontosabban ennek a szükségességének felismerése nem új keletű felfedezés. A magyar büntetőjog egyik legfontosabb mérföldköve, a Csemegi-kódex is tartalmazott olyan elemeket, amelyek eltérő módon kívánták szabályozni a büntelkötő fiatalokra mért büntetést. A kódex kizárólag a 12-16 éves életkor közötti fiatalkorúakat nevesítette, és rájuk nézve rendelkezett a némileg enyhébb büntetés kiszabását. A jogalkotók az idősebb korosztályt már a felnőttekkel való együttes elhelyezésre és velük azonos megítélésre „kárhoztatta”.

A fiatalkorú fogvatartottak megkülönböztetett büntetőjogi kezelésének bevezetése az 1908. évi XXXVI. törvény (az I. büntetőnovella) hatálybalépésével vette kezdetét. A szabályozás kiterjesztette a korábbi 16 éves életkori határt a 18. életkor betöltéséig, és a felnőttekétől eltérő büntetési módokat vezetett be, többek között a javítóintézeti nevelést, a próbára bocsátást, vagy épp a dorgálást. Mindemellett a fiatalkorúakra kiszabott büntetés legsúlyosabb fokozataként a fogház és az államfogház büntetési nemeket írta elő. A reformok nem csak a szavakban, de az eszmékben is teret nyertek, hiszen a fiatalkorú bűnelkövető személyiségét, értelmi és erkölcsi fejlettségi szintjét is irányadónak ítélte a büntetés, vagy intézkedés kiszabásakor. Ebben a korszakban indultak útjukra azok a pedagógiai nevelés alapjait megeremlítő módszerek, amelyek a második világháborúig meghatározták a fiatalkorúakkal való foglalkozást Magyarországon. Az említett büntetőnovella végrehajtási rendelete az alábbi szövegezést tartalmazza:

„Amennyire a büntetési időtartam és a fogház viszonyai megengedik, arra kell törekedni, hogy a szabadságvesztésre ítélt fiatalkorú a fogházból becsületes, dolgozó munkásként kerüljön ki, aki szabadulása után képességeinek és hajlamainak megfelelő valamely foglalkozási ágban a megélhetéséhez szükséges eszközöket becsületes úton megszerezheti.

A fiatalok elítéltét erkölcsileg megjavítva munkáélethez kell szoktatni és lehetőleg olyan iparágra vagy kézimunkára kell tanítani, amely a szabad életben boldogulását biztosítja. E célra figyelemmel az iskoláztatást, vallás-erkölcsei nevelést és munkáltatást olyképp kell irányítani, hogy hatásukban egymást kiegészítve, a fogházból kikerült fiatalok személyében az államnak, a társadalomnak hazafias, hasznos és megbízható állampolgárt adjanak.”

A jogszabályi háttér az ezt követő több mint száz év alatt is számos alkalommal változott, hiszen változott mögötte a jogpolitikai rendszer is, de a „nevelés-növelés” szándéka már soha sem hagyta el a tököli falakat. A legutolsó jelentős változást a 2013. évi CCXL. törvény (a büntetés-végrehajtási törvény) hozta, amely megerősítette azt a rezsimrendszert, melyet a tököli fiatalok fogvatartottak esetében már a törvény hatályba lépése előtt két évtizeddel elkezdtek alkalmazni, bár nyilvánvalóan egy kevésbé kidolgozott, és nem jogszabályi szintre emelt formában.

Tevékenységünk alapját tehát ma is az képezi, ami több mint száz esztendővel ezelőtt. Bármely fogvatartott befogadásakor arra törekszünk, hogy megismerjük előéletét, hogy megtudjuk mi vezette őt a bűnelkövetés közelébe, hogy megismerjük a gondolkodását a világról. Hogy miért is szükséges ez? A válasz magától értetődő, hiszen ha nem tudjuk kivel állunk szemben, nem találhatjuk meg a helyes kezelési módszereket és eszközöket. Ezt teszi az orvos is, mikor betegével az első alkalommal találkozik. Nem csak a pillanatnyi tünetekre fókuszál, ahogyan a büntetés-végrehajtás sem fókuszálhat kizárólag az elkövetett bűncselekményre és a pillanatnyi viselkedésre, és ahogyan az orvos is a kiváltó okokat keresi, úgy keressük azokat mi is, persze nem szociológiai, hanem elsődlegesen reintegrációs szempontokat a szem előtt tartva.

Tapasztalataink alapján a fiatalok fogvatartottak legnagyobb eséllyel valamilyen elhanyagoló közegből kerülnek a bűnelkövetés, végül a börtön közelébe. Fontos leszögezni, hogy ez jellemzően nem függ össze a család társadalmi státuszával, egzisztenciális lehetőségeivel. Jómódú család ugyanúgy elhanyagolhatja gyermeke nevelését, mint amelyek komoly anyagi problémákkal küzdi meg a mindennapokat, mégis többnyire a társadalom pereméről kerülnek a fiatalok összeütközésbe a törvénnyel. Túlnyomórészt tehát nehéz gyermekkor után, nehéz körülményekből kerülnek börtönbe ezek a fiatalok, de azt is érdemes megvizsgálnunk, hogy milyen kompetenciák, milyen készségek, milyen jellemző életkori sajátosságok azok, amelyek a fiatal kamasz korosztályt általában jellemzik a börtönön belül? Ezek az alacsony iskolai végzettség, a megküzdési stratégiák és a konfliktuskezelési módszerek szűk spektruma, az önismeret alacsony szintje, a szexuális felvilágosultság alacsony szintje és az alkalmazkodási készség hiánya. Mindezek jelentik jellemzően azt az állapotot, amivel egy fiatalok fogvatartott megkezdheti napjait egy büntetés-végrehajtási intézetben. Ezek azok a körülmények, készségek, képességek, amelyek a legtöbb alkalommal képezik a reintegrációt támogató szakmai tevékenység kiindulópontját. A cél és a kiindulópont tehát ismert, ami alapján a feladatunk a beépült minták megváltoztatása, a meglévő készségek, képességek fejlesztése. Mindennek a legjobb módja az oktatás, kifejezetten akkor, ha erről a korosztályról beszélünk.

Az oktatás kapcsán vizsgáljuk meg elsőként az iskolai oktatást. Az iskola – hasonlóan ahhoz, ahogyan a börtönön kívül – nem csak tárgyi ismeretet és lexikális tudást ad át,

de a tanítókon keresztül értéket is közvetít, nevel, felébreszti a tudásvágyat, megtanítja küzdeni és harcolni a tanulót. Azt a tanulót, aki az iskolában jó esetben nem csak a kétszerkettőt sajátítja el, de a kitartás képességét is. Tökölön hagyományosan évtizedek óta külön épületben, könyvtárral, tornateremmel ellátott iskola támogatja a reintegrációs törekvéseket. A fiatalok, és napjainkban már a nagykorú fogvatartottak is részt vehetnek az általános iskolai oktatásban, érettségire felkészítésben, vagy épp OKJ-s szakképzésben. Az elmúlt években burkoló, és kőműves szakmaképzés, 2018-ban pedig festő szakmaképzés indul. Iskolarendszeren kívüli képzés keretében minden évben megvalósul targoncavezetői képzés is, melynek gyakorlati előnye, hogy a Duna Papír Kft.-nél a targoncavezetést fogvatartottakkal is meg tudják oldani, akik aztán kellő gyakorlati tapasztalattal és ezzel a vezetői engedéllyel a birtokukban könnyedén tehetik meg az első igazi lépést a sikeres reintegráció irányába, azaz legális, megfelelő anyagi biztonságot nyújtó munkahelyen képesek elhelyezkedni, legalábbis a lehetőség ezáltal a kezükbe kerül. A fiatalok alacsony létszáma miatt az oktatásba már nagykorú fogvatartottak is bevonásra kerülnek, akik elsősorban a napi munka mellett tanulnak esti képzési keretek között. Van azonban a tanuláshoz olyan formája is, amely nem a tárgyi tudás fejlesztésére, hanem elsődlegesen a beépült minták formálására szolgál. Az intézeti szakmai munka során ezek a tapasztalati úton keresztül megvalósuló tanulási módok segítik elérni a legmélyebb változásokat a fiatalok között. Olyan képességek és készségek elsajátítását teszi lehetővé a tapasztalati úton és élmények által történő tanulás, amelyek hosszú távon képesek megváltoztatni a korábban beépült mintákat, így téve lehetővé, hogy az új mintát a szabadulást követően is magával vigye a fiatalok. A következő néhány példán keresztül ez láthatóvá is válik.

Első példaként egy olyan jogintézményt mutatok be, amelyet elsősorban a fiatalok fogvatartottak részére kívánt lehetővé tenni a jogalkotó. A csoportos kimaradás nem ismeretlen lehetőség a bv. intézetek előtt arra, hogy elsősorban fiatalok fogvatartottak csoportja részére börtönön kívüli, főképp kulturális célzatú intézménylátogatást szervezzen meg. Az előkészítés maga az intézmény kiválasztásával és felkeresésével kezdődik. Tökölről a teljesség igénye nélkül, valóban csak példálózó jelleggel felsorolva az alábbi helyeken tehetek látogatást a fogvatartottak: Hadtörténeti Múzeum, Országos Széchenyi Könyvtár, Szentendrei Skanzen, Esztergomi Bazilika, Fővárosi Nagycirkusz, Fővárosi Állat- és Növénykert, Terror Háza, Csodák Palotája, de több színház, és több múzeum is megtalálható még a listában. A helyszín kiválasztása mellett a fogvatartottak kiválasztása a legfontosabb feladat, hiszen a csoportos kimaradás elsősorban jutalmazási forma, azonban ahogyan a többi jutalmazási mód, ez is a reintegrációt köteles elősegíteni, legalábbis csak így nyer értelmet. Az utóbbi időben nemcsak közintézmények kerültek a csoportos kimaradás fókuszába, hanem későbbi lehetséges foglalkoztatók is. Így került a célkeresztbe egy kelet-magyarországi csokoládégyár, ahol a fiatalok elítéltek nemcsak a sajátos utazás élményét kapták meg a kimaradás során, hanem a gyárigazgató ígéretét is arra, hogy börtönműlttal rendelkezőknek is biztosítja a munkavégzés lehetőségét a vállalatnál. Ez szintén valódi lehetőség a fogvatartottak előtt, szakmai reményünk, hogy élnek is ezzel a lehetőséggel néhányan. A csoportos kimaradásnak célja persze az is, hogy a látogatás élményt nyújtson, pszichológiai háttere azonban sokkal több annál. A bizalom, amit a fogvatartottak számára „megszavazunk” – hogy együtt fognak működni végig a látogatás során rácsok és falak jelenléte nélkül is – jelenti az igazi értelmet. Ezzel a bizalommal mindaddig egyikük sem él

vissza az elmúlt 10 évben. Hogy miért? Talán azért, mert ezek a fiatalok korábban még soha sem kaptak bizalmat. Ez olyan tudás és olyan érték, amit a szabadulás pillanata után is megőriz a fogvatartott, és emellett megmutatja a többi elítélt számára, hogy az együttműködéssel milyen eredményeket lehet elérni a falakon belül.

Hasonlóan kiemelendő példa a Fiatalkorúak Büntetés-végrehajtási Intézetében első alkalommal 2013-ban megvalósult jobb agyféltekés rajzolás program a Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács támogatásával. A programnak ekkor alapeleme volt, hogy ne csak a fogvatartottak részére biztosítsunk programot egy határozott időtartamra, hanem a fenntarthatóság jegyében nevelő kollégák is elsajátítsák a tudást annak érdekében, hogy később ők maguk is képesek legyenek oktatni azt a fogvatartotti állomány részére. Maga a program első alkalommal összesen 30 fő fogvatartott részére jelentett 11 munkanapnyi elfoglaltságot. Ennek keretén belül a többség elsajátította a fekete-fehér rajzolás készségét, valamint a színes akril és a színes pasztell technikákat. Egyértelmű előnye a programnak, hogy a résztvevők valóban képessé válnak értékelhető művészeti alkotások létrehozására, de ennél sokkal többet tanított meg számukra. Képzelnék el, hogy mennyire nehéz lehet három egymást követő napon beülni az iskolapadba napi nyolc órára, és kizárólag ugyanarra a dologra fókuszálni. Ez „főállású” diákként sem egyszerű a civil életben bármely középiskolában, sejtethető épp ezért, hogy mennyire erőt próbáló lehet mindez egy, a civil életnél ingerszegényebb környezetből – a zárkából – kilépve ilyen körülmények között jól teljesíteni. A fogvatartottak esetében is ez volt a legnagyobb kihívás. A szigorú oktatók, és a felügyelet jelenléte mellett is többen megpróbálták feladni a napi megterhelést. Ami igazán meglepő volt, az az a tény, hogy a fogvatartottak egymást győzködtek arról, hogy senki se adja fel, hogy mindenki tartson ki, mert ennek meg lesz az eredménye. És meg is lett. A harmadik nap végére minden résztvevő elégedett lehetett a saját teljesítményével, és valós sikerélményt élhetett át kizárólag saját művészeti teljesítményének és szorgalmának, kitartásának köszönhetően. Olyan sikerélményt, amit talán soha sem élt át korábban. Ezzel együtt mindenki megtanulhatta, hogy a kitartás, és a kemény munka gyümölcse a megelégedettség és a siker lehet. Az sem elhanyagolható eredmény, hogy fogvatartottak csapatként gondolkodtak, és csapatként működtek együtt. Ennek során egymásért küzdöttek, és egymásban próbálták tartani a lelket, hogy a siker ne csak egyéni, de közös is legyen. Mindezen értékek olyan minták beépülését szolgálják, amelyeket a fogvatartottak – a csoportos kima-radással kapcsolatban is említett módon – továbbvisznek magukkal a szabadulás utáni időszakra is.

Szintén nem hétköznapi példaként említem azt az esetet, amikor néhány éve egy fiatalkorú fogvatartott latin érettségire készült fel a börtönben. Az érettségire egy belvárosi középiskolában került sor, természetesen ugyanabban az időpontban, és ugyanolyan körülmények között, mint mindenki esetében, aki azon a napon latinból érettségizett az országban. A különbség mindössze abban rejlett, hogy az érintett fogvatartottat egy felügyelő kollégánk is bekísérte a tanterembe. A fiatalkorú latin érettségi eredménye dicséretes ötös lett. A hibátlan dolgozat már önmagában is különleges eredmény, de valódi értékét az teremti meg, hogy az érettségiző fogvatartott egy tízfős zárkában tudott felkészülni erre a kiváló teljesítményre. A felkészülés során a zárkatársak nem csupán hagyták felkészülni az érettségiző fogvatartottat, de segítettek is a felkészülését. Kikérdezték a szótárfüzetből, vagy épp visszaellenőrizték a tankönyvi kérdésre

adott válaszait. A fogvatartottak ebben a helyzetben képesek voltak csupán egyikük sikeréért küzdeni, és félretenni az önös érdekeiket. Este le tudták halkítani a televíziót, időben feküdtek le aludni, nem zajongtak, amikor a másik tanult, és folyamatosan biztatták is társukat. A csoport céljait képesek voltak tehát saját céljaik elé helyezni. Mindez azt eredményezte, hogy a sikeres vizsgát követően természetesen nem csak az érettségiző fiatalok, de a zárkatársai is dicséretben részesültek. Ebben a konkrét esetben a csoportmunka, és a csoportcélok saját céljaink elé helyezése is olyan készség, képesség, tudás, amelyeket a fogvatartottak a szabadulás utáni időszakra is magukkal vihetnek, amit nem a börtön és a jogszabályok kényszerítettek rájuk, hanem ők maguk alakították ki, élték át és valósították meg.

A fentebb említett jobb agyféltetés rajzolás mellett az intézetben zajló egyik legnépszerűbb, és talán leghasznosabb program a börtönszínház, amely a drámapedagógia módszereivel igyekszik megtörni a hétköznapi egyhangúságát, és értelmet adni a büntetésnek. A 2018-ban megrendezett III. Országos Börtönszínházi Találkozót, melynek döntőjét a budapesti József Attila Színházban rendezték, a tököli fogvatartottakból álló csapat nyerte meg a Kirág-Lak című darabban, melyet két tököli reintegrációs tiszt kolléga álmodott meg és vitt színpadra hatalmas lelkesedéssel, és rengeteg munkával. A darab egyik fő célja annak a bemutatása volt, hogy a kirekesztettség miként hat az egyénre, és hogy egy elveszett embernek is megvan az esélye arra, hogy érvényesüljön az életben. A börtönön belül különösen fontos üzenet ez a fogvatartottak számára. A darabban egy földikutya család mindennapjaiba nyerünk betekintést. A földikutya szemek nélküli, korlátozott hallással rendelkező védett emlős, azonban a történetben szereplő családba váratlanul beleszületik egy szemekkel és fülekkel rendelkező újszülött. Sajátos „fogycékkossága” miatt a családtagok kiközösítik, gúnyolódnak rajta, de végül pont ő az, aki megmenti a családot az útépítő munkagépek által jelentett veszélytől. A megható darab, ami időnként nevetett, időnként elgondolkodtat, néha pedig könnyet csal a néző szemébe, tökéletesen alkalmas arra, hogy a fellépők mellett a nézőket is elgondolkodtassa a világ valóban fontos dolgairól. Néha ezek a gondolatok azok, amik képesek cselekvésre bírni az embert, és ezáltal talán más irányba terelni egy bűnt elkövetett fogvatartottat. A szereplők egyébként a napi börtönélet, a napi munka és tanulás mellett készültek a darabra. Nem „főállású” színészeként jártak próbákra, hanem szabadidejükben. Napról napra formálódtak ők maguk csapatává, egyénileg hétről hétre jobb előadóvá, a kezdeti szövegek pedig így formálódtak szereplők és nézők szívét egyaránt megérintő győztes színpadi alkotássá. Ez pedig egy rendkívül fontos megtapasztalás azoknak, akik mindebben részt vehettek. Számukra a kezdeti nehézségeket a felkészülés során csak még nagyobbak követték. Időnként kilátástalannak tűnt nem csak a siker, de akár néhány sor pontos és szözszerinti elsajátítása is. Pontosan, mint az életben. Időnként lehetetlennek tűnt az együttműködés a többi emberrel. Úgy, ahogyan megcsik az életben. Időnként pedig már csak monoton hajtásnak tűnt az egész felkészülés. Igen, pontosan, mint az életben. De ezekben a pillanatokban is megmaradt a kitartás, a felkészítők támogatása, a belső hit és a küzdeni akarás. És pontosan úgy, mint az életben, ezek visznek közelebb az egyéni sikerekhez, a társadalmi elfogadottsághoz, a családok boldogulásához. Ezt tanítjuk meg a fogvatartottaknak a színpadi felkészülés és az előadás során úgy, hogy ők azt gondolták az elején, hogy csak egy szerepet tanultak meg és a hozzá tartozó szöveget. Azonban ennél sokkal többet kaptak. Így hat a drámapedagógia, észrevétlenül, mélyen beépülve.

Szintén a Nemzeti Büntemegelőzési Tanács támogatásával valósul meg egy újszerű kezdeményezés Tökölön, amiben egy-egy fiatalkorú fogvatartott mellett egy-egy nagykorú fogvatartott is részt vesz. Ez az úgynevezett megoldásfókuszú reintegráció. A család bevonása a reintegrációba a Büntetés-végrehajtási törvény megjelenése óta nem nevezhető új keletű reintegrációs intézménynek. A megoldásfókuszú reintegrációban az jelenti az újdonságot, hogy a foglalkozásokat vezetők egyfajta coaching szemlélettel dolgoznak. Nem ők mondják meg, hogy mi a megoldás vagy, hogy mi legyen a család és a fogvatartott célja a szabadulás után, nem ők mondják meg, hogy milyen út vezet a célok megvalósításához, csupán abba az irányba terelik a család és a szabadulás előtt álló interakcióit, hogy ezek a célok közösen megszülethessenek, és a megvalósulásnak ne legyen akadálya egy olyan családi közeg, aki nem támogatja a frissen szabadultat. Kiváltképp, hogy közvetlenül vagy közvetve ez a közeg is hozzájárult ahhoz, hogy a szabadulás előtt álló bünt követett el. A cél tehát, hogy a korábbi környezet és az egyén is felismerje az elkövetett hibákat, és közösen próbálják ezeket a jövőben elkerülni.

A fenti történetekből nyilvánvalóvá válhatnak azok az elvek, melyek segítségével a fogvatartottak reintegrációját kívánjuk elősegíteni, azonban mindehhez elengedhetetlen a támogató környezet is a börtönben. A támogató környezetnek pedig nagyon fontos része a fegyelem, a megfelelően alkalmazott szigor, és a következetesség is, hiszen a szabályok és a határok betartása, illetve annak elsajátítása is részét képezi a reintegrációt támogató tevékenységnek. Olyan egyszerűnek tűnő dolgok, mint a szigorú napirend, a munkavégzésre vonatkozó vagy az iskolai kötelezettségek, vagy épp az egymás közötti verbális érintkezés szabályainak betartatása, mind támogatják a reintegrációt célzó munkát, hiszen a szabad életben is vannak szabályok, amelyeket be kell tartanunk. Ezt jobb híján a fogvatartottaknak a börtönön belül kell elsajátítaniuk, illetve kell velük elsajátíttatnunk, ami pedig a velük foglalkozó felügyelők és reintegrációs tisztek rendkívüli kihívást jelentő feladata.

Bár életkorukból fakadó jelentőségük miatt elsősorban a fiatalkorúak kezelése került eddig kiemelésre, a tököli börtön számos sajátossággal rendelkezik még. Ebben az egyik legfontosabb mérföldkő 2016 volt, ekkor jött létre a Tököli Országos Büntetés-végrehajtási Intézet a Fiatalkorúak Büntetés-végrehajtási Intézete mellett, amely közel nyolcszáz nagykorú fogvatartott befogadását és elhelyezését biztosítja, köztük az országban egyedülálló módon önálló részleggel működik itt speciális HIV részleg, és itt található az egyetlen katonai fogda részleg is Magyarországon. A két bv. szerv között sajátos együttműködés került kialakításra. A két börtön önálló apparátussal működik, egy parancsnok irányításával. A Fiatalkorúak Bv. Intézetének gazdálkodással, nyilvántartással, egészségügyi ellátással, és részben a biztonsággal összefüggő feladatait a Tököli Országos Bv. Intézet látja el. A két börtön állománya a szétváláskor nem változott, ugyanazok a munkatársak alkotják, akik korábban. A változás elsősorban technikai jellegű volt.

A fiatalkorúak intézetében elsősorban börtön és fogház fokozatú, valamint letartóztatott férfi fogvatartottakat helyeznek el. Létszámuk jelentős változáson ment keresztül az elmúlt három évtizedben. 1986-ban az itt elhelyezett fiatalkorúak létszáma meghaladta az 1200 főt, de a rendszerváltás hatására ez a létszám erőteljesen lecsökkent az 1990-es évek derekára. Azt követően némi hullámmal ugyan, de végig 300-400 fő közötti fiatal helyeztek el Tökölön 2012-ig, amikor is országosan elkezdett csökkenni a fogvatartott fiatalkorúak száma. Mára az itt elhelyezett fiatalok száma nem

éri el a 100 főt, és országosan is alig haladja meg a háromszázat. A kormányzati célok, a szigorúbb fellépés a törvényt sértőkkel szemben, valamint az a tény, hogy a jogalkalmazók valóban ultima ratioként tekintenek a fiatalkorúak szabadságelvonására, társadalmi szempontból örömteli eredményt idézett elő a bebörtönzött fiatalkorúak számának csökkenése terén. Az itt elhelyezett fogvatartottak elsődlegesen a már említett iskolarendszerű oktatásban vesznek részt, bár arányaiban a dolgozók száma is magasnak mondható. Munkavégzésre az épületen kívül elsősorban a Duna Papír Kft. ad lehetőséget a fiatalkorú fogvatartottaknak, falakon belül pedig elsősorban terápiás jellegű csomagolási munka, illetve a körlet rendben tartása az, ami elérhető a fogvatartottak számára.

A négy büntetés-végrehajtási szerv együttműködése egy kerítésen belül számos kihívást tartogat az itt dolgozóknak, de mindannyian tudjuk, hogy felelősséggel tartozunk mind a négy szerv törvényes munkájáért, egymásért, és a jogszabályi előírások érvényesüléséért. Azzal is tisztában vagyunk, és elrejtteni sem akarjuk az olvasó elől, hogy a dolgozók hétköznapi során nem szólhat minden a felsorolt, és rendkívül színesnek ható programokról, és végképp nem szól minden a fogvatartott belső lelki vívódásainak kiegyensúlyozásáról. Részben azért, mert a fogvatartottak nagyobb része nem képes, vagy hajlandó önként bevonódni ezekbe a programokba, részben pedig azért, mert a börtönnek minden nemes és távoli társadalmi cél mellett is kategorikusan fent kell tartania és el is kell érnie azokat a törvényi célokat is, amelyek a társadalomtól való izolációt, és a visszatartó jellegből fakadóan a generális prevenciót szolgálják.

Munkatársaimmal közösen azon dolgozunk, hogy minden esetben megtaláljuk a helyzethez igazodó legjobb törvényes megoldást, amellyel nem sérül a fogvatartás biztonsága, fenntartható a rend és a fegyelem, és ezzel összhangban az abban együttműködő fogvatartottak megkapják a lehetőséget a sikeres reintegrációra. Új és jobb eredményeket azonban nem lehet csak és kizárólag „rég” módszerekkel elérni, ezért keresünk a biztonságos fogvatartás és a sikeres reintegráció érdekében új, és újabb utakat a börtönökön belül. Nem csak Tökölön.

Felhasznált irodalom

- Czenczer Orsolya (2014): Veszélyes fiatalok vagy fiatalok veszélyben?, NKE Szolgáltató Kft., Budapest
- Lőrincz József – Csányiné Lukács Emese (2013): Akiket nevelésre ítélték, Emlékkönyv a Fiatalkorúak Büntetés-végrehajtási Intézete fennállásának 50. évfordulójára, Fiatalkorúak Büntetés-végrehajtási Intézete, Tököl
- Pesti Ferenc (2014): Reintegrációs törekvések a Fiatalkorúak Büntetés-végrehajtási Intézetében. Börtönügyi Szemle 2015/1. p. 11-17.

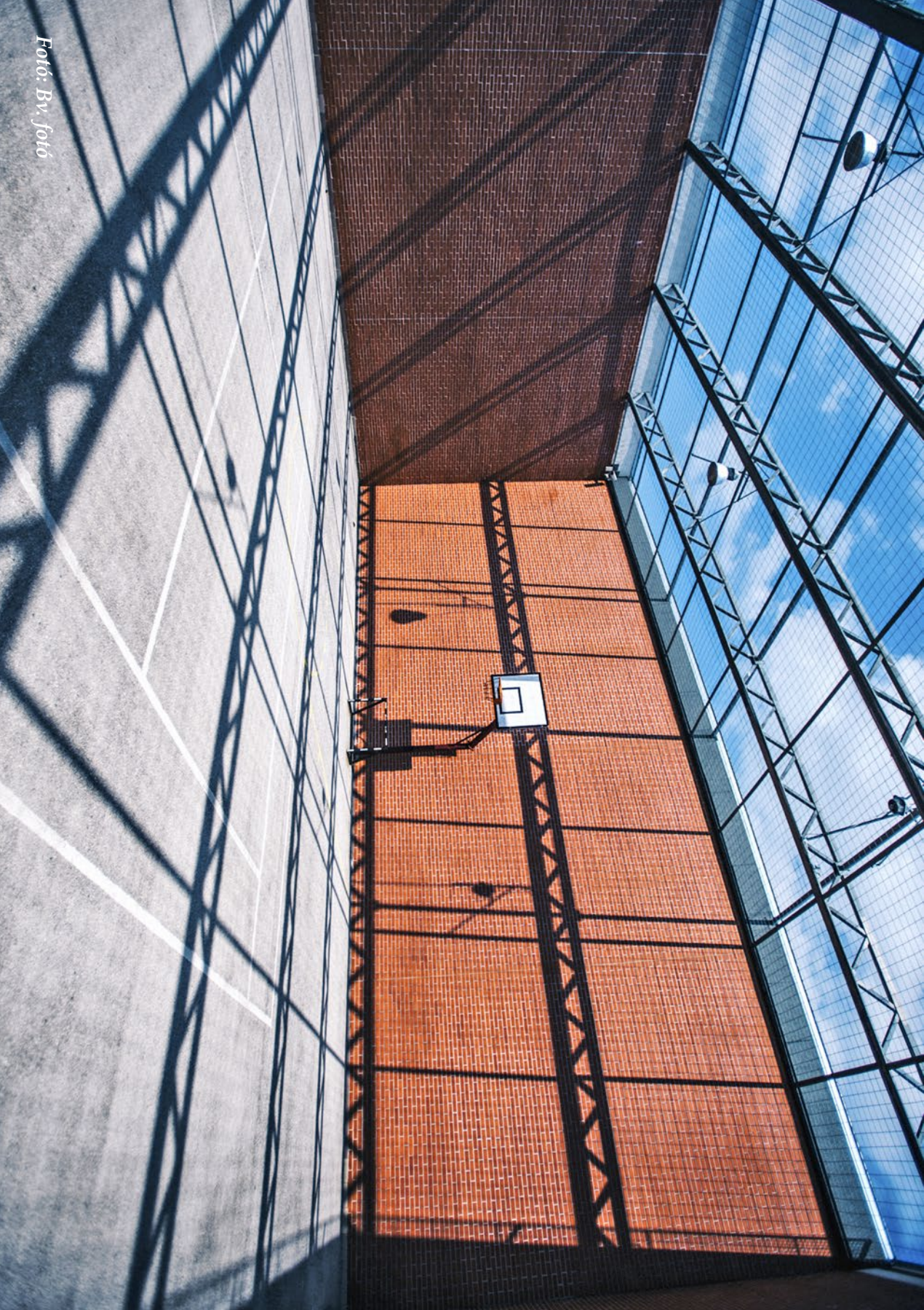

Foto: Bv. foto

REINTEGRÁCIÓS PROJEKT, MINT PR TEVÉKENYSÉG

The reintegration project as a PR activity

A kommunikáció életünk minden szegmensében jelen van, hiszen ez az információszerezés- és átadás legfőbb eszköze. A szervezetek életében sincs ez másképp. Ahhoz, hogy egy szervezet sikeresen működjön, nélkülözhetetlen a hatékony és széleskörű kommunikáció. A közszféra szervezeteinek tevékenysége során elengedhetetlen cél a közbizalom kialakítása és annak fenntartása, a public relations pedig ennek szolgálatában áll. Úgy tűnik, a magánszervezetek mellett ma már a közszervezetek is igyekeznek kiaknázni a PR-ben rejlő lehetőségeket. Mindezt azonban sok esetben felülírja a média: a mindennapok egyik legmeghatározóbb eleme és mozgatórugója, amely olykor valótlan képet mutat a magasan lévő ingerküszöb átlépése érdekében. Hogyan hat mindez a büntetés-végrehajtásról kialakult képre? Képes egy reintegrációs projekt PR tevékenységként mindezt felülírni?

Kulcsszavak: kommunikáció, reintegráció, PR, közszféra, public relations

Communication is all around us since it is the most common way to gather and give information. Same applies to organizations as well. In order for the organization to work successfully it is necessary to maintain efficient communication. The public sector's organizations' goal is to create and maintain trust of the public, and this is what public relations stand for. It seems that not only private organizations but public organizations are trying to exploit PR's possibilities more effectively, although sometimes the media overwrites it: the media, which is the engine of everyday's action and which often uses false allegations and fake news to exceed the high threshold of attention. How does it affect what we think about law enforcement? Is a reintegration project capable to overwrite it as a public relation activity?

Keywords: communication, reintegration, PR, public sector, public relations

Bevezetés

Be kell látnunk: a civilek számára nehezen befogadható terület a büntetés-végrehajtás világa. Ha őszinték szeretnénk lenni, kimondhatjuk, hogy ez az intoleráns viselkedés nem a szervezethez, sokkal inkább a fogvatartottakhoz való hozzáállás lenyomata. Véleményem szerint ők tesztelik meg a büntetés-végrehajtásról kialakult képet, ezért ahhoz, hogy ez a kép (imázs) megváltozzon, nem a szervezetet, hanem a fogvatartottakat kellene „közelebb vinni” a civilekhez. Ezt azonban erőszakos módon nem lehet. Egy társadalmi feladatot ellátó szervezet kötelessége, hogy bizalmi kapcsolatot alakítson ki az állampolgárokkal, ugyanakkor nem kötelezheti őket egyes csoportok, szubkultúrák, személyek elfogadására. Olyan kommunikációs stratégiára lenne szükség, mely által kiváltható az empátia, tolerancia, az új megismerésére való törekvés, azonban nem szabad eltekintenuünk a tényről, hogy a Büntetés-végrehajtás Szervezete mindentől függetlenül fogvatartottakkal foglalkozik: olyan állampolgárokkal, akik Magyarország törvényét valamilyen módon megszegték, akikkel szemben azok állnak, akik a törvényeket szem előtt tartva, becsületesen élnek. Az átlagos polgár általánosít: a fogvatartott bármit is tett, bármilyen indítatásból, rossz ember. A reintegráció alkalmas lehet szakfeladatként a fogvatartotti oldal, PR tevékenységként pedig a befogadói (civil) oldal álláspontjainak megváltoztatására.

Tanulmányom célja, hogy az olvasó átlátható képet kapjon a közszervezetek, azon belül is a büntetés-végrehajtás kommunikációjáról egy reintegrációs projekt által. Hipotézisem arra irányul, hogy a kutatásom tárgyaként szolgáló „Fogvatartottak reintegrációja” (EFOP-1.3.3-16) című projekt PR tevékenységként funkcionálhat a büntetés-végrehajtás szervezeti kommunikációjában. Felvetésem szerint a public relations elsődleges célját, a bizalom kialakítását, valamint a kölcsönös előnyökön alapuló kapcsolatot a reintegrációs projekt képes megvalósítani. Kutatásomat az elméleti áttekintés mellett a public relations definiálásával és a közsférában való helyzetének elemzésével alapozom meg, valamint igyekszem áttekinthetően bemutatni a Büntetés-végrehajtási Szervezet kommunikációját. Kutatásom módszereként az interjút választottam, hiszen a zárt intézmény megismerése érdekében szükségem volt olyan hiteles információkra, melyeket a szakirodalom nem tud teljes egészében lefedni. Mindemellett fel kellett ismernem, hogy hipotézisemet számszerű adatokkal nem egyszerű alátámasztani, így a személyes tapasztalatok megismerésére az interjút választottam. Mindezt a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága személyi állományának, valamint a Pálhalmi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet személyi- és fogvatartotti állományának segítségével sikerült megvalósítani.

Szervezetek, szervezeti kommunikáció

A szervezetek olyan rendszerek, amelyek aktív kapcsolatban vannak más szervezetekkel és környezetükkel. Folyamatosan törekednek a változásra és működésük fenntartására, valamint meghatározott célkitűzések érdekében különböző erőforrások használatával képesek egy összehangolt működésre. Ezek megvalósításához belső irányítási funkciókat használnak. Egy szervezet a tagjainak rendszeres és szabályos

együttműködésén alapul, és „a közös cél elérésére irányuló erőfeszítését foglalja szabályozott keretekbe.”¹

„A szervezeteknek kitüntetett szerepe van a társadalmi lét stabilizációjában. A szervezet által létrehozott társadalmi valóság ugyanis teljes egészében olyan emberi mű, mely a célirányos, meghatározott funkciók ellátására szakosodott cselekvés terepe.”² – írja Csepeli György, A szervezkedő ember című szociálpszichológiai tankönyvében. Majd folytatja: „A szervezetek által ellátott társadalmi funkciók sajátossága, hogy bármennyire is szeretnék, a társadalom tagjai azokat külön-külön egyáltalán nem, vagy csak nagyon alacsony hatékonysággal lennének képesek ellátni.”³ A szervezetek képesek olyan cselekvési tereket kialakítani, melyekben a tagok összehangoltan, együttműködve cselekszenek. Ezen együttműködés eredménye egy célirányos eredményességi többlet, melynek elérésére a nem együttműködő, „magányos” tagok képtelenek lennének.⁴

A szervezetelmélet úgy tartja, hogy a szervezeti kultúra egyik legmeghatározóbb eleme a kommunikáció. A kommunikáció képes arra, hogy összetartsa egy adott szervezet egészét, és összekapcsolja a szervezetet más szervezetekkel és a környezetével. Egy szervezetről szinte mindent elárul a kialakított kommunikációs rendszere. Ez alatt olyan gyakorlatban alkalmazható ismereteket, képességeket, készségeket értünk, melyek a szervezetben felhalmozódnak, és melyek birtokában a szervezet képes a belső és külső kommunikációs feladatokat sikeresen és hatékonyan elvégezni. Megfelelő technikai előfeltételek hiányában nem működhet hatékonyan a kommunikációs rendszer. „E komponensegyüttes magában foglal kommunikációs ismereteket; a kommunikációs folyamatok szervezéséhez, irányításához, koordinálásához és ellenőrzéséhez szükséges ismereteket és készségeket, továbbá kiterjed a szervezet alkalmazottai kommunikációs, szociálpszichológiai, szocio- és pszichokulturális készségeinek fejlettségére.”⁵

Láthatjuk tehát, hogy egy szervezet működését jelentősen befolyásolja az a tényező, hogy tagjai hogyan, milyen csatornákon keresztül, és mennyire hatékonyan kommunikálnak egymással és a környezetükkel, valamint, hogy a szervezetfejlesztés során mennyit törődnek a kommunikációs tevékenységek ellenőrzésével és korszerűsítésével. Az általános szabályok minden szervezettípusra érvényesek, azonban vannak specifikus területek, melyek esetében számos más alapelvnek is érvényesülnie kell a kommunikáció során. Ilyen saját terület például a rendészeti kommunikáció, azon belül pedig a Büntetés-végrehajtási Szervezet kommunikációja.

Public relations - Közönségkapcsolatok

A PR tulajdonképpen egy irányítási funkcióként határozható meg, melynek célja a bizalmi légkör kialakítása és a társadalmi konszenzus. A PR gondozza az adott cég hírnevét, kutatja, elemzi és tervezi a szervezet külső és belső kommunikációs folyama-

1 Némédi J. (2009)

2 Csepeli G. (2011) p. 19.

3 I. m. p. 21.

4 I. m. p. 21.

5 Borgulya I., (2010) p. 34., Kiemelte: Molnár K., Varga J. (2012) p. 15.

taít, valamint gondosan ügyel arra, hogy kölcsönös előnyökön alapuló kommunikációs kapcsolatokat hozzon létre, tartson fenn.⁶

Hasonlóan fogalmaz Borosán Beáta is, aki szerint „*a PR munkafolyamata tervszerű és hosszantartó erőfeszítés azért, hogy egy szervezet és környezete közötti jóakaratot és kölcsönös megértést építsünk ki és tartsunk fenn. A PR tevékenység az a tudományterület, amely a HÍRNEVET gondozza azzal a céllal, hogy megértést és támogatást nyerjen és befolyásolja a véleményt és a viselkedést.*”⁷ A PR területéhez tartozik többek között a sajtójelenlét, a tartalomgyártás, a vállalati, marketing- és válságkommunikáció, a sajtókapcsolatok karbantartása, a közösségi média területe, valamint a CSR (Corporate Social Responsibility, azaz a társadalmi felelősségvállalás) is.⁸

A PR tevékenység általában nagyobb folyamatok részeként jelenik meg. Három olyan területet különböztetünk meg a szervezetek működésében, amelyekbe a „public relations aktivitás beágyazódik”: a marketingfolyamatok, szervezési-vezetési folyamatok és társadalmi folyamatok. Mindez három eltérő felfogást eredményezett, ezek a marketingorientált, a szervezetenorientált és a társadalomorientált nézetek.⁹ Dolgozatom szempontjából utóbbi jelentős. Ezt a nézetet társadalmi folyamatok és jelenségek termelték ki, ezzel bővítve a szervezett kommunikáció hatókörét. Ez a szervezet és a társadalom kommunikációjának egy meglehetősen új felfogása. Jellegzetes változás ezen a területen, hogy a nonprofit vállalatok és kormányzati szervek olyan kommunikációs eszközöket kezdtek el használni, amelyek főként a vállalati szférára voltak jellemzőek. Ebben az értelmezésben a szervezet a társadalom részeként van jelen, a különböző célok és funkciók társadalmi értelmezéssel bírnak. E felfogás célja tehát az, hogy minél közelebb hozza egymáshoz a társadalom elvárásait a vállalat célkitűzéseiével, mindezt egy jól működő, hatékony kommunikációs kapcsolat kiépítése által.¹⁰

PR a közszférában

Az állam, a közigazgatás és az állampolgárok közötti kommunikáció jelentősége hatalmas, hiszen az állampolgároknak joguk van mindenről tudni, amivel az állam foglalkozik, amely hatással lehet életükre. A kommunikáció olyan jelenség, mely visszahat az állam társadalmi megítélésére, és a bizalom kialakulására. Az OECD szerint a bizalomnak, vagy épp annak hiányának óriási szerepe van a kormányzás hatékonyságában. Az erről folytatott viták konklúziója, hogy a hatékony intézményi működéshez szükséges van a közbizalom kialakítására. A (köz)bizalom kialakításának egyik legjobb eszköze pedig a public relations.

A közszolgálati kommunikáció során az állampolgárok közvetlenül szereznek benyomást, melyben hatalmas szerepet játszik a média. Érthető tehát, hogy a média az a platform, mely a közigazgatás külső kommunikációjának és PR tevékenység-

6 Ismeretlen szerző, PR definíciók. (jegyzet, é.n.)

7 Szeles P. (1999), Kiemelte: Borosán B. (2008) p. 4.

8 Ismeretlen szerző, All about PR. (Public Relations Society of America, é.n.)

9 Németh Márta A public relations elmélete című főiskolai jegyzet vonatkozó fejezetei, Kiemelte: Nyárády G., Szeles P. (2005) p. 87.

10 Németh Márta A public relations elmélete című főiskolai jegyzet vonatkozó fejezetei, Kiemelte: Nyárády G., Szeles P. (2005) p. 91.

gének egy speciális területét képezi, hiszen főként általa történik a közintézmények imázsépítése és formálása. Elmondható azonban, hogy a közszolgálati intézmények felől érkező kommunikációs igényt fenntartással kezeli a média. A közbizalom kialakításához és fenntartásához egy olyan plurális médiarendszer szükséges, mely által az állampolgárok az őket érintő ügyekben eligazodni képesek, és melyből valós képet látnak az adott közintézmény működéséről. A minőségi közszolgálati kommunikáció alapja az állampolgárok joga a tájékozódásra, missziója pedig a demokratikus létforma megerősítéséhez kapcsolódik. A közszolgálati kommunikáció és a közintézmények működésének hasonlósága pedig abban rejlik, hogy egyik sem profitorientált, és mind a kettő a közjó elérését tűzi ki céljául.¹¹

A büntetés-végrehajtás szervezeti kommunikációja

A társadalommal szoros kapcsolatban álló szervezeteknél rendkívül fontos az üzenetek közvetítése az állampolgárok felé. A kommunikációs felelősség ebben a szektorban óriási, hiszen a társadalmi felelősségvállalás magától értetődő funkció a közigazgatási szervezetek esetében. Mindezen túl nem mellékes szempont az imázs, azaz az intézményről kialakított kép is, melyet a felelősségnek megfelelően kell kialakítaniuk. A kommunikáció sikerességéhez szükség van a belső rendszerek és a kifelé mutatott kép összhangjához.¹²

A Büntetés-végrehajtási Szervezet kommunikációjáról Orosz Zoltán bv. őrnagy, a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságának szóvivője számolt be egy interjú keretén belül. A büntetés-végrehajtás teljes körű kommunikációjával a BvOP Kommunikációs Főosztály foglalkozik. A teljes körű kommunikáció része a sajtóanyagok összeállítása, sajtómegfigyelés, a médiatartalom-szolgáltatókkal való kapcsolattartás, valamint a szervezeti kiadványok és a honlap szerkesztése. Ezen feladatok azonban nem kizárólag a Kommunikációs Főosztály feladatai, a honlap szerkesztésében valamennyi büntetés-végrehajtási szerv is részt vesz, hiszen a saját aloldalukon található intézetükre, intézményükre vonatkozó hasznos és közérdekű információkat ők töltik fel. A szervezeti kiadványok közül a Bv Hírlevél, a Börtönújság szerkesztését a Kommunikációs Főosztály, a Börtönügyi Szemle, az Évkönyv, a Börtönstatisztikai Szemle és az Ezer éves múltunk című kiadványok szerkesztését a BvOP Hivatal Stratégiai, Elemzési és Tervezési Főosztálya végzi. A vezetők és a szóvivők kívül kiemelt főreferensek, fotós és videós végzi a kommunikációs tevékenységet. Intézeti szinten sajtóreferensek végzik a munkát, de nem minden intézetben van önálló sajtóreferens, ellentétben például a rendőrséggel.

A rendszerváltást követő időszakot a véleménynyilvánítás szabadsága és a liberalizált médiapiac jellemezte. Az átlagember számára azelőtt léteztek olyan személyek és intézmények, melyekre felnéztek, melyekbe feltétlen bizalmukat fektették. Ide sorolhatjuk többek között az egyházat, az uralkodókat, de későbbi időkből akár a párttitkárokat is. A róluk kialakult kép lerombolásához hiányzott az eszköz: az az eszköz, amely a rendszerváltással megérkezett. Addig a pontig nem tudtak és nem is akartak értesülni a

¹¹ Antal Zs. (2017)

¹² Molnár K., Varga J.: Szervezetek belső kommunikációjának megszervezése

bálványok hibáiról, a társadalom valódi képéről. A rendszerváltás a helyzetet azonban a másik végletig vitte. A közszereplők és közintézmények irányába vetett bizalom csökkent, az átlagemberek szemében az addigi bálványok hiteltelenné váltak. A közbizalom csökkenésének talán a büntetés-végrehajtás intézménye is áldozatul esett.¹³

„*Igen érdekes volt követni, amint a bűnügyi szakma képviselői a tömegkommunikáció szakembereit kárhóztatták azért, hogy a tömegtájékoztatásban a bűnözésről megjelenő kép nem tükrözi a hazai bűnözés valódi jellemzőit, míg a másik oldal az információcsatornák időnkénti korlátozottságát vetette a szakma szemére.*”¹⁴ – írja Korinek László, a Rendészeti Szemle főszerkesztője „A tömegtájékoztatás és bűnözés” című tudományos ülésen elhangzottakról. Később hozzáteszi, hogy egy dologban azonban mindkét fél egyetértett: a médiának óriási szerepe van a bűnözéstől való félelem kialakulásában, ennek pedig oka lehet az oknyomozó, a bűnözési és bűnüldözési folyamatok háttérét mellőző tömegtájékoztatás. Hiszen valljuk be, a magyar tömegtájékoztatásban valóban többet hallunk szélsőséges, olykor ijesztő esetekről, mintsem arról, hogy hogyan zajlik egy-egy nyomozás, vagy milyen óvintézkedéseket tesznek annak érdekében, hogy ne fordulhasson többet elő az adott eset.¹⁵

A főszerkesztő alapéztése az, hogy a sajtó nagyban hozzájárul a bűnözési félelem kialakulásához a szenzációhajhász mivoltával, de ennek ellenére nem állítja, hogy nincs szükség sajtóra a büntetés-végrehajtásban. Egy példa alapján a szerkesztő úgy gondolja, a tömegtájékoztató médiumok előbb említett szakszerűtlensége és túlzásokra való hajlama miatt egyre többen támadták az igazságszolgáltatást és a büntetés-végrehajtást. A közvélemény a szerkesztő által említett eset kapcsán egyre szigorúbb és kritikásabb lett, komoly jogi szankciókat és ítéleteket követeltek. Ezzel olyan lavina indult el, melynek enyhítésére nagyobb társadalmi kontroll bevezetésére volt szükség.¹⁶

Az efféle tömegtájékoztatás egy másik káros hatása, hogy a szórakoztató krimik a fogyasztókban megerősítik a tudatot, miszerint „jobbak” a bűnözőknél, és jóleső érzés számukra, ha látnak egy bűnözőt tetten érni és bűnhődni. Más műfajoknál is tapasztalható, de ennél inkább meghatározó az a jelenség, hogy valódiként érzékelik a bűnözést, és a látottakat a valóságra vetítik. „*A bűnözés félelmet szül. A félelem tárgya általában az idegenektől, a bizonytalantól való félelemmel, szorongással azonosítható és ezt csak erősíti az egyoldalú, szélsőséges bűnözés ábrázolás vagy tudósítás.*”¹⁷ Azt tehát kijelenthetjük, hogy a tömegtájékoztatásban létező bűnözéskép eltér a tényleges, valódi bűnözéstől. Ez több területen is észlelhető, mint például a bűnözés struktúrája, a konkrét bűncselekmény-szituáció, vagy akár a tettes/áldozat „karakterének” percepciója.

A bűnözés struktúrája a következőképp értékelendő: a médiumok által vetített bűnözésábrázolás szinte maximálisan kimerül az erőszakos bűnözésben, ennek ellenére „*a médiumok hallgatnak arról, hogy például egy gyilkosság a tettes és áldozat között milyen kölcsönhatások során formálódik.*”¹⁸ A médiumok legtöbbször csak a külsőségekre koncentrálnak, a tettes én-fejlődése, vagy későbbi sorsa már senkit sem érdekel.

13 Prancz B. (2008) p. 171.

14 Korinek L. (1996) p. 18.

15 Korinek L. (1996) p. 18.

16 I. m. p. 19.

17 I. m. p. 21.

18 I. m. p. 23.

Akár a filmekben, sorozatokban, úgy a bűnözésábrázolásban is észrevehetjük, hogy különböző archetípusok alakultak ki. A tettes általában kegyetlen, brutális és önző, de általában semmit sem tudunk arról, hogy milyen valójában, milyenek a kapcsolatai, hogyan szocializálódott. Az áldozat ezzel szemben szinte mindig ártatlannak tűnik, passzív és kiszolgáltatott, de valójában sosem tudunk a valós problémákról.¹⁹

Összegezve tehát elmondható, hogy a helytelen, hiányos és egyoldalú bűnözésábrázolás oka lehet annak, hogy az állampolgárok egy erősebb, szigorúbb, több joggal rendelkező rendőrségben és büntetés-végrehajtásban hisznek. A bűnözőkről így kialakult kép komoly akadálya lehet a reszocializálásnak és reintegrációnak. A bűnözők szemszögéből tekintve előnytelen tehát a helyzet, hiszen az elutasító, utálkozó magatartást látva intoleránsként értékelhetik a társadalmat.²⁰

A bűnözés elleni küzdelem két alapvető tézissel rendelkezik. Az egyik, hogy a már elkövetett bűncselekményt fel kell deríteni, és tetteit felelősségre kell vonni. A másik, hogy a bűncselekményekhez vezető folyamatokat kell megismerni, ezáltal pedig egy olyan környezetet teremteni, melyben ez a folyamat el sem tud kezdődni. Ezek a represszió és prevenció tézisei.²¹ A prevenciónak szüksége van a nyilvánosságra, ezért a tömegkommunikációs eszközöknek nagy befolyásuk van a bűnmegelőzés hatékonyságára. Az erre irányuló programok alaposan megtervezett és összehangolt PR munkával, rendezvényekkel, illetve az írott és elektronikus sajtó aktív közreműködésével valósíthatók meg. Ezáltal ellensúlyozható a már említett szenzációhajsza magatartás, hiszen nem csupán a legextrémebb, legbrutálisabb esetekről hallhatnak, olvashatnak a médiafogyasztók. A sajtó képes bármilyen irányban befolyásolni a közvéleményt.²²

Reintegráció

A büntetés-végrehajtási szerveknek tehát számos szakfeladata van, melyek végrehajtása olyan, a fogvatartottakkal kapcsolatos feladatok elvégzését jelenti, melyek eredménye a különböző büntetés-végrehajtási célok elérése. Ilyen cél például a fogvatartott társadalomba való visszailleszkedésének, azaz reintegrációjának elősegítése, melynek eszköze a reintegrációs szakfeladat.²³ „A reintegrációs program azoknak az előre eltervezett és tudatosan irányított eseményeknek az összefüggő sorozata, amelyek előkészítik, illetve lehetővé teszik az elítélt intézeti rendbe, majd a társadalomba való beilleszkedését.”²⁴

A reintegrációs tevékenységek tehát abban segítenek, hogy a hamarosan szabaduló személyt felkészítsék az őt érhető ingerekre, hogy segítsék az újbóli beilleszkedést, valamint, hogy a fogvatartott a szabadulását követően tartózkodjon az újabb bűncselekmény elkövetésétől.

19 I.m. p. 24.

20 I.m. p. 26.

21 Pusztai L. (1996) p. 30.

22 I.m. p. 38.

23 BVOP Oktatási Segédanyagok - Reintegráció alapfok 2018.

24 Ranga A., Vörös E. (2016) p. 47., Kiemelte: Bartha V. (2017) p. 3.

A büntetés-végrehajtási intézetek fő feladatai a fogvatartottak reintegrációjában többek között az oktatás, munkáltatás, ezáltal valamely szakképzettség biztosítása (amely elfogadható a civil szférában), a fogvatartott kapcsolatainak megőrzése és erősítése, valamint a közművelődés és szabadidős tevékenység engedélyezése is. Ide tartozik továbbá az álláskereső lehetőségének biztosítása és segítése, az agressziókezelés, valamint a bűnméltél megelőzéséhez szükséges tevékenységek, programok biztosítása.²⁵

A kutatásom tárgyakként szolgáló „Fogvatartottak reintegrációja” című projekt (EFOP-1.3.3-16) felhívása alapján: „*A szabadságvesztés alatt megvalósuló reintegrációs program célja, hogy az elitelt szabadulásakor belső meggyőződésből szándékozzon és célirányos külső segítség igénybevételével képes legyen a társadalom jogkövető tagjává válni.*”²⁶

Kutatás

A kutatás célja és módszere

A Büntetés-végrehajtás Szervezete – ahogy a szakirodalom is alátámasztotta – egy speciális és meglehetősen zárt világ. E jellegzetességéből és a fogvatartottakkal szemben tanúsított általános intoleráns magatartásból fakadóan nagyon nehéz egy olyan kommunikációs stratégiát felépíteni, mely mindezt befolyásolni tudja. Kutatásom célja, hogy mindezt, és a PR tevékenységek hatékonyságát figyelembe véve bebizonyítsam, hogy a reintegrációs projekt alkalmas lehet PR tevékenységként a közvélemény befolyásolására, és a szervezet hírnevének növelésére.

Ahhoz, hogy felvetésem bizonyítani tudjam, szükségem volt olyan információkra, melyeket – a téma nehézsége és a szervezet zártsága miatt – a szakirodalmak mellett csupán a börtönélet szereplői képesek és alkalmasak megválaszolni. A kérdések megválaszolásához kvalitatív módszerre volt szükség, hiszen nem számszerű adatok gyűjtése, sokkal inkább személyes tapasztalatok és vélemények meghallgatása volt a cél. Ezek a szereplők a Büntetés-végrehajtási Szervezet személyi és fogvatartotti állományának tagjai. Előzetes egyeztetések után a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságánál, valamint a Pálhalmi Országos Büntetés-végrehajtási Intézetnél tehettem látogatást. Az Országos Parancsnokságon a szóvivővel, valamint a reintegrációs projekt vezetőjével készíthettem interjút, a Pálhalmi Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben pedig három fő a személyi állományból, négy fő pedig a fogvatartotti állományból állt rendelkezésemre.

A reintegrációs projekt különböző nézőpontokból

Interjú kutatás a pálhalmi intézet személyi és fogvatartotti állományával

A Pálhalmi Országos Büntetés-végrehajtási Intézetnél tett látogatásom során alkalmam nyílt interjút készíteni három fővel a személyi állományból, négy fővel pedig a

25 BvOP Oktatási Segédanyagok - Reintegráció alapfok 2018.

26 Pályázati felhívás. A felhívás címe: Fogvatartottak reintegrációja. A felhívás kódszáma: EFOP-1.3.3-16 (Széchenyi 2020)

fogvatartotti állományból. A fogvatartottakkal történő beszélgetés során igyekeztem határozottnak tűnni. Erre azért volt szükség, mert az előzetes tájékoztatáson elhangzottak is alátámasztották, hogy egy fogvatartott az interjú során hajlamos lehet ferdíteni az igazságot, feltérképezni a kérdező gyengeségeit, esetleg meg is tagadhatja a válaszadást, amit kellő határozottsággal el kell fogadni és továbblépni a következő kérdésre. Egy, a fogvatartottak mediációjával kapcsolatos kutatásról Windt Szandra is úgy fogalmaz, hogy „A fókuszcsoporthoz tartozó beszélgetések árnyalták a kérdőíves és a mélyinterjú vizsgálat eredményeit.”²⁷ Mindezek miatt a személyi állománnyal végzett interjútól eltérően, a fogvatartottakkal külön-külön történt a beszélgetés.

A kutatás kvalitatív jellege ellenére a kódolási kategóriarendszereket nem a vizsgálat közben, hanem már az előtt kialakítottam, melynek oka, hogy az interjúvázlatot előzetesen meg kellett küldenem a BvOP-nak, valamint a pállalmi intézetnek. Az interjúkérdések elsősorban a projekt sikerességére fókuszáltak, hogy a megkérdezettek milyenek látják a reintegrációs projektet, azon belül is az alkalmazott kommunikációs eszközöket. A második témakör kérdései a projekt hatását boncolgatták: változtat-e a projekt a fogvatartottak egymással és a személyi állománnyal való viszonyán? A harmadik témakör pedig arra irányult, hogy hogyan látja mindezt az adott fogvatartott közvetlen környezete (család, barátok), valamint, hogy hogyan változtat a projekt a fogvatartottakról és a büntetés-végrehajtásról kialakult képen. A személyi állomány számára összeállított kérdések egy része lefedi a fogvatartottakét, de kiegészül a projekt médiában való megjelenésének, terjesztésének és PR tevékenységként való (közvéleményt és hírnevet befolyásoló) lehetséges funkciójának kérdéskörével.

A reintegrációs projekt a válaszadók szerint pozitív, sikeres, és eléri a célját. Ugyan a program nem hosszú távú, de örülnek annak, hogy ezt az időt hasznosan tölthetik el. A fogvatartottak céljai alapján elmondható, hogy míg van, aki egy szakma elsajátításáért küzd, addig vannak, akik az indulatkezelési problémáik kezelését, esetlegesen a kommunikációjuk fejlesztését tűzték ki célul. A vizsgált reintegrációs projekt mindezeket megadja a fogvatartottak számára. *„Nagyon sok jó program van. Részt vehetünk agressziókezelésen, önismereti tréningen és kommunikációs fejlesztéseken is. Nekem az önismeret segített a legtöbbit.”* – számolt be a projekt elemeiről az egyik fogvatartott. A fogvatartottak véleményem szerint jól átlátják a projekt üzenetét, ami a személyes fejlődésen, a sikeres visszailleszkedésen, a jövőkép tisztább látásán, valamint a személyes kapcsolatok helyreállításán alapszik. Kérdés, hogy hogyan látják mindezt a „kívülállók”? Elér-e a projekt üzenete azokhoz, akik nem állnak kapcsolatban a Büntetés-végrehajtás Szervezetével? Fontos mindemellett, hogy a fogvatartottak a szabadulás után igénybe vehetnek további utógondozást, mely segít a projekt egyik legfőbb célkitűzésének megvalósításában: az újbóli bűncselekmények elkövetésének visszaszorításában. Arról, hogy milyen kommunikációs eszközöket használnak a projektben, szintén pozitívan vélekedtek. A fentebb említett elemek során kis csoportokban, családi hangulatban történik az adott probléma kezelése, úgy gondolom, ez nagyon hozzájárul a projektről való pozitív gondolkodás eléréséhez. A projektben részt vevő tanácsadó a következőkről számolt be: *„Mi egyfajta élménypedagógiai hitvallást gyakorlunk. Van tananyag, de próbálunk fantáziát mozgatni, elérni az úgynevezett aha-élményt. Keményen jelen van az érzelmekre hatás, nagyon fontos a bizalom, a rétegek*

27 Windt Sz. (2011)

lebontása. *Jelen van továbbá egyfajta nem tudatos, és nem ártó manipuláció is, amivel segíteni akarunk. Ez egy hatékonyságnövelő tényező.*” A fogvatartottak munkájukért jutalmat kaphatnak, mely egy dicséretre történő javaslattétel. Ezt a jutalmat például tisztelettudó magatartással, tanulással, intézetfenntartó munkában való részvétellel érdemlik ki. Mindannyian egyetértettünk abban, hogy ez ösztönözheti őket ottlétük során hasznossá és aktívvá válni.

A második témakör a projekt hatásaira, a személyes kapcsolatok alakulására fókuszál a projekt tükrében. A fogvatartottak egymás közti viszonyára általánosan jellemző a konfliktus, és azok negatív kezelési módszerei. Az egyik fogvatartott úgy fogalmazott, hogy *„Ha egyikünk részt vesz benne [a projektben], az motiválhatja a többi rabot. De óvatosnak kell lenni, mert könnyen visszaélhetnek vele. De végül is a tanultakat hasznosítani tudjuk a zárkában is.*” Egy másik fogvatartott szerint pedig *„Igen, változtat. [A projekt változtat a fogvatartottak egymás közti viszonyában.] Főként a kommunikációban, akkor, ha balhé van.*” Ezt látják a projektben részt vevő személyi állomány tagjai is. *„Feltűnt, hogy nem hagyják, hogy bárki is magára maradjon. Sok időt fordítunk arra, hogy az aktuális problémákat, konfliktusokat elővegyük, ezáltal „muszáj” nekik egymáson segíteni.*” Összességében a válaszadók egyetértettek abban, hogy a projektben résztvevők látásmódja megváltozik, de hozzátették, hogy a befogadó féltől (például egy olyan fogvatartottól, aki nem vesz részt a projektben) is sok minden függ. Emellett megemlíthetjük a civilek intoleráns viselkedését is velük szemben, hiszen nem csupán a zárkában, hanem a börtönön kívül is érheti őket „meglepetés”, ha ilyen magatartást tanúsítanak velük szemben. Ennek oka lehet az érdeklődés és empátia teljes hiánya, vagy az egyoldalú bűnözésábrázolás is. Az egyik fogvatartott kiemelte, hogy sokat jelentett számára az, hogy új, addig nem ismert fogvatartottakkal találkozhatott, és kicsit kizökkenhetett a mindennapokból. A fogvatartottaktól a személyi állománnyal való kapcsolatuk alakulásáról rövid, de egybehangzó választ kaptam: sokat jelent, ha valakin látszik a fejlődésre való hajlam, a tenni akarás. Úgy gondolják, hogy a projekt jó esély lehet számukra abból a szempontból is, hogy a civilek, a börtönön kívül pozitívan gondolkodjanak róluk a projektben való részvétel miatt. A közvélemény pozitív befolyásolásához azonban szükség van a megfelelő tömegtájékoztatásra, a plúralis médiarendszere. *„A prominencia elve sajnos sokszor hátrányba szorít minket. Kis hírértékkel nem egyszerű labdába rúgni.*” – egészítette ki felvetésem a projektben részt vevő tanácsadó.

A harmadik kérdéskörömnél az volt a fő szempont, hogy hogyan vélekedik a fogvatartottak közvetlen környezete a programról. Ennél a témakörnél kisebb akadály merült fel, melynek oka, hogy a fogvatartottaknak korlátozott lehetőségük van a családdal való kapcsolattartásra. A projekt egyik eleme a hozzátartozók bevonása, amely számottevő újítás a korábbi projektekkal szemben, de ottjártamkor erre még a pálhalmi intézetben nem került sor. Így csak néhány rövid véleményt hallhattam, melyek szerint a család és barátok a legtöbb esetben motiválják a fogvatartottat a programban való részvételre, és annak véghezvitelére. A fogvatartottak nagyon várják a családi beszélőt, mely során alkalmuk adódik majd a hozzátartozók erősebb bevonására. Egy korábbi projektről készült tanulmányban azonban a következőket állapították meg: *„A család felelőssége egyértelmű: a fogvatartottak jelentős százaléka (85%) diszfunkcionálisan működő, szintén bűnözői életmódot folytató családokból jött. (...) A szűkebb családi, baráti közeget mindannyian egyértelműen felelősnek tartották a beilleszkedés siker-*

*telensége miatt.*²⁸ Mindez kettős mércét ad: a már bent lévő fogvatartott motiválása talán a büntudatból adódik?

Általánosan elmondható, hogy a hozzátartozók nem a tömegtájékoztató révén, hanem a fogvatartottól tájékozódnak a programról. Ugyan nem nehéz elveszni az internet információrengetegében, azonban ott jelentősen bővebb tájékoztatást kaphatnának arról, hogy hozzátartozójuk tulajdonképpen mivel is tölti idejét a program keretein belül. Felmerül a kérdés tehát, hogy ha egy, a programban részt vevő fogvatartott hozzátartozója sem tájékozódik a különböző digitális platformok által, akkor egy civil miért is tenné? Eljut-e a médiafogyasztókhoz az üzenet, miszerint a projektek által lassan, de jó úton halad mind a büntetés-végrehajtás, mind pedig a fogvatartottak? Átlagos médiafogyasztóként, a büntetés-végrehajtási ismeretek hiányában, és egyáltalán az érdeklődés hiányában feltehetőleg kevés, vagy szinte semmilyen információ nem jut el a civilekhez. A reintegráció és kommunikáció kapcsolatát a tanácsadó így látja: „*A kommunikáció és a reintegráció nincsenek meg egymás nélkül. Az alap a hatékony és asszertív kommunikáció, erre épül a reintegráció.*” A felvetésem közel áll a fentebb említett megállapításhoz: a kommunikáció elengedhetetlen része a reintegrációs folyamatnak, de a reintegráció is kiváló eszköze lehet a hatékony külső kommunikációnak, ezáltal pedig a közvélemény pozitív befolyásolásának.

Ahogy korábban már említésre került a Kriminológiai Közlemények sorai alapján, a kommunikációs szakemberek és a bűnügyi szakma képviselőinek érdekellentéte valósul meg ebben az esetben. Hiszen míg a tömegkommunikációban dolgozók célja a hírértékkel bíró esetek ábrázolása, addig a bűnügyi szakemberek a hazai bűnözés valódi megjelenítéséért küzdenek. Abban azonban nem kételkedhetünk, hogy a bűn-ábrázolás megreformálásával egyidejűleg ne lenne szükség hiteles médiára, hiszen ez a platform az, amellyel ma a legtöbb ember elérhető. Fontos mindemellett kiemelni, hogy a reintegráció sikerességét nagymértékben befolyásolhatja az egyoldalú bűn-és ábrázolás, hiszen míg a fogvatartott a börtön falai között pozitív visszajelzést kap a projektben való részvétel miatt, addig a szabadulás után előfordulhat, hogy negatív, elutasító magatartást fognak tanúsítani vele szemben az információk hiányában. Így a társadalomba való visszailleszkedés nehezebbé válik, és nagyobb esély van az újabb bűncselekmény elkövetésére. Összességében elmondható tehát, hogy a prevenció feltétele a hatékony, reális, és sokoldalú tömegkommunikáció és PR tevékenység, de jelentős akadályt jelent a médiafogyasztók hatalmas ingerküszöbe és az állampolgárok által tanúsított intoleráns magatartás is.

A reintegrációs projekt vezetőjének nézőpontja

A kutatásban segítségemre volt Sinkó Csaba bv. alezredes, mb. főosztályvezető, a „Fogvatartottak reintegrációja” című projekt vezetője, valamint a korábban már említett Orosz Zoltán bv. őrnagy, a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságának szóvivője. A Büntetés-végrehajtási Szervezet felépítésének és kommunikációjának megismerése mellett lehetőségünk nyílt megvitatni a projekt különböző céljait és hatásait.

²⁸ Hegedűs J., Ivaskovics K. (2016) p. 85.

Kérdéseim ebben a témakörben aköré összpontosultak, hogy milyen eszközöket alkalmaznak a projekt terjesztésére, valamint, hogy milyen a projekt médiavisszhangja. A fő kérdés pedig, hogy alkalmas lehet-e a reintegrációs projekt a közvélemény pozitív befolyásolására, azaz megállja-e a helyét a projekt, mint PR tevékenység?

A reintegrációs projekten belül kommunikációs szakreferensek felelnek a különböző kommunikációs tevékenységekért: többek között feladatuk a hírek és médiamegjelenések gyűjtése és továbbítása; a honlap szerkesztése; a projekt keretében megjelenő kiadványok elkészítésében való részvétel; a sajtónyilvános eseményeket, sajtótájékoztatókat követő megjelenések gyűjtése; sajtóközlemények megírása, valamint a sajtó képviselőivel való kapcsolattartás a projekt kapcsán. Láthatjuk tehát, hogy számos PR tevékenység megjelenik a felsoroltak között. A projekt vezetője elmondta, hogy igyekeznek minél több médiamegjelenést generálni. A projekt – indulása óta – hetven körüli megjelenést eredményezett, melyekbe beletartozik a televíziós, nyomtatott és elektronikus megjelenés egyaránt. Ez a szám kiemelkedőnek mondható. A Büntetés-végrehajtási Szervezet a társadalmi szerepe miatt köteles minél több információt eljuttatni a környezete felé, de óvatosnak kell lennie, hiszen a büntetés-végrehajtás egy zárt, civilek számára rideg terület. *„Nehéz felkelteni az érdeklődést, nehéz elérni, hogy ez az egész befogadható legyen. Ez sok lehet a hétköznapi embernek, és valószínűleg nem is érdekli.”* – fejtette ki véleményét a befogadásról a projekt vezetője.

A felsorolt PR tevékenységek mind a projekt köré épülnek. De vajon megállja-e a helyét a reintegrációs projekt, mint önálló PR eszköz? A PR feladata, hogy megfelelően kommunikáljon a környezettel, melynek eszközei lehetnek többek között a sajtókapcsolatok, szponzorálás, hirdetések, kiállítások, vagy különböző rendezvények.²⁹ A CSR, azaz a társadalmi felelősségvállalás elfogadott PR tevékenység, annak ellenére, hogy célját (a szervezetek) elsősorban a tényleges felelősségvállalásként definiálják, és csak másodlagos cél az imázsépítés. Ennek ellenére sok kritika éri a magánszervezeteket amiatt, hogy a felelősségvállalást önreklámként használják. Véleményem szerint azonban ez elkerülhetetlen hatása a társadalmi felelősségvállalásnak: éppen ezért tartozhat a (legsikeresebb) PR tevékenységek közé.

A büntetés-végrehajtásban dolgozók szintén így vélekednek a projekt PR tevékenységként való működéséről. Belátják, hogy a reintegráció határozottan alkalmas a közvélemény pozitív befolyásolására és a közbizalom kialakítására, azonban fontos kiemelni, és nem szabad elfelejteni a projekt valódi célját, ami nem más, mint a fogvatartottak reintegrációjának és reszocializációjának segítése. A projekt vezetője úgy fogalmaz: *„A reintegrációnak nem elsődleges célja, sokkal inkább csak egy része a hírnév gondozása. Az elsődleges cél mindig is a reintegráció marad.”* A Büntetés-végrehajtási Szervezet szóvivője később egyetértően kiegészítette: *„Természetesen a projekt alkalmas arra, hogy az embereknek pozitív képet mutassunk. De mindez csak másodlagos. A legfontosabb a fogvatartottak sikeres reintegrációja.”*

29 Állami Foglalkoztatási Szolgálat - PR Menedzser, Szakmaismerető információ mappa. (Kiadja: Foglalkoztatási és Szociális Hivatal, 1999/2008) p. 2.

Konklúzió

Láthatjuk tehát, hogy a projekt alkalmasságát nem tudtam sem én, sem az interjúalanyok cáfolni. A korábban említett PR felfogások közül a büntetés-végrehajtás egyértelműen a társadalmi nézőpont alá tartozik. Elsődleges célja és funkciója nem lehet más, mint a társadalmi értékek figyelembe vétele, de természetesen nem kell teljesen háttérbe szorulnia a klasszikus PR funkcióinak, melyek a közvélemény pozitív befolyásolása, valamint a kölcsönös előnyökön alapuló kapcsolatok létrehozása és fenntartása.

Hipotézisem nem tért ki az alkalmasság és a célok elkülönítésére, így felvetésem csak részben bizonyult helyesnek. Az interjúalanyok egyöntetűen a projekt alkalmassága mellett érveltek, azonban csak a személyi állomány tagjai tudták mélyebben értelmezni a kérdést, és kitérni az alkalmasság mellett a társadalmi célokra is. A fogvatartottak ugyan egyetértettek abban, hogy a projekt alkalmas lehet arra, hogy megváltozzon a róluk és a büntetés-végrehajtásról kialakult kép, de nem vették figyelembe, hogy az elsődleges cél továbbra is az ő saját sikeres reintegrációjuk.

A projekt hatását azonban sok tényező befolyásolhatja. Figyelembe kell vennünk az állampolgárok magatartását, az elutasító és közönyös viselkedést, a média egyoldalú bűnözésábrázolását és a befogadók magas ingerküszöbét egyaránt.

Kijelenthetjük, hogy a projekt megfelelő eszköz a közbizalom kialakítására, a büntetés-végrehajtásról és a fogvatartottakról kialakult kép megváltoztatására, megállja a helyét PR tevékenységként. Nem jelenthetjük ki ugyanakkor, hogy elsődlegesen ezt a célt szolgálja. A szakirodalmak és az interjú kutatásom eredménye alapján megállapítottam, hogy a reintegráció, jelen esetben a „Fogvatartottak reintegrációja” című projekt a büntetés-végrehajtás szervezeti kommunikációjában óriási szerepet tölt be. A szervezetnek figyelembe kell vennie a társadalmi érdekeket és a fogvatartottak érdekeit: a projekt elsődleges célja maga a reintegrációs folyamat. Azonban nem szabad háttérbe szorulnia az állampolgárokkal való kapcsolatnak, hiszen ők azok, akik a szabadulás után befogadják majd a reintegrációs projektben részt vevő személyeket. Ők azok, akik a véleményüket formálják, akik magatartásukkal befolyásolni tudják a reintegráció sikerességét. A folyamat közös érdek, melynek eredményessége érdekében szükségünk van a hatékony, célratörő és világos kommunikációra, toleranciára és bizalomra.

Felhasznált irodalom

- Csepeli György (2011): *A szervezkedő ember*, Budapest, Osiris Kiadó, p. 19-27, 185-192.
- Korinek László (1996): *A tömegtájékoztatás és a bűnözés kapcsolata*, Budapest, Magyar Kriminológiai Társaság, Kriminológiai Közlemények 53., p. 18-26.
- Marinovich Endre engedélyével: Németh Márta, *A public relations elmélete* című főiskolai jegyzet vonatkozó fejezetei
Kiemelte: Nyárády Gáborné - Szeles Péter (2005): *Public Relations I.* Perfekt Zrt., p. 87-91.
- Pusztai László (1996): *A regionális bűnmegelőzés lehetőségei és a Magyarországon alkalmazható megoldások*, Budapest, Magyar Kriminológiai Társaság, Kriminológiai Közlemények 53., p. 30-38.
- Szeles Péter (1999): *Public relations a gyakorlatban*, Geomédia szakkönyvek, Budapest.
Kiemelte: Borosán Beáta (2008): *A PR. A PR lényege. A PR eszköztársa. A külső és belső PR. Az arculat és az image.*, Budapest, Nemzeti Szakképzési Intézet, p. 4.

Internetes források

- Állami Foglalkoztatási Szolgálat, PR Menedzser, Szakmaismerető információ mappa. (Kiadja: Foglalkoztatási és Szociális Hivatal, 1999/2008.) 2.
www.epalya.hu/media/mappa/PR_menedzser.pdf / Utolsó letöltés: 2018.04.18.
- Antal Zsolt, Közzszolgálati kommunikáció, közbizalom és médiaszabályozás. In *Medias Res: 2017/2.*
www.media-tudomany.hu/archivum/kozzszolglati-kommunikacio-kozbizalom-es-mediaszabalyozas / Utolsó letöltés: 2018.04.19.
- Borgulya Istvánné, Kommunikációmenedzsment a vállalati értékteremtésben. (Budapest, Akadémiai Kiadó, 2010): 34. Kiemelte: Molnár Katalin–Varga Júlia, Szervezetek belső kommunikációjának megszervezése. (2012.) 15.
www.nyelvilektoraras.hu/wp-content/uploads/2012/05/Szervezetek-belső-kommunikációjának-megszervezése.pdf / Utolsó letöltés: 2018. 02. 20.
- BvOP Oktatási Segédanyagok - Reintegráció alapfok 2018.
bv.gov.hu/download/4/ee/02000/Reintegráció%20alapfok%202018.pdf. Utolsó letöltés: 2018.02.19.
- Hegedűs Judit - Ivaskovics Krisztián, Büntetés-végrehajtásban dolgozók nézetei a reintegrációról. (*Alkalmazott Pszichológia*, 2016.) 85.
real.mtak.hu/51267/1/AP_2016_4_Hegedus_Ivaskevics.pdf / Utolsó letöltés: 2018.04.18.
- Ismeretlen szerző, All about PR. (Public Relations Society of America, é.n.)
www.prsa.org/all-about-pr / Utolsó letöltés: 2018.04.18.
- Ismeretlen szerző, PR definíciók. (jegyzet, é.n.)
media.ektf.hu/nappali/orai_anyagok/baloghadienn/pr_1_definicio.pdf / Utolsó letöltés: 2018.04.20.
- Molnár Katalin–Varga Júlia, Szervezetek belső kommunikációjának megszervezése. (jegyzet, é.n.)
www.nyelvilektoraras.hu/wp-content/uploads/2012/05/Szervezetek-belső-kommunikációjának-megszervezése.pdf / Utolsó letöltés: 2018.04.18.
- MRSZKI online tananyag. Büntetés-végrehajtási szakmai ismeretek fejezetei. (2015)
mrszki.hu/images/docs/rendeszetiagazatasi/segedanyagok/bv/09_evf_bv.pdf / Utolsó letöltés: 2018. 03.14.
- Némedi János - Centroszet Szakképzés-szervezés Nkft. online tananyag, Szervezetek c. fejezet. (2009)
centroszet.hu/tananyag/vezetes/1_szervezetek.html / Utolsó letöltés: 2018.03.02.
- Pályázati felhívás. A felhívás címe: Fogvatartottak reintegrációja. A felhívás kódszáma: EFOP-1.3.3-16 (Széchenyi 2020)
www.palyazat.gov.hu/efop-133-16-fogvatartottak-reintegracija / Utolsó letöltés: 2018.04.17.
- Prancz Balázs, A büntető igazságszolgáltatás és a média konfliktusa. (*Iustum Aequum Salutare IV.* 2008/2.) 171.
ias.jak.ppke.hu/hir/ias/20082sz/11.pdf / Utolsó letöltés: 2018.04.19.

Ranga Attiláné, Vörös Erzsébet, Büntetés-végrehajtási reintegrációs ismeretek – Reintegrációs programok. (Lektorálta: Büntetés-végrehajtási Szervezet Oktatási Központja, Budapest, 2016. november) 47. Kiemelte: Bartha Vanda, Az élet a börtön után, avagy a sikeres reintegráció. (Szakdolgozat: Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Büntetés eljárásjogi és büntetés-végrehajtási tanszék, 2017.) 3.
midra.uni-miskolc.hu/document/25692/21778.pdf / Utolsó letöltés: 2018.02.19.

Windt Szandra, Mediáció és resztoratív igazságszolgáltatás a büntetés-végrehajtásban (MEREPS), avagy egy nemzetközi projekt tapasztalatainak bemutatása* (Budapest, 2011.)
www.uni-miskolc.hu/~wwwdeak/Collegium%20Doctorum%20Publikaciok/Windt%20Szandra.pdf / Utolsó letöltés: 2018.04.08.

A SZOLGÁLATI KUTYA SZEREPE, JELENTŐSÉGE, KÉPZÉSÉNEK ÉS ALKALMAZÁSÁNAK LEHETŐSÉGEI A BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁS SZERVEZETÉNEK RENDSZERÉBEN

The role, significance and possibilities of the training and application of service dogs within the organization of the Hungarian Prison Service

A büntetés-végrehajtás szervezeti rendszerébe integrált kutya vezető és szolgálati kutyáik jelenléte évtizedek óta kétséget kizáróan nélkülözhetetlen segítség a biztonsági tevékenységgel kapcsolatos szerteágazó feladatellátás során. Ez a speciális szakterület rendkívül kreatív, az átlag feletti fizikai és szellemi munkaterhelést jól tűrő végrehajtó állományt igényel. A szolgálati kutyák képzése folyamatos változáson megy keresztül, amihez új képzési módszerek, technikák elsajátítása szükséges. Napjainkban az egyik legnagyobb kihívást az utánpótlás kutyák beszerzése jelenti. Kölyökkutyák nevelése, esetleg tenyésztés? Mindkettő lehetőség, melyet biztosan ki kell vizsgálnunk, nem csak elméletben, de a gyakorlatban is. Csakis így fejlődhet és érhet el eredményeket a „kutyás szakma” őrző-védő és kereső kutyáival a Bv. Szervezet életében.

Kulcsszavak: szolgálati kutya, kölyökkutya, tenyésztés, képzési módszer, kutya vezető

The handlers and service dogs integrated within the organization of the Hungarian Prison Service has been an essential aid while performing tasks related to security service. This special area of expertise requires extraordinarily creative operative staff with above average physical and mental capabilities. The training of service dogs goes through constant change for which acquiring new knowledge in new training methods and techniques is necessary. Today one of our most challenging tasks is the acquisition of new dogs to train. Puppies or breeding? Both are a possibility that need to be looked into not just in theory but in practice. Only thus can the “canine occupation” reach achievements and develop with its defence and tracking dogs within the organization of the Prison Service.

Keywords: service dog, puppy, breeding, training method, staff members with dogs

„Az a rendíthetetlen hűség, amellyel a rábízott vagyont védelmezi, ahogyan szembeszáll a támadókkal, az az ügyesség, amellyel a nyomot követi vagy kitűnik a vadászatban – mindez igazolja, hogy a kutyát az ember szolgálatára rendelték a halhatatlan Istenek” (Ciceró)

Bevezetés

Nem vitás, elfogult vagyok a kutyákkal kapcsolatban. Feltétel nélküli bizalmuk és szeretetük, melyet felénk, az ember felé mutatnak, a mai napig újra és újra lenyűgöz. Mióta tudatomra ébredtem, mágnesként vonzódok hozzájuk és azt hiszem, remélem, ez az érzés kölcsönös.

Nem tudni pontosan mikor jött el az a pillanat, amikor az ember és kutya barátsága elkezdődött. Csak sejtéseink lehetnek arról, miképp vette a bátorságot az első kutya, hogy közelítsen az emberhez, és mikor volt bátorsága magának az embernek is, hogy ezt a közeledést elfogadja. Az viszont bizonyos, hogy őseink felismerték és kihasználták a kutyák kiváló adottságait, segítettek a vadászatok során az élelemszerzésben, őrizték otthonaikat, szolgálták és szolgálják a mai napig az embert. Nagyszerű döntés, életre szóló szövetség és barátság lett belőle.

Ebben az írásban megpróbálok bemutatni ezt a csodálatos teremtményt, legfőképp azon oldaláról, hogy mely szerteágazó módokon segíti már ősidők óta az ember munkáját – különös tekintettel – néhány évtizede már szolgálati kutyaként is a büntetés-végrehajtásban.

Történeti áttekintés

A kezdetek

Az egyik legrégebbi írásos dokumentáció a mai órkutyák elődjéről szól, melyek egy francia kikötőváros, Saint-Malo éjszakai őrszolgálatát látták el már 1155-ben¹. A nyomkövető kutyák képzésének kezdete a XVIII. századig nyúlik vissza és mondhatni, hogy ez a szakterület alapozta meg a szolgálati kutyák általános alkalmazását. Az angol rendőrség angol vérebeke² képzett ki a bűncselekményt elkövető tettesek felkutatására, tették ezt nagynevű szakemberek, egyetemi tanárok támogatásával. Az angolok mellett a francia, majd a német rendőrség is egyre több lehetőséget látott a kutyák alkalmazásának területein. Az I. világháború után az angol véreb lassan kikopott a rendszerből, helyét a német juhász kutya vette át. A két világháború között egyre bővült alkalmazásuk területe egész Európában.

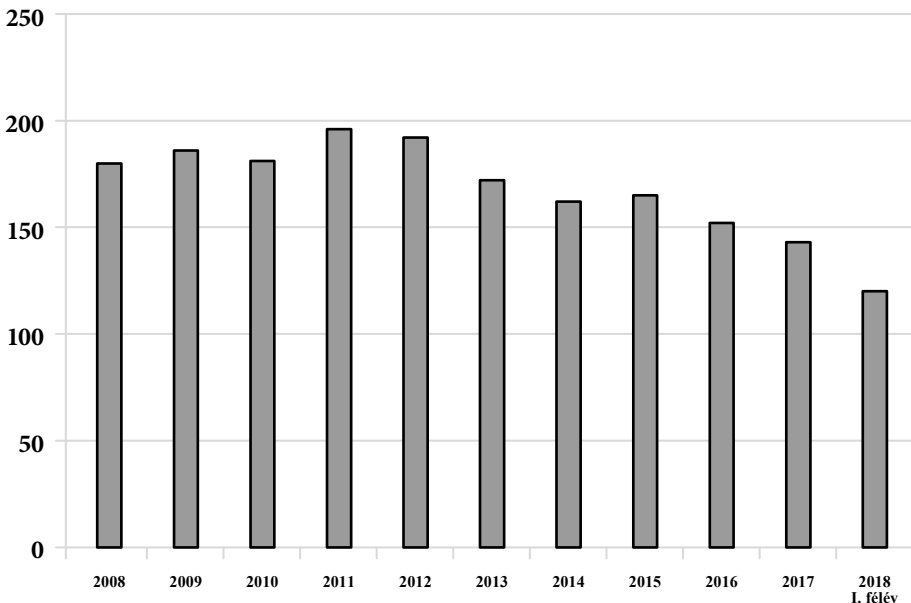
1 Francia kikötőváros, ahol éjszaka a városkapukat bezárták és több erőteljes szelindek típusú kutyát engedtek el láncokról, megerősítve ezzel az őrséget.

2 Az angol véreb-bloodhound kutyafajtát kifejezetten nyomkövetésre tenyésztették ki kb.i.sz.1000-ben, eredete vitatott. Híresen jó szaglása miatt sokáig az egyetlen fajta nyomkövető kutya volt.

Hazánkban a szolgálati kutya tevékenység szintén nyomkövető szakterületen jelent meg, első ízben 1886-ban a fővárosi rendőrségnél. Az I. világháborút követően mind a rendőrség, mind a csendőrség egyre nagyobb érdeklődést tanúsított a szolgálati kutyák alkalmazhatóságának irányairól. A rendőrségen 1926-ban Kispesten 3 darab kutyával kezdődött a kiképzés és tenyésztés.

A büntetés-végrehajtás szervezeti egységeinél a 70-es évekből található írásos dokumentáció arra vonatkozóan, hogy kutyákkal erősítették meg az intézetek külső őrzését, majd néhány év múlva, nyomkövető és járőr kutyák képzésével is próbálkoztak. Ez idő tájt a technikai berendezések még nem voltak alkalmasak arra, hogy a bv. intézetek, intézmények biztonságos őrzését ellássák, ezért került látótérbe a szolgálati kutya, mely remekül kiegészítette ezeket az eszközöket. A kezdeti lépések még szabályozók nélkül, néhány elszánt kutyavezető és lelkes parancsnok együttműködésével, egyedi ötletekkel és képzési módszerekkel történtek. Az őrkutyák az intézetek külső részein, általában két kerítés között voltak elhelyezve és szektorokra osztott területen teljesítettek szolgálatot. Megakadályozták a fogvatartottak szökését, illetve nem adtak lehetőséget a külső területről ily módon bejutni szándékozók számára. Nagy problémát okozott, hogy igazából nem volt gazdájuk, néhány egyedhez agresszivitásuk miatt be sem lehetett menni, maximum etetésüket és itatásukat tudták megoldani. A másik vélet a „mindenki kutyája” típus volt, hozzájuk tulajdonképpen bárki bemehetett, így az eredményes őrzés egy esetleges „éles” bevetés során csak a véletlennek lett volna köszönhető.

Felismerve a továbbblépés szükségességét, a szabályok egységes alkalmazását, a kutyák tartásáról, alkalmazási feltételeiről 1979-ben minisztériumi jogszabály (8/1979. számú IM rendelet) született.

**Szolgálati kutyák számának alakulása éves bontásban országosan
(2008-2018. I. félévig)**

A Büntetés-végrehajtási Szervezet kutyás szolgálatának bemutatása

Napjainkban

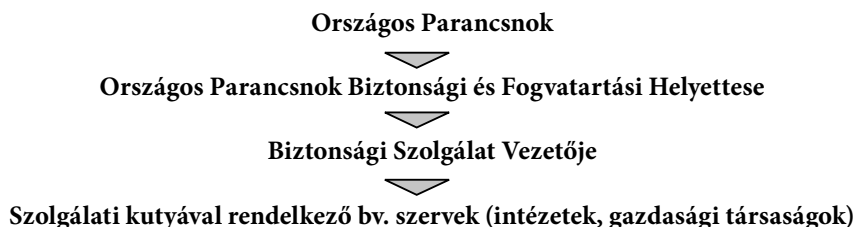
Szolgálati kutyát a következő feladatokra lehet alkalmazni a Bv. Szervezetnél:

- objektumőrzés,
- járőrözési feladat,
- biztosítási feladatok ellátása,
- nyomkövetés,
- kereső munka, valamint
- kényszerítő eszközként.

Csak a Bv. Szervezet állományában lévő képzett és minősített szolgálati kutyát lehet szolgálati feladatra vezényelni és alkalmazni.

A szolgálati kutyákkal kapcsolatos összes feladatot (szakirányításukat, a képzések, vizsgák ütemezését, beszerzést, selejtezést, képzési tematikák elkészítését, jogszabályi háttér megalkotását) jelenleg a BvOP Biztonsági Szolgálat vezetője által kijelölt 1 fő kiemelt főreferens végzi.

Szervezeti struktúra a kutyás szolgálat irányítása szempontjából:

A szolgálati kutyák száma jelenleg³ országosan összesen 120 darab, az alábbi bontásban:

Képzettsége	db
őr-járőr	81
nyomkövető	2
kábítószers-kereső:	12
kábítószers-mobiltelefon-kereső „duál”	1
járőr-nyomkövető „duál”	1
nyomkövető-kábítószers-kereső „duál”	5
képzés alatt álló kutyák	18

³ 2018. augusztus 15.

Fajtájakat tekintve többnyire német juhászkutya, malinois, ezek keverékei és rottweiler. Ezen kívül néhány angol cocker spániel, holland juhászkutya, magyar vizsla, óriás schnauzer is megtalálható az állományban.

	Német juhászkutya	Malinois	Rottweiler	Cane corso	Magyar vizsla	Spániel	Kaukázusi juhász	Keverék	Holland juhászkutya	Óriás schnauzer	Orosz fekete terrier	Labrador retriever
2008	133	1	40	-	-	-	2	1	-	1	1	-
2009	140	1	41	1	-	-	2	1	-	-	-	-
2010	142	4	32	1	1	-	-	1	-	-	-	-
2011	146	12	32	1	1	-	-	2	-	1	-	1
2012	150	11	26	1	1	-	-	1	-	1	-	1
2013	126	18	21	1	1	-	-	3	-	1	-	1
2014	118	15	23	1	-	-	-	5	-	1	-	-
2015	115	20	20	-	-	1	-	7	-	1	-	1
2016	93	23	19	-	1	1	-	11	2	1	-	1
2017	89	25	12	-	3	1	-	9	3	1	-	-

Szolgalati kutyák fajta szerinti megoszlása országosan 2008-2017-ben

A kutyavezetők általában egy, maximum két kutyával rendelkeznek. Szolgálati feladatokhoz tartozik a helyi büntetés-végrehajtási intézet által meghatározott biztonsági, bűnmegelőző és felderítő tevékenység.

Nem állítható szolgálatba az ápolatlan, esztétikailag kifogásolható állapotú, rossz kondícióban lévő, beteg, képzetlen (még nem minősített, vagy minősítése lejárt), vagy az a kutya, mely adott állapotában alkalmatlan a konkrét feladat végrehajtására.

Képzések

2016 előtt a nyomkövető és kábítószer-kereső szolgálati kutyáink képzését a rendőrség és a Nemzeti Adó- és Vámhivatal (volt Vám- és Pénzügyőrség) szakemberei végezték. A járőr kutyák képzésében sokkal több tapasztalattal rendelkeztek kutyásaink, ezért oktatásuk a bv. intézetek kutyatelepein történt. A 2016. évtől változás következett be az oktatásban, ettől az időponttól teljeskörűen, önállóan hajtjuk végre a szolgálati kutyák és vezetőik képzését a büntetés-végrehajtás keretein belül, illetve a kutyák több szakirányban történő „duál”⁴ képzését is.

Jelenleg nagy hangsúlyt fektetünk a szolgálati kutyás állomány elméleti és gyakorlati képzésére egyaránt. A kutyavezetők oktatása kapcsán szorosan együttműködünk a társ rendvédelmi szervek hazai és külföldi szakszolgálataival, illetve civil szakemberekkel is.

4 A szolgálati kutyák képzése, alkalmazása több szakterületet is átfoghat (pl.: nyomkövető-kábítószer-kereső).

Fotó: Bv. fotó

Őr-járőr kutyák

Az őr-járőr kutyát csak a képzettségének megfelelően, leginkább az alábbi szolgálati feladatokra lehet alkalmazni:

- objektumőrzés,
- helyiségek, területek ellenőrzése,
- a kutyavezető tevékenységének, intézkedésének biztosítása,
- csoportos fogvatartotti programok, tevékenységek biztosítása,
- a fogvatartott bv. szerven kívüli mozgatásának biztosítása,
- a fogvatartott szökésének megakadályozása, megszökött fogvatartott felkutatása, elfogása,
- a személyi állomány, illetve a fogvatartott életének, testi épségének megóvása,
- járőr vagy akciócsoport megerősítése,
- kényszerítő eszközként,
- kötelékben történő fellépés esetén.

Fontos megjegyezni továbbá, hogy a kizárólag őrzési feladatra alkalmazott kutyának és vezetőjének is meg kell felelnie a járőrkutya minősítő követelményeinek.

A hagyományos járőr kutyák képzése mellett, elkezdődött az általános szolgálati kutyák⁵ tanfolyami képzése, mely abban különleges, hogy a járőr képzettségen felül, a részt vevő állomány képzési tematikájába beépítésre került a nyomkövetés is alapfokon. Az így képzett kutyák alkalmasak lesznek a forró nyomon üldözésre, terepkutatásra is.

5 Több szakterületre képzett szolgálati kutya, mely őrző-védő (járőr) és nyomkövetési feladatok ellátására is alkalmas.

Elengedhetetlen, hogy a szolgálati kutyák gyakorolhassanak a fogvatartottak elhelyezésére szolgáló helyiségekben, épületekben, hiszen a minőségi munka feltétele, hogy lehetővé tegyék előzetes felkészítésüket. Fontos tehát, hogy a szolgálati kutyát legyen lehetőség körletre bevinni. A nem kívánatos fogvatartotti magatartás megelőzéséhez rendkívül hatékony eszköz, ha előre kiszámíthatatlan időközönként jelenik meg a járórpár. A fogvatartottak külső területen történő foglalkoztatása során sok esetben szinte elengedhetetlen a szolgálati kutya bevonása az őrzésbe. Ott, ahol felismerik ennek jelentőségét, minimálisra csökkenthető a rendkívüli esemény bekövetkezése, és így felügyelőből is kevesebb létszám lenne szükséges.

Fotó: Bv. fotó

Nyomkövető kutyák

A nyomkövető kutya az alapképzést követően az alábbi feladatokra alkalmazható:

- emberi szagnyom követése,
- megszökött, elrejtőzött fogvatartott útvonalának felderítése, a személy felkutatása,
- nyomhoz tartozó tárgyak felkutatása.

A nyomkövető kutya nem vehető igénybe az alábbi feladatokra:

- járórszolgálat ellátása,
- biztosítási feladatok végrehajtása,
- olyan feladat végrehajtása, amely a kutya későbbi alkalmazhatóságát veszélyezteti.

A nyomkövető kutyák képzésénél folyamatosan keressük az utat, mely módon tudjuk leghatékonyabban elősegíteni, eredményesen felkutatni egy esetleges rendkívüli esemény alkalmával engedély nélkül eltávozott fogvatartott menekülési útvonalát. A kutya kiváló érzékszerve, szaglása révén képes az ember egyéni szagát⁶ követni, hiszen akár akarjuk, akár nem, a szagmolekulák folyamatosan hullanak rólunk, és megkötődnek környezetünkben. Bár a legrégebbi, mégis az összes szakterület közül ez a legnehezebb és egyben a legvitatottabb is. Hiába a jobbnál jobb képzési módszer, a kiváló adottságú kutya, eredmény – már, amit a vezetők elvárnak – ritkán adódik. Több elismert szakember egyöntetű véleménye, hogy a nyomkövető kutya feladata az iránymutatás. Ne várjunk csodát tőle, hiszen nehezen elképzelhető, és csak nagyon ritka esetekben vezet konkrétan a keresett személyig vezetőjét. A menekülő személy a kutyát nem várja be, hogy az elfoghassa őt, igyekszik minél messzebbre kerülni a környékről.

A sikeres nyomkövetés függ a talaj minőségétől, az időjárási körülményektől és a terepviszonyoktól. Ideális a rövid növényekkel sűrűn benőtt, (füves) laza talaj, borult szélcsendes idő, páras talaj és levegő, 20 C° körüli hőmérséklet, egyenes terep. Ezek a feltételek az utóbbi évek rendkívüli eseményeinél nem igazán voltak adottak.

Kábítószer-kereső kutyák

A kábítószer-kereső kutyák az alábbi feladatokra vehetőek igénybe:

- épületek, helyiségek,
- zárkák,
- munkahelyek,
- fogvatartottak által használt egyéb helyiségek, területek,
- járművek, rakományok,
- postai küldemények,
- személyes használati tárgyak, csomagok, levetett ruhadarabok átvizsgálása.

Szerte a világon már több tízmillió azon személyek száma, akik a kábítószeres rabjaivá váltak, ezért a leghatékonyabb módszereket kell bevetni ezen szerek terjesztőivel és fogyasztóival egyaránt. A kutyák szaglásánál jobb műszer még napjainkban sem létezik, pedig ennek kifejlesztésére hatalmas összegeket költöttek már.

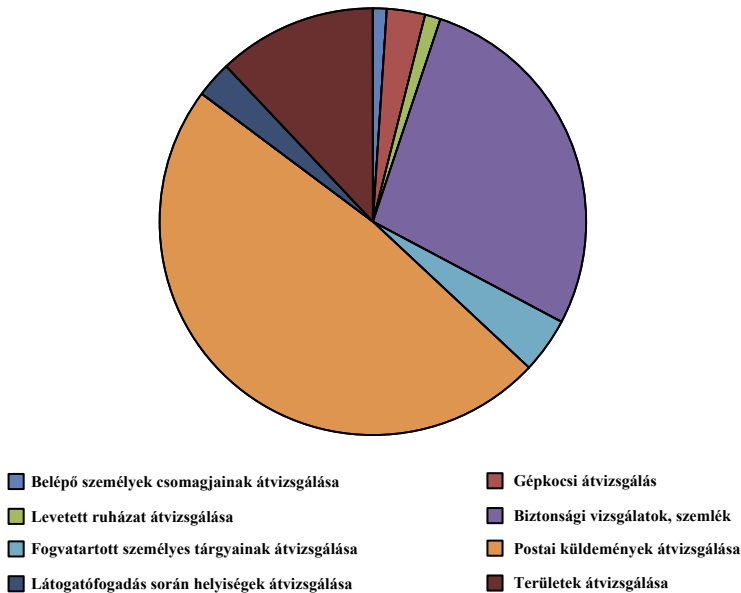
2017-ben először került sor a kábítószer-kereső kutyák alaptanfolyami oktatását megelőzően, néhány kutya előképzésére⁷. A képzés zárásánál megfigyelhető volt ezen kutyák kiváló minőségű munkavégzése, mely alapján megerősítést kaptunk, hogy a jövőben minél nagyobb létszámban kellene ezt a programot alkalmaznunk az összes szakterületen. Ennek feltétele, hogy olyan kiképzők legyenek a rendszerben, akik kellő elhivatottsággal, szakmai ismerettel és belső motivációval rendelkeznek. Együtt tudnak

6 A verejték, a faggyúmirigyek váladéka, a bőr felületéről folytonosan leváló hámsejtek szaga. Ezen kívül több más szag is befolyásolja (ruházat, hormonállapot, illatszerek, dohány, stb.), illetve az egyén közvetlen környezete. Az egyedi szag a szervezet egészére jellemző. A jól képzett kutya képes rendkívül csekély erősségű emberi szagot felismerni, követni, és azonosítani azt.

7 A tanfolyami alapképzést megelőzően a kiképző oktatja a kutyát az elvégzendő feladat alapjaira, ezzel megrövidül a tanfolyam képzési ideje.

működni a képzés során mind a vezetőikkel, mind a rájuk bízott kutyavezetőikkel. Az új képzési módszerekre nyitott, a tanfolyamon felmerült problémákat azonnal „kezelni” tudó szakoktatók bevonása elengedhetetlen.

Ami a börtönön kívül tapasztalható, az a tendencia várhatóan a börtön falain belül is megjelenik, igaz némi időbeli csúszással ugyan, de jellemzően azonos módon. Mire gondolok? Például még több évvel ezelőtt a „hagyományos” kábítószeres (hasis, marihuána, kokain, heroin, amfetamin) használata volt jellemző, napjainkban az új pszichoaktív szerek, pszichotróp anyagok kerülnek látótérbe. A kábítószer-kereső kutyák képzésénél a saját speciális oktatás eredménye ezért is vitathatatlan, gyorsabban tudunk reagálni a változásokat követve. Egyre több kábítószerrel, pszichotróp szerrel és pszichoaktív anyaggal ismerkedhetnek meg kutyáink. Második éve a kutyák jelzémódjának kialakításánál törekszünk a stabil „passzív” jelzés⁸ megtanítására. Ezzel minimálisra tudjuk csökkenteni a károkozást, változatosabb helyszínekre juthatunk be gyakorolni, illetve a későbbiekben a személyen való kutatásnak is lehetőséget biztosítunk. A szakterületre képzett kutyák száma növekvő tendenciát mutat, párosul mindez egy nagyfokú minőségi javulással is.

Kábítószer-kereső kutyák munkája 2017-ben

Mobiltelefon-kereső kutyák

A bv. intézetekbe bejuttatni kívánt, vagy bekerült tiltott tárgyak jelentős részét a mobiltelefonok teszik ki. Ezért megkezdtük – kísérleti jelleggel – kutyáink kiképzését ezen

8 A kábítószer-kereső kutya a megtalált anyagot fekvé, ülve, vagy állva jelzi koncentrált testtartással, közvetlenül nem érintkezve a keresett szaggal.

eszközök felkutatására. Jelenleg egy kutya képes jelezni a mobiltelefont, azonban a kereső kutyák egy részét tovább képezve ez a szám hamarosan jelentősen emelkedni fog.

	Őr-járőr	Nyomkövető	Kábítószer-kereső	Nyomkövető-kábítószer-kereső "duál"	Nyomkövető-járőr "duál"	Képzés alatti, növendék
2008	161	2	14	-	-	3
2009	158	2	16	-	-	10
2010	163	2	15	-	-	1
2011	180	2	13	-	-	1
2012	170	3	12	-	-	7
2013	157	3	9	-	-	3
2014	148	2	12	-	-	-
2015	145	5	14	-	-	1
2016	130	2	13	5	1	1
2017	113	2	14	5	1	8

Szolgálati kutyák képzettség szerinti megoszlása 2008-2017-ben

Néhány visszatérő kihívás

Mivel a kutya hibái túlnyomóan csak a kiképzés során derülnek ki, néhányszor dönteni kell az állat visszaadásáról. Ilyenkor jobb mielőbb megválni a kutyától, esetleg egyéb szakterületre javasolni, hiszen más feladatra még tökéletesen alkalmas lehet. Nem jó, ha túlságosan hozzánk nő az állat, csak húzzuk-halasztjuk a döntést, hiszen ezzel rengeteg idő vész kárba és a kutyának sem teszünk jót vele. Ez persze nem jelenti azt, hogy a legelső apró nehézségnél fel kéne adni, de ha több ismétlődő probléma merül fel a kutyával kapcsolatban és nem tudunk továbblépni vele, döntenünk kell. Ezt jobb mielőbb megtenni, bár ilyen alapvetően ritkán fordul elő.

Kutyabeszerezés

Jelenleg a Bv. Szervezetnél szolgálatot ellátó kutyák a BvOP, az intézetek, illetve a gazdasági társaságok által megvásárolt egyedekből tevődnek össze.

Döntő többségben a Bv. Szervezet magánszemélyektől szerzi be a szolgálati kutyákat, melyek minősége átlagos. A sokéves gyakorlati tapasztalatok alapján kijelenthető, hogy e személyek két nagy csoportra oszthatók. Azon kutyatenyésztők, akik erre a keresleti piacokra nevelik kutyáikat, valamint azok, akik magánemberként úgy döntenek, hogy a kutya túlzott aktivitása miatt szolgálati kutyának ajánlják fel állatukat.

Az első csoportba tartozó személyek általában rendvédelmi szervezeteknek célzottan nevelik kutyáikat.

A szolgálati alkalmasság szempontjából mi is ezeket az ösztönöket, küllemet és belső tulajdonságokat keressük, de általában ezekhez az egyedekhez elsősorban külföldi vásárlók jutnak hozzá, mivel magasabb vételárat tudnak kínálni.

A második csoport által felkínált kutyák jellemzően kedvtelésből tartott ebek, felkészítést szinte egyáltalán nem kapnak a szolgálati munkára. Alacsonyabb vételárral bekerülhetnek az állományba, pozitív, családi környezetben nevelkednek, de sokszor éppen e miatt nehezebben viselik a kennelemben történő tartást.

Előfordulhat, hogy a kiképzés vagy az alkalmazás egy későbbi fázisában a kutya kiégési állapotot mutat⁹, amelyen egy nagyobb pihentetés sem segít és meg kell válnunk a kutyától.

A fentiekre megoldást jelenthet a Büntetés-végrehajtás kölyökkutya és a későbbiekben a tenyésztési programja.

Kölyökkutya program

A módszer tesztelését 2017-ben megkezdjük a büntetés-végrehajtás jelenlegi, saját kutyaállományának felhasználásával, illetve kiváló tenyész pároktól vásárolt kölyökkutyák bevonásával. Összesen 7 darab kölyökkutyát vásároltunk, 1 darab született Veszprémben saját szolgálati kutyáktól. Ebből 2 darab magyar vizsla, 5 darab német juhászkutya, 1 darab német juhászkutya-malinois keverék.

Ezekből a kölyökkutyákból az idei évben 2 egyed nyomkövető alaptanfolyamra, 4 egyed pedig kábítószer-kereső alaptanfolyamra került beiskolázásra. A további két kutya beiskolázását 2019-ben tervezzük járór szakirányra.

Mivel a bv. szervezeti egységeinek „speciális” környezetet nagyban eltér más rendvédelmi szervezet környezeti sajátosságaitól, ezért indokolt kifejezetten e területi sajátosságokra figyelemmel felnevelni, kiképezni utánpótlás célú szolgálati kutyákat.

A speciális képzés miatt kölyökkorban megvásárolt, magabiztos, egészséges, célirányosan előképzett kutyák jobban meg tudnak felelni a BvOP által készített szolgálati kutya beszerzési követelményeknek 12-16 hónapos korukra.

A kölykök kiválasztásánál nem azt nézzük, mennyire „aranyos” egy kiskutya. Mindegyik az. Tulajdonképpen nem is kiskutyát választunk, sokkal inkább nagy gyakorlattal rendelkező, megbízható tenyésztőt és kiváló képességű, jól örökítő szülőket. Általában ezek a tenyésztők garanciát is vállalnak a kutyákra, örökletes betegség vagy idegrendszeri problémák miatt egyaránt. Hogy miért? Hosszú távra tervez, érdekében áll, hogy az általa tenyésztett kutyákról pozitív kép szülessen, a lehető legtöbb kutyával szakember foglalkozzon, és ennek híre eljusson az itthoni és külföldi kutyás sportot művelő vagy szolgálatot ellátó potenciális csoportokhoz. Így a jövőben sokkal kedvezőbb feltételek mellett tudja értékesíteni a kennelemben született almokat, folyamatos biztos vásárlói közösséget kialakítva.

A kölyökkutyák neveléséről-képzéséről előzetesen kidolgozott ütemterv szerint, képzési terv készül, pontosan meghatározva a kitűzött célt.

⁹ Az addig jól működő munkakapcsolat kutya és vezetője között teljesen megbomlik, a kutya a tanult kiképzés ellenére feladatát nem képes teljesíteni, érdektelenné válik a külvilág felé.

Havonta legalább egy alkalommal, a projekt vezetőjével, vagy az általa megbízott személlyel konzultálni kell a célirányos képzés-nevelés hatékonyságáról, egyedenként a fejlődésétől függően rövid távú célokat kell meghatározni.

Hat hónapos kor előtt általános, de szakirányok (járőr, nyomkövetés, kábítószerkeresés) felé törekvő képzést kell végrehajtani. Lehetőség szerint 6-8 hónapos korban el kell döntenie, hogy a kutya további képzése mely szakirány, esetleg szakirányok felé folytatódjék.

Igy a rendszerbe bekerülő kutyák előélete teljes mértékben ismert lesz. Az ellenőrzött, stabil elhelyezési és tartási körülményeknek köszönhetően az egészségügyi kockázat minimalizálható, a különböző fertőző betegségek kockázata lecsökkenthető, és ezáltal is jelentős költségmegtakarítás érhető el.

Nem az alaptanfolyam kiképzőjének kell az esetlegesen gyenge képességű kutyákat felzárkóztatnia, vagy kizárnia a képzésből, a tanfolyamon már ismert, előképzett kutyás párosok vehetnek részt.

Valószínűleg teljes mértékben elmarad az a negatív tapasztalat, melyet a börtönkörnyezet okoz az erre nem szocializált kutyáknál. A jól megtervezett kutyavezető-kutya páros kialakításokból és a megfelelően szocializált kutyákból adódóan, elkerülhetők lesznek a képzések kezdeti időszakában néha előforduló olyan esetek, melyek a még nem, vagy nehezen alakuló kapcsolatból adódnak.

A Biztonsági Szolgálat szerepe

A bv. intézetek, ezen belül a biztonsági szakterület fő feladata a fogvatartottak biztonságos őrzése napi tevékenységük során. A kutyavezető szolgálati kutyájával meghatározott kísérési, felügyeleti, járőrözési, kereső vagy egyéb feladat függvényében a bv. szerv bármelyik objektumába, területére, helyiségébe beléphet, szolgálati kutyájával gyakorló vagy „éles” feladat végrehajtását teljesítheti. Munkáltatásra, szabadlevegőn tartózkodásra, intézetben kívüli engedélyezett programok biztosítására, tiltott eszközök, anyagok intézetbe való bekerülésének megakadályozására és egyéb más, biztonsággal összefüggő tevékenység támogatására ma már nélkülözhetetlen az az erő, melyet a szolgálati kutya képvisel. Vezetőjével együtt végzi a fogvatartottak őrzését, felügyeletét, ellenőrzését, a bv. szerv őrzését, védelmét. Ez a tevékenység túlnyomórészt megelőző jellegű. A biztonsági tevékenységen belül feladatuk külső őrzés, belső őrzés, felügyelet, ellenőrzés, szállítás, előállítás közbeni őrzés, munkáltatás közbeni őrzés, felügyelet és ellenőrzés, egyéb biztonsági feladatok közbeni őrzés, felügyelet és ellenőrzésben való részvétel.

Mit teszünk és mit tehetünk? A napi szolgálati tevékenység, vagy rendkívüli esemény során tapasztalt hiányosságokat fel kell dolgozni, ennek alapján kreatív ötletekkel lehetőségeket kell keresni a szolgálati kutyák új alkalmazhatóságának területeiről. A tiltott tárgyak bejutási útvonalának felderítésével, célzott kereséssel sokat segíthetünk az eredményes feladatvégrehajtásban.

Új típusú ellenőrzésekkel próbáljuk a lehető legoptimálisabb helyzeteket megteremteni a szolgálati kutyák alkalmazásának eredményessége érdekében. Operatív akciókkal, nagyobb élőerő összevonásával, célzottan végzünk biztonsági vizsgálatokat a bv. intézetekben.

Módszertani útmutatók kiadásával segítünk a feladatvégrehajtás leghatékonyabb módszerének kiválasztásában.

Egy kereső kutya munkáját nem szabad csak a sikeresen megtalált esetek alapján minősíteni, hiszen roppant nehéz a „tetten érés”, mivel az operatív jelleget csak igen kis ideig őrizhetjük meg.

A kutya szolgálatnak minden intézetben nagy szerepe van. Ma már nem elég, hogy egy kutya nagy legyen és ugasson. Bizonyítania kell a börtönben, ki kell vívnia tekintélyt. A járőrkutyaikat és a keresőkutyaikat is tesztelik a fogvatartottak, hol egy „véletlen” mozdulat, hol egy „beáldozott” tiltott eszköz vagy anyag segítségével. Ha átmegy a kutya ezen a vizsgán is, nagy tisztelet övezi, legyen az egy elfogó járőrkutya, vagy egy kis testű keresőkutya. A fogvatartottak között hamar híre megy az új dolgozónak, figyelik tevékenységét és pontosan tudják azt is, mikor híre van szolgálatban. Nem lehet kérdés, hogy a kutya megelőző jelenléte felbecsülhetetlen visszatartó erővel bír, illetve fokozza biztonságérzetét nem csak a kutyavezetőnek, hanem az egész állománynak.

Tapasztalatok a nehézségek megoldása kapcsán

Mindig vannak és lesznek nehézségek, de akadnak olyan problémák, amiket kis odafigyeléssel, kreatív gondolkodással meg lehet oldani.

Nem győzöm hangsúlyozni a szolgálattervezés- és szervezés fontosságát. A napi feladatok sikeres végrehajtása érdekében a rendelkezésre álló élőerőt és eszközöket az ezzel a feladattal megbízott személyek koordinálják. Igazából tőlük függ, hogy a kutya vezető mennyit foglalkozik a kutyaival, vagy vesz részt egyéb szolgálati feladat végrehajtásában kutya nélkül. Tapasztalatom szerint ez nem minden esetben a legcélszerűbb módon sikerül.

A feladatra alkalmas, elkötelezett kutyavezetők száma viszonylag alacsony. Az oktatási-képzési intézményekben előadásokat tartunk, hogy az állomány szélesebb körben megismerhesse a szakterület szépségét és motivációt merítsen, hogy közénk tartozzon.

A kutyavezetők és kutyáik képzéseinél elengedhetetlen a megfelelő szakember, szakoktató, aki elhivatott, nyitott az új képzési módszerekre. A következő években számuk növelése szükséges. További feladatot jelent a kutyák számára szabályosan kialakított szállítójárművek biztosítása.

A szolgálati kutyákat be kell engedni a körletekre is gyakorlás és preventív jelenléti céljából, valamint a minimális képzési idők kiadása kötelező.

A rendkívüli események tapasztalatai azt mutatják, hogy szükséges még intenzívebben felkészíteni az állományt a nyomkövető munka során a társszervekkel való hatékony kommunikációra, együttműködő, határozott jelenlétre. Több nyomkövető kutya képzésével, régiós szinten az ország egész területét lefedve, gyorsan az esemény helyszínére érkezhetünk. Mivel a kábítószer-kereső kutyáknak minimális mennyiségű és rendkívül jól elrejtett anyagokat kell megtalálniuk, szagérzékenységüket fejleszteni kell.

Együttműködés fontossága

A bv. szervek együttműködhetnek egymással, illetve a társ rendvédelmi, és polgári szervezetekkel, egyesületekkel, magánszemélyekkel a feladatok végrehajtása során.

A bv. szervek kutyás szolgálatának együttműködése nem csak az összetartozás élményét adja, hanem elősegíti a célzott feladatvégrehajtás hatékonyságát is. A bv. intézetekben nap mint nap ugyanazok az ingerek érik a kutyákat és vezetőiket, ezért nagyon fontos, hogy kimozdulhassanak, új helyzetekben is alkalmazhassák a tanult szakmai fogásokat. Nagyobb létszámmal, „külső” résztvevőkkel gyorsabban és kicsit más szempontból kerülhetnek végrehajtásra például a biztonsági szemlék, vizsgálatok. A régiós képzések szervezésével helyi problémák megoldására kaphatnak a kutyások segítséget, gyakorolhatnak idegen személyekkel őrző-védő, vagy kereső szituációkban.

A hazai társ rendvédelmi szervekkel (rendőrség, Nemzeti Adó- és Vámhivatal, Magyar Honvédség) napi szintű és folyamatos az együttműködés. Mind a képzések elméleti, gyakorlati részét illetően, mind pedig a helyszíni tapasztalatok, új képzési technikák kapcsán egyeztetésre kerül sor.

Az Bv. Szervezet kutyás szolgálatának évente megrendezésre kerülő nemzetközi versenyére a hazai társ rendvédelmi szerveken kívül meghívásra kerülnek a szlovák, cseh és lengyel bv. szervezet delegáltjai is. Ezek a versenyek kitűnnek szervezettségükkel, szerteágazó, rendkívül érdekes feladataikkal, melyet mi sem bizonyít jobban, mint az, hogy struktúráját, ötleteit vendégeink versenyein is vizionáljuk.

A nemzetközi kapcsolatok folyamatos erősítése nagy lehetőség a szakmai fejlődés, illetve új képzési módszerek megismerése terén.

A 2017. évben a hazai kábítószer-kereső tanfolyam keretében a szlovák bv. szervezet szolgálati kutyákkal foglalkozó szakemberei is részt vehettek a képzésen, majd ennek viszonzásaként, az egész kereső tanfolyam – kutyákkal együtt – meghívásra került a szlovák kutyás szolgálat kiképző bázisára. A közös tréningek remek lehetőséget teremtenek speciális szituációs gyakorlatok végrehajtására, illetve a kutyák megis-

merkedhetnek a külföldön rendszeresített gyakorló kábítószerekkel is. A kölcsönös segítség példaértékű a kutyás szolgálat minden szakirányában, különösen a szlovák bv. szervezettel. Kölyökkutya programunk elindítását, a későbbiekben esetleg a tenyésztés lehetőségét is ennek köszönhetjük. Mindhárom tenyész szuka jelölt kiváló szlovák munka vérvonalú ősöktől származik, kiválasztásukban, átadás-átvételükben a szlovák bv. szervezet nyújtott segítséget.

Évek óta részt veszünk kutyáinkkal szlovákiai és csehországi versenyeken, ahol elmondható, hogy szolgálati kutyáink képzettségének javulását nemzetközi szinten is érzékelik.

A nemzetközi kapcsolatok, illetve a szakmai konzultáció erősítése érdekében első ízben, hazánkban került megrendezésre az a találkozó, mely kifejezetten a szolgálati kutyák tevékenységével összefüggő nemzetközi gyakorlatokat mutatta be, melyre a „visegrádi négyek” tagországai kerültek meghívásra. Hagyományt teremtve, első alkalommal 2018. június 12-14-e közötti időpontban Pilisszentkereszten realizálódott a három napos tanácskozás, ahol a hazai szakterület bemutatásán túl, a meghívott országok is betekintést engedtek a náluk kialakult gyakorlatokba. A kerekasztal megbeszélés célja az volt, hogy a bv. szervezetek közti együttműködést erősítse, a különböző módszereket, gyakorlatokat megismerhessük, hasznosíthassuk.

Törvényesség-arányosság

A szolgálati kutyával végrehajtható biztonsági tevékenységek jogszerűségét, kényszerítő eszközként való alkalmazását, törvényi szintű szabályozás garantálja.

„A bv. szervezet hivatásos szolgálati jogviszonyban álló tagja feladatának jogszerű teljesítése során - amennyiben más intézkedés nem vezet eredményre -, az e törvényben meghatározott kényszerítő eszközök alkalmazására jogosult és köteles.

Szájkosárral ellátott szolgálati kutya - pórázon vagy anélkül - akkor alkalmazható, ha a testi kényszer alkalmazásának a feltételei fennállnak.

Szájkosár nélkül szolgálati kutya pórázon akkor alkalmazható, ha az intézet, illetve a fogvatartás biztonságát veszélyeztető csoportosulás enyhébb kényszerítő eszközzel nem osztható szét, vagy ha az a személyi állomány tagjának az intézkedésével szemben tanúsított aktív ellenállás leküzdéséhez szükséges.

Szájkosár és póráz nélkül szolgálati kutya:

- személyi sérüléssel fenyegető támadás, illetve az életet vagy a testi épséget közvetlenül fenyegető magatartás elhárítására,
- az elzárást vagy az idegenrendészeti őrizetet töltő személy kivételével a fogvatartott szökésének a megakadályozására, és a megszökött fogvatartott elfogására alkalmazható.”¹⁰

¹⁰ 1995. évi CVII. törvény 15.§(1) 21.§(1-3)

Jövőkép

Fő célkitűzés, hogy a tenyésztés, a kölyökkutyák beszerzése és a megfelelő szakirányba történő nevelés segítséget jelentsen a kiváló minőségű szolgálati kutyák utánpótlása tekintetében.

A kölyökkutyának könnyebben formálható a jelleme, beszerzési költsége olcsóbb, tudjuk milyen hatások érték fejlődése során, meghatározott irányba fejleszthetjük képességeit.

A 2019. évre tervezett első almokból a további tenészcsoportokat ki lehet alakítani, belső törzskönyvezéssel dokumentálhatóan, a kezdeti lépések ezzel az állománnyal elkezdhetők és a következő generációkból egyre jobb minőségű tenészegyedekek majd kiválaszthatók.

A saját célra felnevelt kutyák alkalmazása várhatóan nagy minőségi javuláshoz vezet, elősegíti a prevenció érvényesülését, illetve a büntfelderítés hatékonyságát, nem utolsósorban a Bv. Szervezet szakmai elismertségét is nagymértékben javítva.

A Központi Támogató Főosztály részére, az alap járőr képzettségű kutyákat tovább képezzük, speciálisan képzett „elfogó kutyák”¹¹ tanfolyami oktatásának keretén belül.

A jövőre nézve célunk a kutyás szakirányú tevékenység fejlesztése, mind a kutyák, mind a kutyavezetők létszámának növelése, nagy figyelmet fordítva a minőségi javulásra is.

Fontos az oktatás során a helyi sajátosságok, speciális igények figyelembevételével, mely leghatékonyabban a Bv. Szervezeten belüli képzéssel oldható meg. A képzések átalakítása, rendszerének bővítése az igények függvényében folyamatos. Minden év első hónapjában éves oktatási, képzési terv kerül az intézetek részére megküldésre, az előző évi igényeik felmérésének figyelembevételével.

Nagyon nagy segítség lenne és a további fejlődést elősegítené, illetve a speciális képzési igényeket támogatná egy központi kiképző bázis létrehozása, a továbbképzések és tanfolyamok lebonyolítására. További kiképzőket célszerű bevonni a képzésbe, központi állományba, így az utánpótlás kutyák előnevelése is megoldódhatna. Hazánkban minden rendvédelmi szerv rendelkezik ilyen bázissal, még a jóval kisebb szervezetek is akár 40 kutyával.

Összegzés

Megállapítható, hogy a kutyák egyedszáma tekintetében kismértékű, folyamatos csökkenés tapasztalható. A 2013-as új szabályozó rendszer központi minősítési követelményeinek sok kutya nem tudott megfelelni, ugyanakkor ettől az évtől a kutyás szolgálat „minőségi” fejlesztése kezdődött el. Az egységes vizsgaszabályzat, a követelmények meghatározása a kutyák munkájának javulását eredményezte. 2015. év második felétől új látószögből, újabb változások következtek. Kiemelkedő figyelmet fordítottunk a végrehajtó állomány szakmai fejlesztésének lehetőségeire, melyet a mai napig rendkívül fontosnak tartunk. A továbbképzésekre meghívott előadók a rendészeti munka széles

11 A járőr alapvizsgán túl a művelési csoport tagjaival közös, kiemelt feladatot végrehajtó szolgálati kutya továbbképzése speciális feladatokra.

skáláját átfogó szolgálati helyekről érkeztek: ORFK, BRFK, TEK, Bűnügyi Szakértői és Kutatóintézet, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Nemzeti Adó- és Vámhivatal, Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács, Magyar Honvédség. A 2016. évben bekövetkezett változások – saját képzések minden szakterületen – önbizalmat és hitet adtak a kutyavezetőknek. Kissé idegenkedve fogadták „duál” kutyáink kiképzését, de a végeredmény mindenkit meggyőzött arról, hogy lehetséges egy kutyát több szakterületen is alkalmazni.

A 2018. évben a már hagyományos kábítószer-kereső, nyomkövető és járőr tanfolyamokon túl, új képzési formaként, a már képzett – passzív jelzésű – kábítószer-kereső kutyák közül kiképeztünk két egyedet, melyek már alkalmasak a személyen való kutatásra is.¹² Kutyáink képzése megkezdődött a mobiltelefon, illetve új pszichoaktív szerek felkutatására is.

A járőrkutyák képzését átgondoltuk, az idei évben már általános szolgálati kutyaként a nyomkövetéssel, személyek felkutatásával is megismerkednek.

Bár a nyomkövető kutyáink az „éles” bevetések során rendkívül nehéz időjárási körülmények között dolgoztak, így is több esetben tudtak irányt mutatni a keresett személy útvonalának meghatározásában, illetve találták meg személyes tárgyaikat.

Beszerezések tekintetében elmondható, hogy folyamatos és dinamikus fejlődés jellemzi a szakterületet. A szolgálati kutyák életkora igen magas, keressük a lehetőséget a kutyák létszámának pótlására, növelésére, az állomány fiatalítására. Ennek érdekében megkezdtük „kölyökkutya programunkat”, mely új lehetőségeket biztosít. Az Országos Parancsnokság segítséget nyújt mind a beszerzések gyakorlati lebonyolításában, mind annak anyagi támogatásában.

A kiváló minőségű kutyák és a jól képzett kutyavezetők azonban csak akkor tudják bizonyítani sokoldalú képességeiket, ha szolgálati helyükre visszatérve szinten tartják a tanult ismereteket és szolgálati kutyáikkal együtt tevékenykedhetnek. A Bv. Szervezetben talán nincs is még egy ilyen szakterület, ahol a személyi állomány ilyen sokirányú gyakorlati tapasztalattal rendelkezne. Előállítás, szállítás, külkórházi őrzés, körletlen való munka és valamennyi biztonsági tevékenységgel összefüggő szolgálati feladatra alkalmas ez a kiváló csapat. Azonban nem minden intézet tudja hatékonyan beépíteni a kutyás szolgálatot a biztonsági rendszerébe. A jövőben hasznos lehet újra-gondolni a szolgálati kutyával ellátható tevékenységek körét központi és helyi szinten egyaránt. Kiemelten fontos az élőerővel való hatékony gazdálkodás. A rendkívüli eseményeket megelőző, vagy megszüntető feladatvégrehajtást csak a kutyavezető és szolgálati kutyájának együttes munkavégzésével tudjuk biztosítani. Ha a kutya vezető éppen más feladatot lát el kutyája nélkül, nem tudunk azonnal reagálni akkor, amikor tényleg kutyára lenne szükség. A kutya érez, érzékel, a vezetője idegállapotát is pontosan átérzi. Aki nem tud kutyájával foglalkozni munkaidejében, azt folyamatos lelkipurdalás gyötri, hiszen hű társának mozgásigényét és képzését jobb esetben csak munkaidőn túl biztosíthatja.

Sokan kétségbe vonják a szolgálati kutyák munkájának megbízhatóságát, néhányan pedig épp ellenkezőleg, csodát várnak tőlük. Tényként kell elfogadnunk, hogy az urbanizáció, a városiasodás, a légszennyezettség, a globális felmelegedés nagymértékben negatívan hátráltatják a nyomkövető kutyák eredményességét. Az azonban nem

12 Ezek a kutyák a személyeken elrejtett tiltott anyagok felkutatására is képesek.

vonható kétségbe, hogy négylábú segítőinkre hatalmas szükségünk van manapság is, nem véletlenül próbálják oly sokszor tévútra vezetni őket mindenféle praktikákkal.

Van még egy nagyon lényeges szempont, amit sokan nem vesznek komolyan, pedig rettentően fontos az eredményesség szempontjából. Ez a kutya és gazda összhangja. Lehet bármilyen szép és jó egy kutya, a gazdája pedig remek szakember, ha a kutya és vezetője nincsenek összhangban, nem szimpatizálnak egymással, akkor az egész munka kudarcra van ítélve. Soha nem szabad erőltetni a kutyavezetőt a számára valamilyen okból nem szimpatikus kutya képzésére, a vele való munkára.

Az igazi kutyás mind „bolond”, mondják a kívülállók. Ez így igaz és erre még büszkék is vagyunk, hiszen csak így lehet elérni a kitűzött célt, megvalósítani a lehetetlent. Tudnunk kell, hogy mit miért csinálunk, kell, hogy legyenek céljaink, álmaink, és az álmainkért legyen kitartásunk küzdeni is. Biztosan lesznek nehéz pillanatok, de a befektetett munka mindig meghozza az eredményt. Ezért tud fejlődni ez a kutyás szakma, összefogással pedig csodákra is képesek lehetünk.

Amíg esély van rá, hogy megbízható társunk, a kutya segíthet a rendkívüli események megelőzésében, felderítésében, a tiltott tárgyak felkutatásában és egyéb biztonsági tevékenység során, mindent meg kell tennünk annak érdekében, hogy az őket megillető tiszteletben és megbecsülésben végezhesék munkájukat továbbra is az ember szolgálatában.

Felhasznált irodalom

- III. Nemzetközi Kynológiai Kongresszus (1990): BM Kiadó, Budapest
1995. évi CVII. törvény a büntetés-végrehajtási szervezetről
- Boglyasovszki Csaba-Frigyer László-Gregori Attila-Silling István-Czár Vendel (2007): A Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet Kutyás felügyelőinek és kutyatelepének prospektusa, Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium, Budapest.
- Daragó Sándor (1998): Az ORFK K.K.I. története 50 év (48-98) (ORFK K.K.I.), magánkiadás
- Daragó Sándor-Preisler József-Tamás Gábor (1984): A kutya kiképzés alapjai, BM Könyvkiadó, Budapest
- Gácsai Márta-Ferenczy Tamás (1994): Kutyaiskola, Elektra Kiadóház, Budapest
- Id. és Ifj. Jilly Bertalan (1962): A vadászkutyák idomítása, Mezőgazdasági Kiadó, Budapest
- Kotoff Olivér (1958): A kutya kiképzése szimatmunkára, ÉM. Dokumentációs és Nyomatványellátó Vállalat, Budapest.
- Kovács György (2003): A vadak ura, Magyarországi Német Juhászkutya Klub, Budapest
- Kovács Zsolt (2016): A rendőrkutya története, Dietvet-Holistik Bt., Budapest
- Szilágyi Zoltán-Matlag Ferenc-Kovács Gábor-Dr. Sós István-Zupka Sándor-Dr. Kertész Péter-Dr. Veress Tibor (1999): A kábítószer-kereső kutya, UNDCP megrendelésére az Országos Rendőr-főkapitányság Kutyavezető Képző Iskola, Dunakeszi
- Szinák János: Kriminliztikai Odorológia, ibolyatibor.atw.hu/Sajat/8.pdf (letöltve: 2018.08.01.)
- Uwe Tabel (2012): A vércsapán, Fehér Mihály-Kertész Sándor Nimród Vadászujság

Small white rectangular label on the table.

Fotó: Bv. fotó

AZ INTÉZETI VALLÁSGYAKORLÁS SZEREPE A REINTEGRÁCIÓS FOLYAMATOKBAN

*The role of practicing religion inside prison
in the reintegration process*

2000 óta a büntetés-végrehajtási intézetekben a börtönlelkészi szolgálattal és a vallásgyakorlással kapcsolatos jogi szabályozás jelentős változáson ment keresztül. A tanulmány részint a szabályozás változásait hivatott bemutatni, másfelől viszont hangsúlyt fektet a XXI. századi protestantizmus egyházzal, kereszténységgel kapcsolatos tanításaira. Az egyházak helyzetének változása tapasztalható a büntetés-végrehajtási intézetek fogvatartotti populációjának életében. Mi az eredményes reintegráció? Hogyan segít az egyház, a fogvatartottak vallásgyakorlása a reintegrációs folyamatokban? A tanulmány szerzője ezekben a kérdésekben nyújt iránymutatást.

Kulcsszavak: vallásgyakorlás, reintegráció, egyház, kereszténység, börtönlelkész

The laws on practicing religion inside prisons and on the prison pastor service have been undergoing significant changes since the year 2000. The study is on one hand intended to show changes in regulation and on the other hand emphasizes the importance of the teachings of the XXI. Century Christian Protestantism on the church and on Christianity. There is a change in the situation of churches in the life of the inmates in prisons. What is considered to be an effective reintegration? How does the church help prisoners in reintegration processes through religious practice? The author of this paper provides guidance on these issues.

Keywords: religion, reintegration, church, Christianity, prison pastor

Bevezető gondolatok

A letartóztatottak és jogerős elítéltek vallásgyakorlásának jogi szabályozása 2000-től egészen napjainkig jelentős változáson ment keresztül. A börtönlelkészi szolgálat megalakulása, a büntetés-végrehajtási intézetekben vallási tevékenységet végző missziós szervezetek jelenléte elfogadottá vált. Az egyházi szolgálat a büntetés-végrehajtási intézetek életében a napi tevékenység része, integrálása már megtörtént. Mára már kevésbé szükséges a börtönlelkészi szolgálat jelenlétének igazolása, sokkal érdekesebb az, hogy milyen hatással bír a börtönlelkészi szolgálat munkája, a szabad vallásgyakorlás biztosítása a fogvatartottak szabadulás utáni életére. Mind az egyházak, mind pedig a büntetés-végrehajtás nagy figyelmet fordít a börtönlelkészi szolgálat működését szolgáló feltételek megteremtéséhez annak érdekében, hogy a vallásgyakorlás ne csupán alkotmányos alapelv maradjon, hanem napi szinten élhessenek a vallásgyakorlás jogával mindazok, akiknek életében a vallás segítséget, támogatást, útmutatást jelent.

A fogvatartottak vallásgyakorlásával kapcsolatos jogi szabályozás bemutatása

A lelkiismereti és vallásszabadsággal kapcsolatos jogszabályi hierarchia csúcán az Alaptörvény áll, amelynek hetedik cikkében az alábbiakat olvashatjuk a vallásszabadságról:¹

- (1) Mindenkinek joga van a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságához. Ez a jog magában foglalja a vallás vagy más meggyőződés szabad megválasztását vagy megváltoztatását és azt a szabadságot, hogy vallását vagy más meggyőződését mindenki vallásos cselekmények, szertartások végzése útján vagy egyéb módon, akár egyénileg, akár másokkal együttesen, nyilvánosan vagy a magánéletben kinyilvánítsa vagy kinyilvánítását mellőzze, gyakorolja vagy tanítsa.
- (2) Az azonos hitelveket követők vallásuk gyakorlása céljából sarkalatos törvényben meghatározott szervezeti formában működő vallási közösséget hozhatnak létre.
- (3) Az állam és a vallási közösségek különváltan működnek. A vallási közösségek önállóak.
- (4) Az állam és a vallási közösségek a közösségi célok elérése érdekében együttműködhetnek. Az együttműködésről a vallási közösség kérelme alapján az Országgyűlés dönt. Az együttműködésben részt vevő vallási közösségek bevett egyházként működnek. A bevett egyházaknak a közösségi célok elérését szolgáló feladatokban való részvételükre tekintettel az állam sajátos jogosultságokat biztosít.
- (5) A vallási közösségekre vonatkozó közös szabályokat, valamint az együttműködés feltételeit, a bevett egyházakat és a rájuk vonatkozó részletes szabályokat sarkalatos törvény határozza meg.

¹ Magyarország Alaptörvénye VII. cikk

Az Alaptörvény szellemiségét híven visszatükrözi a 2011. évi CCVI. törvény, melynek bevezetőjében az alábbiak olvashatóak:²

A Magyarországon működő vallási közösségek a társadalom kiemelkedő fontosságú értékadó és közösségetteremtő tényezői, amelyek hitéleti tevékenységük mellett, nevelési, oktatási, felsőoktatási, egészségügyi, karitatív, szociális, család-, gyermek- és ifjúságvédelmi, valamint kulturális, környezetvédelmi, sport- és más tevékenységükkel, valamint a nemzeti tudat ápolásával is jelentős szerepet töltenek be az ország és a nemzet életében. Magyarország elismeri és támogatja a külföldi magyar közösségek életében meghatározó szerepet játszó vallási közösségek tevékenységét is. Az Országgyűlés

- a lelkiismereti és vallásszabadság érvényre juttatása, a mások meggyőződésének tiszteletben tartása biztosítékeként a vallási közösségek önállóságának biztosítása, az állammal fennálló kapcsolatainak szabályozása céljából,
- figyelemmel az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatára, az Emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló egyezményre, valamint a lelkiismereti és vallásszabadság alapvető emberi jogával kapcsolatban megfogalmazott nemzetközi dokumentumokra, valamint arra, hogy az Európai Unió működéséről szóló szerződés 17. cikke szerint az Európai Unió tiszteletben tartja és nem változtatja meg a vallási közösségek tagállamokban meglévő státuszát,
- az Alaptörvénnyel összhangban, az állam és a vallási közösségek kölönvált működésének alkotmányos követelményét figyelembe tartva, de az együttműködés kölcsönös előnyökön alapuló elveit megfelelően érvényesítve,
- folytatva a vallásszabadságot biztosító törvényekben testet öltő hagyományt,
- tekintettel az állam világnézeti semlegességére és a felekezetek közötti békés együttélésre való törekvése,
- tiszteletben tartva a vallási közösségekkel megkötött megállapodásokat,
- felismerve, hogy a közjó előmozdításának kulcsa az emberi személy méltóságának a tisztelete, amely lehetővé teszi nemcsak az emberek és a családok számára, hanem a vallási közösségek részére is, hogy szabadon teljesítsék küldetésüket,
- külön is elismerve Magyarország történelmében és kultúrájában folyamatosan meghatározó jelentőséggel bíró egyházak kiemelkedő szerepét az Alaptörvény végrehajtására, az Alaptörvény VII. cikk (4) bekezdése alapján, a következő törvényt alkotja.

A fenti szabályozásból egyértelműen következik az egyházak vallási és társadalmi szerepvállalásának jogosultsága. A 2011. évi CCVI. törvény I. fejezetének 1. §-a a (4) bekezdésben említést tesz a lelkiismereti és vallásszabadság jogának korlátozhatóságáról: Az alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg. Alapvető jog más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható.³

2 2011. évi CCVI. törvény a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról

3 Magyarország Alaptörvénye I. Cikk (3) bekezdés

A hazai büntetés-végrehajtás életében meghatározó jelentőséggel bírt az 1979. évi 11. törvényerejű rendeletet hatálytalanító 2013. évi CCXL. törvény, a büntetések az intézkedések, valamint a szabálysértések végrehajtásáról szóló jogszabály bevezetése. A 2013. évi CCXL. törvény 119. §-a (n) bekezdése tesz említést az elítélt lelkiismereti és vallásgyakorlási jogának e törvényben meghatározott módon történő korlátozására. A Bv. Kódex azonban a korábbi törvényerejű rendelethez hasonlóan messzemenően támogatja az elítéltek és egyéb jogcímen fogvatartottak vallásgyakorlási jogainak érvényre jutását:⁴

- (1) A bv. intézetben minden elítélt számára lehetővé kell tenni, hogy lelkiismereti és vallási meggyőződését szabadon megválassza vagy megváltoztassa, vallását gyakorolhassa.
- (2) A bv. intézetben minden elítélt számára lehetővé kell tenni, hogy az egyházi személy, a vallási tevékenységet végző szervezet vallásos szertartást hivatásszerűen végző tagja, az egyházi jogi személy vagy a vallási tevékenységet végző szervezet által megbízott más személy általi gondozásban részesülhessen.
- (3) Az elítélt magánál tarthatja a vallása gyakorlásához szükséges könyveket, írásos anyagokat és kegytárgyakat. A kegytárgyak vallásgyakorláshoz való szükségességének megállapításához, az adott egyházi személy és vallási tevékenységet végző szervezet vallásos szertartást hivatásszerűen végző tagjának állásfoglalása kérhető.
- (4) Az elítélt számára lehetővé kell tenni, hogy a bv. intézetekben megvalósítható vallásos szertartásban részesüljön a vallási közösség előírásainak megfelelően. A súlyos, életveszélyes állapotban lévő elítélt kérelmére az egyházi személlyel vagy a vallási tevékenységet végző szervezet vallásos szertartást hivatásszerűen végző tagjával való találkozást soron kívül lehetővé kell tenni.
- (5) Az elítélt eltiltható az istentiszteleten való részvételtől, ha az a bv. intézet rendjét vagy a biztonságot veszélyezteti.
- (6) Az istentiszteletre önként jelentkezők részvétele – az (5) bekezdés alapján eltiltottakat, valamint a magánelzárást töltő elítélteket kivéve – nem korlátozható. A (2) bekezdésben meghatározott személlyel való ellenőrzés nélküli találkozás lehetősége azonban az istentisztelet látogatástól eltiltott, a magánelzárást töltő, illetve biztonsági zárkában vagy részlegen elhelyezett elítélttől sem tagadható meg.
- (7) A bv. intézet elősegíti a vallási közösségek szociális, karitatív, gondozói tevékenységét és az elítéltnak a szabadulásra való felkészítéséhez nyújtott szolgáltatait.

Bár nem kapcsolódik szorosan a vallásgyakorláshoz, mégis szükséges megemlíteni az elítélt és egyéb jogcímen fogvatartott jogainak felsorolásakor a 2013. évi CCXL. törvény 122. § (n) bekezdését: Az elítélt jogosult önkéntes vállalása alapján – a szabadságvesztés fokozatának és a rezsimre vonatkozó szabályok szerint – oktatási, képzési, valamint reintegrációt elősegítő személyes fejlődését biztosító programokon való részvétellel.

4 2013. évi CCXL. törvény, a büntetések az intézkedések, valamint a szabálysértések végrehajtásáról 126 (§)

A lelkiismereti és vallásgyakorlással kapcsolatos jogi szabályozás vonatkozásában lényeges, hogy a fogvatartottaknak számos kötelezettség és előírás betartása mellett a lelkiismereti és vallásszabadság jogának gyakorlását következmények nélkül szabadon elutasíthatja, arról szabadon lemondhat. A Bv. Kódex az elítéltek és egyéb jogcímen fogvatartottak vallásgyakorlásával kapcsolatos rendelkezéseit értelmező jogszabály a 16/2014. (XII.19.) IM rendelet⁵ a 110. §-tól kezdődően így fogalmaz:

110. § (1) Az elítélt részére – a bv. intézet házirendjében meghatározott időben és módon – biztosítani kell a vallása gyakorlásával kapcsolatos, törvényben meghatározott jogainak gyakorlását.
- (2) A bv. intézetben az elítélt az egyházi személlyel, a vallási tevékenységet végző szervezet vallásos szertartást hivatászerűen végző tagjával, valamint az egyházi jogi személy vagy a vallási tevékenységet végző szervezet által megbízott személlyel ellenőrzés nélkül tarthat kapcsolatot. A kapcsolat felvételét bármely fél kezdeményezheti.
- (3) Az elítélt kérelmezheti, hogy vallásának megfelelő élelmzésben részesüljön.
- (4) A vallás gyakorlásának módja nem sértheti a fogvatartás rendjét és biztonságát. Vallási kegytárgyait az elítélt ékszerként, díszként vagy megkülönböztető jelként nem viselheti magán.
111. § Az elítélt részére lehetővé kell tenni, hogy véleményt nyilváníthasson kiskorú gyermeke vallási neveléséről, és azt a szülői felügyeletet gyakorló szülővel vagy a törvényes képviselővel közölhesse.
112. § (1) A bv. intézet feladata az elítélt vallásgyakorlás rendjéről való tájékoztatása, az eseti programok időbeli meghirdetése.
- (2) A biztonsági elkülönítésben lévő, a magánelzárást töltő, a biztonsági zárkában vagy részlegen, valamint a hosszúidős speciális részlegen elhelyezett elítélt kizárólag egyéni lelki gondozásban részesülhet.
- (3) A vallási foglalkozásokon a különböző végrehajtási fokozatú elítéltek együtt vehetnek részt.
- (4) Az ugyanazon büntetőeljárásban letartóztatottak is részt vehetnek vallási foglalkozásokon, ha a bv. intézet biztosítani tudja a rendelkezési jogkör gyakorlója által meghatározott elkülönítési szabályok maradéktalan betartását.

A Bv. Kódex értelmező rendelkezései a napi, intézeti vallásgyakorlási szabályok minden fogvatartott számára érthetővé teszik azokat a lehetőségeket, amelyek segítségével lelkiismereti és vallásszabadsággal kapcsolatos jogaikat gyakorolhatják. A vallásgyakorlással kapcsolatos jogok érvényesítéséhez nem csak jogszabályokra van szükség. A napi gyakorlatból tapasztalható, hogy a személyi állomány tagjainak érzékenyítése mind a vallásgyakorlási alkalmak megtartása, mind pedig a jogszabályok értelmezése szempontjából szükséges.

5 IM rendelet a szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbírásg helyébe lépő elzárás végrehajtásainak részletes szabályairól

A személyi állomány tagjainak viszonyulása a fogvatartottak intézeti vallásgyakorláshoz

A fogvatartottak vallásgyakorlásának biztosítása a büntetés-végrehajtási intézetek személyi állományának munkavégzésén is múlik. A munkatársak biztosítják a fogvatartottak vallásgyakorlási alkalmakon történő részvételét.

A fogvatartottak vallásgyakorlásának helyszíne

Sokan feltehetik ezt a kérdést: Miért fontos a fogvatartottak reintegrációja szempontjából a vallásgyakorlás helyszíne? Utazásaim során számos templomot látogattam meg, mindegyiknek sajátos atmoszférája volt. Kevés máig használatban lévő egyházi „romot” láttam. Az Istennel, a Szenttel való találkozás színtere a büntetés-végrehajtási intézeteken belül sem lehet koszos, szemetes, elhanyagolt helyiség. Bár volt olyan időszak a 15 éves börtönlelkészi szolgálatom ideje alatt, amikor helyhiány miatt szomorú állapotok fogadtak. Ezek az idők azonban elmúltak. Minden bv. intézet életében szép és maradandó esemény, ha kápolnát szentelhetnek az egyházi előjárók. Így történt ez a Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézetben is, ahol immáron három szép kápolna került kialakításra. A tisztaság, rend és szépség nem csak higiéniai szempontok miatt fontos. Az esztétikum, a szakrális helyiség klímája elősegíti a vallásgyakorlással kapcsolatos tartalmi elemek elmélyítését. Fontos a jó levegő, az ablakokon besütő napfény, a színek, a megfelelő bútorok, a XXI. századi technikai feltételrendszer megléte. A kápolna a börtönlelkész szolgálatának helyszíne, a fogvatartottak számára a lelki elcsendesedés, a bűnbánat, az interaktív beszélgetés, a megszokottól eltérő, a változatosságot sugárzó barátságos hely, ahol jó lenni. Célszerű az, ha a börtönkörülményektől függetlenül a fenti kritériumoknak megfelelő helyiség kerül kialakításra.⁶

A mai büntetés-végrehajtási gyakorlatban a biztonsági szempontok érvényesítése mellett a börtönlelkészi szolgálat tagjai tevékenységük során figyelmet fordítanak a fogvatartottak reintegrációjára, a szabadulás utáni életére, a társadalomba történő visszaailleszkedésükre. Nem csak azért, mert a büntetés-végrehajtás az elítéltek sikeres reintegrációja érdekében igénybe veszi a börtönlelkészi szolgálat munkáját.⁷ Azért is, mert a börtönlelkészi szolgálat tagjai fontosnak tartják, hogy a vallásgyakorlás a normális élet része, ezt jelenítik meg minden nap a fogvatartottak között végzett munkájuk során.

Az intézeti vallásgyakorlás specifikumai – Az egyház szolgálata a mai világban

Az alábbi gondolatok az elmúlt évek tapasztalatainak összegzését hivatottak közvetíteni. A Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézetben jól kialakított rendszer teszi gördülékennyé

6 A Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet II. objektumának kápolnája

7 2013. évi CCXL törvény 164. § (7)

a fogvatartottak vallásgyakorlásának biztosítását. A Bv. Kódex szabályozása értelmében a fogvatartottak vallásgyakorlással kapcsolatos tevékenysége a fogvatartottak reintegrációjának egy részét képezi. Ezzel egyet lehet érteni, ezt el is lehet utasítani, de az mindenképpen megfontolás tárgyát képezi, hogy az elítéltek és egyéb jogcímen fogvatartottak vallásgyakorlása a büntetés-végrehajtási intézet falain belül nem lehet öncélú tevékenység, a jogszabályi háttérre minden körülmények között tekintettel kell lenni.

A Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézetben 1 fő főállású római katolikus diakónus és 2 fő főállású evangélikus börtönlelkész teljesít szolgálatot. A három objektum a börtönlelkészek egyházi szolgálatából, valamint a felekezeti hovatartozásból fakadóan, a vallásgyakorlási profilt, valamint a végrehajtás rendjéből fakadó specifikumokat illetően is eltér egymástól. A sokszínűségből fakadó eltéréseknek kizárólag pozitív hatásai vannak. Szolgálatunk során a tradicionális egyházi alkalmak megtartása mellett nagy hangsúlyt fektetünk az interaktív vallási tevékenységek megvalósítására is.

A vallás, a hit gyakorlása, az életvezetési tanácsadással kapcsolatos alkalmak rendezése segíti a fogvatartottak sikeres társadalmi reintegrációját. Ugyanakkor az egyházi szolgálat, a vallás gyakorlásának teológiai értelme más üzenetet is hordoz a büntetés-végrehajtási környezetben. Az egyház csak akkor egyház, ha másokért van. Az egyháznak osztoznia kell az emberi közösség életének világi gondjaiban, nem uralkodva, hanem segítve és szolgálva. Egy ismert evangélikus teológus szerint a mindenkori prédikátor szándéka nem az, hogy a világot jobbá tegye, hanem az, hogy Jézus Krisztusban való hitre hívja meg, és tanúságot tegyen az Ő általa és az ő uralma által megvalósított kiengesztelésről. *„Ha az embertől elvárják, hogy egy alapvetően istentelen világban megtapasztalja Isten szenvedésének jelentését, ezáltal maga is az istentelen világban áll. Kereszténynek lenni nem azt jelenti, hogy valamilyen vallásos alapon állva egy vallásos metódika szerint megjelenítünk valakit az életünkben (legyen az egy bűnös, egy bűnbánó, vagy egy szent), kereszténynek lenni azt jelenti, emberré kell formálódniuk. Nem egy adott embertípussá, hanem akik Krisztus által leszünk, akik Krisztus terem bennünk. Nem a vallásos cselekedetek tesznek bennünket kereszténynek, hanem a világi életünkben az Isten szenvedésének megélése tesz azzá minket.”*⁸ Az egykori berlini evangélikus püspök 2006-ban tartott előadásának szavai ma is aktuálisak. Tökéletes elméleti alapvetés a fogvatartottak vallásgyakorlásának elősegítése során a lelkipálos empátia fejlesztésére. Az emberlét magas szintű megéléésének megtapasztaltatása lehetséges út a fogvatartottak eredményes reintegrálásának folyamatában. Pedagógiai értelemben is ez az egyik legnehezebb feladatunk. Az egyházak minden időben keresték az utakat az emberek eléréséhez. Ugyanakkor az egyházak a modern világban a maguk helykeresésével is rendkívül sokat foglalkoznak. *„Ma leginkább a vallás jövőjére, mint a hit jövőjére fókuszálunk. Ez azzal hozható összefüggésbe, hogy a keresztény hit sehol a világban nem léphet fel monopol igényvel... Még azokban az országokban sem, ahol a keresztény egyházak csaknem az egész lakosságot magukba foglalták, a kereszténység csak egy többé-kevésbé erős faktor a sok más mellett. A jelenben a sokféle vallási-világnézeti irányzat egy ellentétben csúcsosodik ki, ami a hitről és vallásról való gondolkodást már a felvilágosodás korától kezdődően meghatározza. Az egyik oldalról megfigyel-*

8 Wolfgang Huber: Das Vermächtnis Dietrich Bonhoeffers und die Wiederkehr der Religion

hető – különösen a kereszténység példájánál – egy jelentős mértékű egyháziatlanság a keresztény közösségek egyfajta megfáradása, valamint a dominanciára törekvő intellektuális valláskritika, más oldalról pedig jelentős figyelem irányul az új vallásos mozgalmakra, az élénk lelki közösségekre, valamint ezeknek a nyilvánosság előtti vitákat befolyásoló vallásos hozadékára. Az egyháziatlanság gyakran a társadalmi modernizációban a feltartóztathatatlan szekularizációs folyamatok tézisével kerül összefoglalásra, amelyben az egyház és a vallás elveszítették jelentőségüket.”⁹ Wolfgang Huber analízise aktuális. Nincsenek könnyű helyzetben sem a mai egyházak, sem az egyházi képviselők. Talán a mai, deklaráltan keresztény magyarországi helyzet még nem annyira tragikus, mint Nyugat-Európában. A negatív tendenciák még nem érték el teljesen az egyházak hétköznapijait. A hit, mint lehetséges opció segíthet a negatív folyamatok megfékezésében, megelőzésében. Erre a rövid kitérőre azért volt szükség, mert a fogvatartottak szabad életből hozott nehéz életkörülményei mellett az egyháziatlanság is meghatározó. Az egyháziatlanság is, mint oly sok minden más, sokszor az alacsony iskolázottsággal és a fogvatartottak szociális és családi körülményeivel hozható összefüggésbe.

A vallásukat gyakorló fogvatartottak szociális háttere, gyülekezeti közössége

Az intézeti vallásgyakorlás során nem dokumentálok a felekezatiségre, vallási hovatartozásra utaló szenzitív adatokat. A börtönlelkészi szolgálat tagjai nem készítenek feljegyzést az egyes fogvatartottak iskolázottságáról, családi, etnikai helyzetéről. Mégis a fogvatartottakkal történő rendszeres találkozások során a rendezett körülmények, a szeretetteljes családi kötelékek elvesztése, vagy ezek teljes hiánya nyilvánvalóvá válik. Ennek az ellenkezője is igaz. Olykor jól szituált, megfelelő családi háttérrel rendelkező fogvatartottakkal is találkozom. Börtönlelkészként gyakran fel sem teszem a kérdést, hogy ki, miért került börtönbe. Természetesen első pillantásra senkiről nem alkotunk semmilyen véleményt. Az ember majd a későbbiekben vele szemben ülő emberről először benyomásokat gyűjt. Jó, hogy a szolgálat során erre is adatik megfelelő idő. A fogvatartottak közössége heterogén jelleggel bír. Valóban az Isten Szentlelkének munkája szükséges ahhoz, hogy a büntetés-végrehajtási intézetekben egyházi jelleggel közösségek alakuljanak ki. Börtönlelkészként rendkívül fontosnak tartom ezt a közösségi jelleget. A világi közösségekhez hasonlóan a börtönben is legyen gyülekezet. Természetesen, a jogi szabályozásból fakadóan tekintettel vagyok a különböző csoportok kialakítása során a büntetőjogi, büntető-eljárásjogi, valamint a büntetés-végrehajtási anyagi jogszabályokra. A különböző közösségek kialakításánál figyelembe veszem a rezsimszabályokat, az elkövetett cselekmények jellegét, az egyes fogvatartottak koncentrációs képességeit, a személyes szimpátia, antipátia jelenlétét és természetesen lehetnek olyan közösségi alkalmak, ahol ezen szempontok nem játszanak akkora szerepet. A legnyitottabb közösségi alkalom a fogvatartottaknak tartandó istentisztelet. Az alábbiakban egy női fogvatartotti levélből idézek, amelyet a reintegrációs őrizete megkezdése előtt írt részemre:

⁹ Wolfgang Huber Glaubensfragen, p. 25-27.

„Köszönöm az istentiszteletek meghittségét (milyen fura ezen a helyen ilyen leírni, pedig én sokszor éreztem ezt a kápolnában), köszönöm a csoportfoglalkozások oldottságát, köszönöm, hogy heti néhány alkalommal „elvitt” gondolatban, köszönöm, hogy a tornák alkalmával a testem épségét is meg tudtam őrizni, így a lelkem is könnyebben túlélte... Köszönöm, hogy segített visszatalálni, újra közelebbi kapcsolatba kerülni Istennel. Köszönöm a vezetést, köszönöm a terelést. Elfelejtettem, köszönöm, nagyon köszönöm a családi istentiszteleteken való részvétel lehetőségét is, rengeteget segítettek és adtak a találkozások. Életem végéig szeretettel és hálával gondolok Önre.”

Szinte valamennyi foglalkozástípus említésre került ebben a levélrészben. Talán érzékelhető, hogy egy vallását gyakorló fogvatartottnak, aki soha nem élt Isten nélkül, de vele sem, mit jelent a vallás gyakorlása. A fogvatartott keresztényként szabadult.

A börtönlelkész szerepe a reintegrációs folyamatokban

A 2011. évi CCVI. törvény a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szól. A törvény bevezetőjében a törvényhozó hatalom elismeréssel adózik az egyházak munkájával kapcsolatban. A bevezető értelmében és a napi gyakorlatban is nyilvánvaló, hogy az emberi létnek nincs olyan területe, amelyet ne lehetne kapcsolatba hozni a vallással, a vallásgyakorlással. Az eltérő foglalkozástípusok mind egy célt hivatottak megvalósítani: a büntetés-végrehajtás oldaláról jelentkező igény a sikeres reintegrációs folyamat, a börtönlelkézi szolgálat tagjaként pedig meghatározó tapasztalni, ha valaki jó keresztényként valóban megújulva testben és lélekben folytathatja a szabadulást követő életét. Mi áll a sikeres, eredményes reintegrációs folyamatok hátterében? A kérdésre végtelenül egyszerű válaszolni: imádság és munka, inspiráltság, hogy másokat motiválni tudjunk. A legtökéletesebb körülmények sem segítenek, sőt még a legjobb szándékok sem, ha a börtönlelkész nem eléggé kreatív annak felismerésére, mi segít pontosan ezen folyamatok pozitív felerősítésében.

Ahhoz, hogy a börtönlelkész adni tudjon, töltekeznie kell. Segít az utazás, a más nyelv, a kultúrák különbözőségének gazdagsága, a csend, az olvasás, a szemlélődés. Nem egyszerű ugyanis a hangot megtalálni a mai emberrel.

Pár nappal ezelőtt beültem legkedvesebb nürnbergi templomomba, a Lorenzkirchbe. A rövid áhítat, valóban olyan volt, amilyennek meghirdették: 15 percben mindent megkaptam, amiért oda bementem. Gyönyörű zenét, kedves, érthető gondolatokat egy zsolnárvérs kapcsán, családom, gyermekem szerető közelségét. Végül pedig németesen az ott szolgáló lelkész barátságos mosolyát és kézszorítását a templom kapujában. Miért is írtam ezt le? Mert a vallásukat gyakorló fogvatartottak sem vágnak másra, mint hogy ezt megkapják. Ezzel az ajándékkal, a szellemi, spirituális kincsekkel tovább lehet menni, lehet emlékezni rájuk, elő lehet venni akkor, amikor az ember elfárad, vagy bizonytalannak érzi életét. Az összes vallásgyakorlási alkalom erre kell, hogy inspirálja a fogvatartottakat: Isten közelségének felfedezése kapcsán legyen erejük, motiváltságuk a jó mellett dönteni, pozitív elhatározásokra jutni. Ezekben a folyamatokban nélkülözhetetlen a fogvatartottak családi kapcsolatainak erősítése. Ezért tartok immáron hat éve rendszeresen családi istentiszteleteket, ahol a fogvatartottak közvetlenül érintkezhetnek gyermekeikkel, házastársaikkal, szüleikkel, engedélyezett

kapcsolattartóikkal. Az istentisztelethez kapcsolódóan a látogatás során lehetőség nyílik a hozzátartozók megismerésére és szükséges esetben lelkipozíciójára is.

A feszültségekről nyíltan lehet beszélni, azokról a terhekről is, amelyeket a családtagoknak hordozniuk kell. A szétszakítottság különösen a női fogvatartottakat és gyermekeiket érinti a legfájdalmasabban. Ezek a hiányok is tudatosulnak. A szabad életben „természetesnek” tűnő dolgok, események, élmények felértékelődnek. Arra a helyre kerülnek, ahol korábban is lenniük kellett volna. Így lesz a sokféle pozitív hatás életető, megtartó erővé a vallásukat gyakorló fogvatartottak életében. Így lehet a reintegrációs folyamat eredményes.

Végezetül pedig hadd adjam közre a fent említett fogvatartott részemre írt leveléből a befejező gondolatokat: *„És egy utolsó gondolat...., azon a pénteken, amikor a bv. bírótól visszafelé jövet megállt a rabszállító autó a kapu előtt, elcsigázottan és boldogan néztem ki az ablakon – és Ön éppen akkor lépett ki a kapun és indult hazafelé. Akkor és ott elköszöntem Öntől. Sok szeretettel X. Y.”*

Bizonyára vannak szomorú tapasztalatok a vallásukat gyakorló fogvatartottakat illetően a reintegrációs folyamatok eredményessége vonatkozásában. A fentebb idézett levél azonban ennek ellenkezőjét mutatja. A virtuális fogvatartotti arcképcsarnokomban a 15 év börtönlelkészi szolgálat során arányaiban több vallását gyakorló fogvatartott integrálódott sikeresen a társadalomba, mint amennyivel visszaesőként találkoztam. Hiszek abban, amit Pál apostol is meggyőző erővel fogalmaz meg a Római levél 12. fejezetének 21. versében:

„Ne győzzön le téged a rossz, hanem Te győzd le a rosszat jóval.” Egyedül a jó közvetítése segít a változás fontosságának felismertetésében, a társadalomba történő visszailleszkedés folyamatában.

Felhasznált irodalom

2011. évi CCVI. törvény a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról
2013. évi CCXL. törvény, a büntetések az intézkedések, valamint a szabálysértések végrehajtásáról
- IM rendelet a szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbírság helyébe lépő elzárás végrehajtásainak részletes szabályairól
- Magyarország Alaptörvénye
- Wofgang Huber: Das Vermächtnis Dietrich Bonhoeffers und die Wiederkehr der Religion - előadás online változata. www.ekd.de/060204_huber_berlin.htm
- Wolfgang Huber Glaubensfragen 25-27. o. online. beckassets.blob.core.windows.net/product/other/16686180/leseprobe_huber.pdf

TOBORZÁS A SZEGEDI IFJÚSÁGI NAPOKON

A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága és a Szegedi Fegyház és Börtön közös szervezésében az idei évben először a Büntetés-végrehajtási Szervezet is képviseltette magát a Szegedi Ifjúsági Napokon.

A 2018. augusztus 22-26-a között megrendezésre került – idén 50 éves – Szegedi Ifjúsági Napok négy napja alatt több mint 100 000 fiatal látogatott ki az Újszegedi Partfürdőn berendezett fesztiválvárosba. A fesztivál területén kialakított „Civil Téren” a Magyar Honvédség, a Rendőrség és a Katasztrófavédelem mellett a Büntetés-végrehajtási Szervezet is igyekezett megszólítani a fesztiválózó fiatalokat. A kitelepülés nem titkolt célja volt, hogy az érdeklődők betekinthesse a büntetés-végrehajtási hivatás kicsit zárt világába, megismerjék a legfontosabb feladatainkat, a feladatellátáshoz használt eszközöket és nem utolsósorban tájékozódjanak a büntetés-végrehajtás által biztosított karrier lehetőségekről. Céljaink elérése érdekében színes programokkal, bemutatókkal, látványos installációkkal és interaktív beszélgetésekkel vártuk a közel 100 négyzetméteres standunkon az érdeklődőket.

A négynapos kitelepülés során a fiataloknak lehetőségük volt – előzetes regisztrációt és a szükséges ellenőrzéseket követően – meglátogatni a Szegedi Fegyház és Börtön II. objektumát, ahol bemutatásra került az intézet, illetve egy előadás keretében betekintést nyerhettek a büntetés-végrehajtás feladatrendszerébe és a részükre kijelölt útvonalon bejárhatták az objektumot. A program népszerűségét jellemzi, hogy már a fesztivál első napján az összes napra beregisztráltak az érdeklődők. Külön érdekesség volt számukra, hogy a fesztivál területe és az objektum között egy eredeti, használatban lévő fogvatartotti szállítójárművel utazhattak oda és vissza.

A standunk mellett kiállításra került egy 38 fő befogadására alkalmas fogvatartotti szállítójármű. A gépjárműre fellátogató és ott leülő fesztiválózókkal interaktív beszélgetéseket kezdeményeztünk. Pozitív élményként éltük meg mi is, hogy mennyire érdeklődtek a büntetés-végrehajtási munka, az általunk végzett szakmai tevékenység iránt. Kérdéseik kitértek a fogvatartottak társadalomba történő reintegrációjának lehetséges módszereire, a hivatásunk szépségeire és nehézségeire is.

A standunk előtt közlekedők számára lehetőség volt kipróbálni a Büntetés-végrehajtási Szervezetnél rendszeresített kényszerítő eszközöket, illetve kiállításra került egy két fő részére kialakított – eredeti berendezési tárgyakkal, eszközökkel felszerelt – zárka. A fesztiválózók belépve megismerkedhettek a fogvatartotti zárka rendjével, és kérdéseket

tehettek fel a büntetés-végrehajtási intézetek mindennapjairól, feladatrendszeréről, tájékoztatást kaptak a befogadási eljárás menetéről és a reintegrációs tevékenységről.

A mobil zárka mellett naponta egy alkalommal flash mob jelleggel a Szegedi Fegyház és Börtön műveleti csoportja tartott látványos bemutatót, mellyel nagy tiszteletet és népszerűséget vívtak ki a fesztiválózók körében.

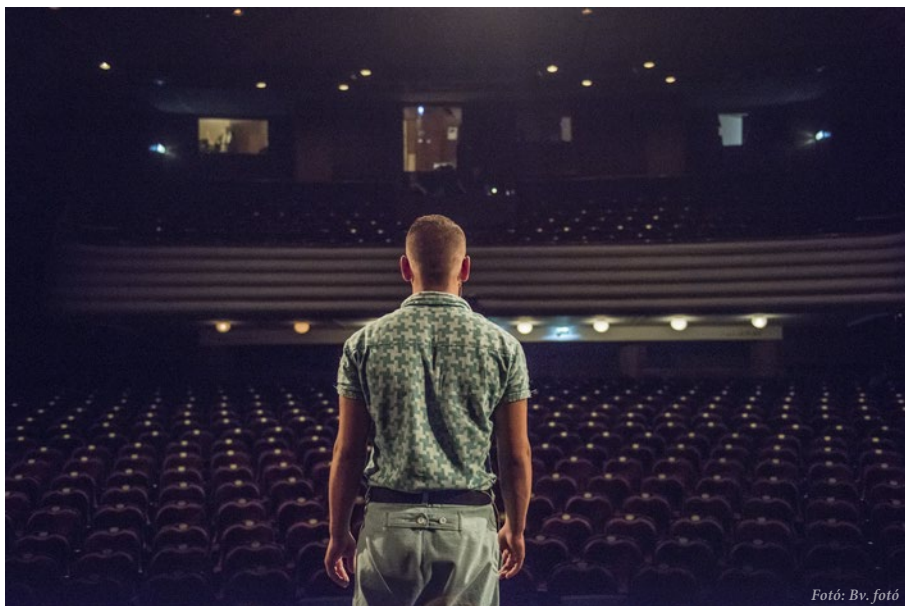
Össességében kijelenthetjük, hogy a négynapos program alatt a visszajelzések és a szervezők által elmondottak alapján a „Civil Téren” a Büntetés-végrehajtási Szervezet csapata által összeállított program volt a legnépszerűbb, több országos és regionális televízió, nyomtatott és elektronikus média közvetített a standunk mellől.

Rutkai Kata

BESZÁMOLÓ A III. ORSZÁGOS BÖRTÖNSZÍNHÁZI TALÁLKOZÓRÓL

2018. augusztus 17-én került megrendezésre a III. Országos Börtönszínházi Találkozó (a továbbiakban: Találkozó) a budapesti József Attila Színházban.

RÖVIDEN

Fotó: Bv. fotó

A verseny döntőjét 4 regionális döntő előzte meg, melyeken idén összesen 16 büntetés-végrehajtási intézet 150 fogvatartottja vett részt, akik között egyaránt megtalálható volt férfi és nő, fiatalkorú és felnőtt. A színészek közül szinte mindenki dolgozik és/vagy tanul, a próbákon való részvétel további feltétele a szabálykövetés és a jó magaviselet, a Találkozón való részvétel motiválóan hatott a fogvatartottakra.

A 2018. augusztus 17-ei döntő zárt körben került megrendezésre, de a szereplők hozzátartozói részt vehettek az eseményen. Az augusztus 16-ai próba részben sajtónyilvános volt, ekkor került sor a hivatalos sajtótájékoztatóra is, melyen Schmehl János bv. vezérőrnagy, a büntetés-végrehajtás országos parancsnokának biztonsági és fogvatartási helyettese, Dr. Hatala József ny. r. altábornagy, a Nemzeti Büntelmegelőzési Tanács elnöke, valamint Nemcsák Károly, a József Attila Színház igazgatója vett részt.

A sajtótájékoztatón Schmehl János bv. vezérőrnagy kiemelte, hogy a rendezvény a Büntetés-végrehajtási Szervezet visszaesést csökkentő programjának része. A színházi foglalkozások kitűnően alkalmasak a készségek fejlesztésére, nincs ez másként a börtön falain belül sem.

Dr. Hatala József ny. r. altábornagy elmondta, hogy a Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács fontos együttműködő partnerként tekint a Büntetés-végrehajtási Szervezetre. Hangsúlyozta, hogy rendkívül fontos a fogvatartottak szabadulásakor a toleráns befogadó társadalom, ennek elősegítésére kiváló lehetőség a Találkozó, hiszen a fogvatartottaknak itt lehetőségük nyílik arra, hogy emberileg jobbakká váljanak, és értéket közvetítsenek.

Nemcsák Károly kiemelte, hogy örül annak, hogy a Büntetés-végrehajtási Szervezet ismét a József Attila Színházat választotta az esemény lebonyolítására, valamint, hogy ő színházigazgatóként látja, hogy ez a rendezvény milyen gazdaggá teszi azok életét, akik egy időre el vannak zárva a társadalomtól. Elmondása szerint jól mutatja, hogy a Büntetés-végrehajtási Szervezet mennyire komolyan veszi ezt az eseményt, hogy már az előválogatókon, valamint a döntőn is szakmai zsűri segítette, és segíti is majd a munkát.

Idén a 4 legjobb, döntőbe jutott előadás a Veszprém Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet által előadott Nóti Károly „A cég arája” című komédia, a Pálhalmi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet által színre vitt Frederico Garcia Lorca „Bernarda Alba háza” című darab, a Tököli Országos Büntetés-végrehajtási Intézet és a Fiatalkorúak Bv. Intézete által eljátszott, Nagy Klára Katalin bv. százados nevéhez fűződő „Kiráglak” című darab, valamint a Tiszalöki Országos Büntetés-végrehajtási Intézet által előadott Csehov „Három nővér” paródiaváltozata volt.

A Találkozó döntőjének műsorvezetője Szokolai Brigitta dramaturg, valamint Quintus Konrád színművész volt. Megnyitó beszédükben elmondták, hogy ez a rendezvény egyaránt jelentős esemény a fogvatartottak és a József Attila Színház számára is, hiszen kuriózumnak számít.

A próbákon, valamint az előadások előtt és alatt érezhető volt a fogvatartott szereplők izgalma, akik még az utolsó percekben is a szövegeiket memorizálták.

Az első előadás a Veszprém Megyei Bv. Intézet által előadott „A cég arája” című darab volt. A vígjátékban Kemény András és Barna Ferenc a közismert házasságközvetítő

cég vezetőjének segítségével keres feleséget. A kritériumuk mindössze annyi, hogy a leendő feleség gazdag legyen, hogy megmentse cégüket a csődtől, őket pedig az adóhivataltól. Az intézet előadását a közönség érdeklődése, figyelme és vastapsa kísérte.

Ez után következett a Fiataikorúak Bv. Intézete és a Tököli Országos Bv. Intézet közös előadása „Kirág-lak” címmel, mely egy földikutya családról szól, amelyben az újszülött Rómeó – a földikutyákkal ellentétben – lát és hall is, így kilóg a sorból, különbözik családtagjaitól. A darab Nagy Klára Katalin reintegrációs tiszt nevéhez fűződik, melyet az előadás közben a fogvatartottak által énekelt, gitárral kísért dalok kiemeltek a többi színdarab közül. A színmű után érezni lehetett a közönség meghiúsultságát, megrendülését, melyet az értékelésében később a zsűri is kiemelt.

Fotó: Bv. fotó

A szünetet követően a Pálhalmi Országos Bv. Intézet Frederico Garcia Lorca „Bernarda Alba háza” című darabját adta elő. A történet főszereplője – Bernarda – férje halála után öt lányát és édesanyját 8 évre otthoni fogságra ítélte. A gyász alatt szigorú, hagyománykövető szabályok betartását követeli meg, azonban a legfiatalabb lány szeretne kitörni ebből. A darab előadása alatt a nézők feszülten várták a szereplők sorsának alakulását és az érezhetően bekövetkező drámai fordulatot.

A III. Országos Börtönszínházi Találkozót a Tiszalöki Országos Bv. Intézet által előadott Csehov „Három nővér” című művének paródia változata zárta, melybe beleszőtték a büntetés-végrehajtás sajátosságait, szlengjeit. A darabot a nézők önfelédlt nevetése kísérte.

A 4 előadást a szakmai értékelés és a díjak kiosztása követte. A zsűri elnöke Nemcsák Károly, tagjai pedig Schmehl János bv. vezérőrnagy, a büntetés-végrehajtás országos parancsnokának biztonsági és fogvatartási helyettese, Dr. Hatala József ny. r. altábornagy, a Nemzeti Büntelmegelőzési Tanács elnöke, Tikász Sándor bv. dandártábornok, a Szegedi Fegyház és Börtön parancsnoka, valamint Molnár Zsuzsanna, Jászai Mari-díjas színművész volt.

Schmehl János bv. vezérőrnagy gratulált a résztvevőknek a felkészülésért és a szereplésért, a munkatársaknak pedig azért, hogy segítették a fogvatartottakat az Országos Börtönszínházi Találkozóra történő készüléskor. Kiemelte, hogy a rendezvény sike-

Fotó: Bv. fotó

resen meggyőzött mindannyiunkat arról, hogy érdemes folytatni azt a reintegrációs munkát, melynek része a börtönszínház.

Dr. Hatala József ny. r. altábornagy értékelésében „öröm előadásnak” nevezte az eseményt és elmondta, hogy megbizonyosodott az, hogy a tisztességes munka meghozza a gyümölcsét.

Tikász Sándor bv. dandártábornok kiemelte, hogy a Büntetés-végrehajtási Szervezet fogvatartottjai között sok tehetség lapul, akiknek most lehetősége volt bemutatni a tudását. Véleménye szerint a Büntetés-végrehajtási Szervezet számára is fontos, hogy ezek az emberek megmutathassák a tehetségüket.

A legjobb előadás a Fiatalkorúak Büntetés-végrehajtási Intézete és a Tököli Országos Büntetés-végrehajtási Intézet színjátszói által előadott „*Kirág-lak*” című produkció, a legjobb rendezés a Pálhalmi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet „*Bernarda Alba háza*” című előadása, a legjobb női főszereplő a Pálhalmi Országos Bv. Intézet Bernarda Albát megformáló fogvatartottja, míg a legjobb férfi főszereplő a „*Három nővér*” Olgája lett. A legjobb női mellékszereplőnek a Veszprém Megyei Bv. Intézet Mamáját, a legjobb férfi mellékszereplőnek pedig a tököliek Rómeóját választotta a zsűri. A legjobb díszletért járó díjat a Veszprém Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet társulatának „*A cég arája*” című előadása nyerte, valamint különdíjat kapott a Tiszalöki Országos Büntetés-végrehajtási Intézet a III. Országos Börtönszínházi Találkozó legjobb jelmezeiért.

Felhasznált irodalom

A Büntetés-végrehajtási Szervezet honlapja: A tököli börtön társulata nyerte a III. Országos Börtönszínházi Találkozót

bv.gov.hu/a-tokoli-borton-tarsulata-nyerte-a-iii-orzagos-bortonszinhazi-talalkozot

ESEMÉNYNAPTÁR

(2018. április 1-jétől június 30-áig)

2018. ÁPRILIS 11.

A Váci Fegyház és Börtönben tartotta meg a Nemzeti Büntetőeljárásügyi Tanács kihe-lyezett szakmai ülését 2018. április 11-én. Dr. Tóth Tamás bv. vezérőrnagy, a bü-ntetés-végrehajtás országos parancsnoka nyitotta meg az eseményt, aki köszöntötte Dr. Hatala József ny. rendőr altábornagy elnök urat és a vendégeket, majd méltatta a tanács támogatását és a további sikeres együttműködés reményét fejezte ki.

2018. ÁPRILIS 16.

Három magyarországi intézet tevékenységével ismerkedtek lengyel büntetés-végre- hajtási szakemberek Szegeden, Pálhalmán és Kecskeméten április 16-tól. A Szegedi Fegyház és Börtönbe a delegáció vezetője Włodzimierz Więckowski ezredes, a Krak- kói Büntetés-végrehajtási Körzet parancsnoka, héttagú munkacsoporttal érkezett.

2018. MÁJUS 3.

A Magyar Börtönügyi Társaság „A büntetőjog változásai, új irányvonalai – 140 éves a Csemegi-kódex” címmel május 3-án szakmai konferenciát tartott az ELTE Állam- és Jogtudományi Karán.

2018. MÁJUS 11.

A Tököli Országos Büntetés-végrehajtási Intézet kutyás szolgálati dolgozói átfogó szakmai napon látták vendégül és osztották meg tudásukat a visegrádi négyek szakembereivel.

2018. MÁJUS 16-18.

Évek óta hagyomány a „Visegrádi Négyek”, azaz a Dubnica (szlovák), Ostrava (cseh), Jastrzebie Zdrój (lengyel) büntetés-végrehajtási intézetek, magyar résztvevőként pedig a Váci Fegyház és Börtön közötti szakmai tapasztalatcsere és az intézetek közötti kapcsolatok ápolása. 2018. május 16-18-a között a Váci Fegyház és Börtönt érte az a megrázteltetés, hogy a három ország tizenkét résztvevőjét vendégül láthatta.

2018. MÁJUS 17.

A lengyelországi Wrocław-i Törvényszék vezetői és bírái, valamint a Szolnoki Tör- vényszék bírái látogattak a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetbe május 17-én.

2018. MÁJUS 18.

A fogvatartottak erőszakos radikalizálódásának megelőzéséről szakmai kerekasztal megbeszélést rendezett a Dél-Alföldi Regionális Társadalomtudományi Kutatási Egyesület a Szegedi Fegyház és Börtönnel az intézet dísztermében 2018. május 18-án.

2018. MÁJUS 25.

Harmadik alkalommal rendezte meg a Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács a „Tudomány és bűnmegelőzés” elnevezésű nemzetközi konferenciát, melynek a Váci Fegyház és Börtön adott otthont 2018. május 25-én. Az eseményen megjelenő vendégek Hawaii-ról, Németországból, Csehországból, Lengyelországból, Belgiumból, Nagy-Britanniából és Máltáról érkeztek.

2018. JÚNIUS 11.

A Baranya Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetbe látogatott a Szlovák Büntetés-végrehajtási Szakszervezet háromfős delegációja, akik a magyar Független Büntetés-végrehajtási Szakszervezet Országos Szövetsége kísérelével érkeztek.

2018. JÚNIUS 11.

A Magyar Börtönügyi Társaság Történelmi Szekciója a Nemzeti Emlékezet Bizottságával közös szervezésben, 2018. június 11-én tartotta meg éves szekcióülését „Börtönügyeink 1945-1963 között” címmel. A rendezvényre a Nemzeti Köszolgálati Egyetem Rendészettudományi Karán került sor.

2018. JÚNIUS 28.

Kerekasztal megbeszélést szervezett a Tolna Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság a társszervek kommunikációval foglalkozó munkatársai részére. Az eseményen a Tolna Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetet Takács Róbert János bv. alezredes, megbízott sajtóreferens képviselte.

Összeállította: **Rutkai Kata**

Ára: 600 Ft